

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยและประเมินผลการศึกษา)

ปริญญา

วิจัยและประเมินผลการศึกษา

การศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านปลักไม้ลาย

Learning the Way of Life in Sufficiency Economy: A Case Study in
Ban Pluk Mai Lai

นามผู้วิจัย นายวิชา ชันติบุญญานุรักษ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วสันต์ ทองไทย, กศ.ด.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์ปราณี โพธิ์สุข, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(อาจารย์สิทธิกร สุมาลี, ศษ.ด.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา วีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

สืบสีตธี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง:

กรณีศึกษาชุมชนบ้านปลักไม้ลาย

Learning the Way of Life in Sufficiency Economy:

A Case Study in Ban Pluk Mai Lai

โดย

นายวิชา ชันติบุญญานุกรักษ์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยและประเมินผลการศึกษา)

พ.ศ. 2555

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิชา ชันติบุญญานุรักษ์ 2555: การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านปลักไม้ลาย ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยและประเมินผลการศึกษา) สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา ภาควิชาการศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์วสันต์ ทองไทย, กศ.ด. 138 หน้า

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบการศึกษาเฉพาะกรณี โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2553 ถึงเดือนพฤษภาคม 2554 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ ทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสาร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และทำการจัดกลุ่มของข้อมูลในการสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย มีสาเหตุการเรียนรู้ส่วนใหญ่มาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ตนเองได้เจอปัญหาภาระหนี้สิน ด้านสุขภาพที่ตนเองและคนในครอบครัวเจ็บป่วยจากการบริโภค หรือใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย และจากความคิดความเชื่อที่มีต่อเศรษฐกิจพอเพียง 2) ลักษณะการเรียนรู้ คือ กลุ่มคนในชุมชนมีการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ ได้แก่ จากแหล่งเรียนรู้ภายนอก-ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนที่สำคัญของกลุ่มคนในชุมชนนี้ คือ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) และการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ เรียนรู้จากปัญหา จากการลงมือปฏิบัติ จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน จากการสืบทอดจากพ่อแม่ จากบุคคลต้นแบบ และจากสื่อต่าง ๆ 3) การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การพึ่งตนเอง การเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการดำเนินชีวิตสิ่งแรกทีบุคคลที่จะการดำเนินชีวิตแบบนี้ คือ การเปิดใจตนเอง ที่จะยอมรับสิ่งที่จะมีการเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินชีวิตแบบเดิม

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Wicha Khantibunyanurak 2012: Learning the Way of Life in Sufficiency Economy: A Case Study in Ban Pluk Mai Lai. Master of Education (Educational Research and Evaluation), Major Field: Educational Research and Evaluation, Department of Education. Thesis Advisor: Assistant Professor Wasun Thongthai, Ed.D. 138 pages.

The purpose of this research was to search the cause of learning, the learning characteristics and the way of life on sufficiency economy of the people in Ban Pluk Mai Lai. A case study approach was applied for this study. The researcher was in the field for 12 month (June 2011 – May 2012). The data collecting method were observation, interview both individual and group, and document analysis. Content analysis technique was used for analysis the data for grouping and conclusion.

The research results were as follows: 1) the learning causes on sufficiency economy of people in Ban Pluk Mai Lai were from their debt, their health or people in their family health from the consumption or using chemicals that are harmful, and their believe in the sufficiency economy. 2) the learning characteristics were both formal and non-formal way. The formal learning were from learning resources both outside and inside community. An important learning resource in community was the Sufficiency Economy Learning Center. Non-formal learning were from their problem, their action, the experience exchange, the inheritance from their parents, models and medias. 3) the way of life on sufficiency economy of the people in Ban Pluk Mai Lai were the self-sufficiency ability, sufficiency agriculture, living together in generosity and learning together. If the man who want to live on sufficiency economy, he must open his mind for acceptance the new lifestyle first.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ ทองไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณี โพธิ์สุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ ชี้แนวทาง คอยเอาใจใส่และให้ความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำงานวิจัยครั้งนี้ ตั้งแต่เริ่มทำการวิจัยจนสำเร็จ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.พิกุล เอกวรางกูร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.ทิพวัลย์ คำคง ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำเพิ่มเติมและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาการวิจัยและประเมินทางการศึกษาทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงานวิจัย การทำงาน และการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยขอขอบคุณสมาชิกในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ให้ความร่วมมือ และต้อนรับผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ทำวิจัย ขอขอบคุณ พี่ และน้อง ๆ ที่สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และบุคคลอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจมาโดยตลอด และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่สนับสนุนการวิจัยโดยให้ทุนอุดหนุนการค้นคว้าและวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2554

กราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ญาติพี่น้องทุกท่านที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำ ให้กำลังใจในการศึกษา เสียสละและให้การสนับสนุนในการทำวิจัยตลอดมา คุณงามความดีและประโยชน์ทั้งปวงที่เกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นสิ่งบูชาแต่บิดา มารดาและครูอาจารย์ ซึ่งเป็นผู้วางรากฐานการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมา

วิชา ชันติบุญญานุรักษ์
มีนาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
ประโยชน์ของการวิจัย	6
นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	9
การเขียนรู้	9
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	19
การศึกษาเฉพาะกรณี	29
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	41
การเลือกกรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัย	41
การลงสนาม	42
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	45
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	47
การเก็บรวบรวมข้อมูล	48
การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล	50
การวิเคราะห์ข้อมูล	51

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	52
ผลการวิจัย	52
ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนบ้านปลักไม้ลาย และศูนย์เรียนรู้ชุมชน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย)	52
ตอนที่ 2 สาเหตุของการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	62
ตอนที่ 3 การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง	68
ตอนที่ 4 การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	78
ข้อวิจารณ์	101
ประเด็นด้านผลการวิจัย	101
ประเด็นด้านกระบวนการวิจัย	104
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	106
สรุปผลการวิจัย	106
ข้อเสนอแนะ	119
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	122
ภาคผนวก	127
ภาคผนวก ก เครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูล	128
ภาคผนวก ข ตัวอย่างรหัสของการจัดกลุ่มข้อมูล	136
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	138

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	บริบททั่วไปเกี่ยวกับคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	60
2	ปัญหาและการเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้น	74
3	รายละเอียดการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย	96

สารบัญภาพ

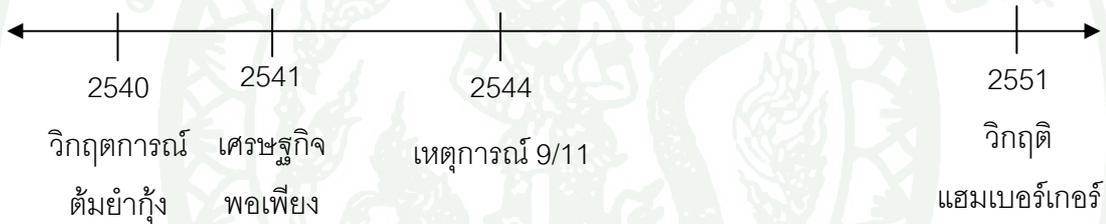
ภาพที่		หน้า
1	เหตุการณ์สำคัญทางด้านเศรษฐกิจของโลกและประเทศไทย	1
2	การใช้เทคนิค Snowball ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล	44
3	กรอบแนวคิดในการวิจัย	45
4	แผนที่แสดงตำบลต่าง ๆ ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	53
5	แผนที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย)	58
6	ป้ายภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	71
7	แปลงผักที่ปลูกไว้บริโภคภายในครัวเรือน	80
8	ประตูที่นำกิ่งกระถินที่เหลือจากการเลี้ยงแพะ	83
9	การปลูกพืชแบบผสมผสาน	86
10	แผนภูมิบริบทแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับการเรียนรู้การดำเนินชีวิต ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	94

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันโลกของเรามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อสิ่งต่าง ๆ ด้วย เช่น สภาพเศรษฐกิจที่เกิดปัญหาขึ้น ณ ประเทศหนึ่ง ก็จะส่งผลกระทบต่อประเทศอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะประเทศที่เป็นต้นเหตุของปัญหาเศรษฐกิจ ก็จะได้รับผลกระทบมากกว่าประเทศอื่น ๆ ซึ่งช่วงปี พ.ศ.2540 ประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจ ได้รับผลอย่างรุนแรงจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และได้รับชื่อยานามของเหตุการณ์นี้ว่า “วิกฤตต้มยำกุ้ง”

ภาพที่ 1 เหตุการณ์สำคัญทางด้านเศรษฐกิจของโลกและประเทศไทย

เหตุการณ์สำคัญทางด้านเศรษฐกิจของโลกและประเทศไทยที่เกิดขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2540 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ค่าเงินบาทมีมูลค่าต่ำลง เมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์ บริษัทต่าง ๆ ปิดตัวลง เกิดสภาวะคนตกงานมากขึ้น ด้วยปัญหาที่เกิดขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนคนไทยได้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในปี พ.ศ. 2541 ทำให้สามารถผ่านพ้นวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ต่อมาวันที่ 11 กันยายน 2544 (เหตุการณ์ 9/11) ผู้ก่อการร้ายถล่มตึกเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์ ซึ่งเป็นต้นเหตุในการปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดการชะลอการลงทุนจนอาจเรียกว่าแทบไม่มีการลงทุนเลยก็ว่าได้ เป็นเหตุให้เศรษฐกิจขาดสภาพคล่องและขาดเงินทุนหมุนเวียนในระบบ และปี พ.ศ.2551 วิกฤติแฮมเบอร์เกอร์ของสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยได้ประสบปัญหาการส่งออกชะลอตัวลง ปัญหาค่าเงินบาทแข็งและต้นทุนการผลิตสูงขึ้น

จากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2540 จนถึง ปี พ.ศ. 2551 ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก แต่นับเป็นโชคดีของคนไทยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราได้ทรงพระราชทานแนวทางในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ให้สามารถผ่านพ้นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นทางสายกลาง ทำให้คนพอกิน มีความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีระบบภูมิคุ้มกัน รวมทั้งมีความรอบรู้และคุณธรรม (ถัฏฐพงศ์ ทองภักดี, 2550) ปรัชญาการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงนี้เปรียบเสมือนเสาหลักสำคัญของสังคมไทย ที่ได้รื้อมนำแนวคิดปรัชญาไปประยุกต์ในบริบทต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบาย องค์การ ชุมชน และบุคคล ดังเช่น สำนักงานเลขาธิการ สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นปรัชญาหลักในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554) ส่งผลให้ในระดับชุมชนได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ เพื่อให้ชุมชนได้เกิดความเข้มแข็งสามารถอยู่รอดได้ด้วยตนเอง จึงเกิดเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งโดยสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2549) ในระดับองค์กร มีการนำแนวปรัชญาไปเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนองค์กร เช่น การนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ของเครือซีเมนต์ไทย (SCG) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการรื้อมนำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันได้แก่ หลักแห่งความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกัน รวมไปถึง ความรู้ และคุณธรรม ในการดำเนินธุรกิจและการบริหารงานทุกด้าน และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในระดับครอบครัวก็ได้ส่งเสริมการดำเนินชีวิตของครอบครัวและชุมชนที่พอกินพอใช้เป็นพื้นฐาน โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้ครอบครัวได้เกิดการเรียนรู้ที่จะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

บทเรียนจากปัญหาเศรษฐกิจที่คนไทยได้ประสบในปีพ.ศ. 2540 ประเทศไทยมีสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ การผลิตลดลงทั้งภาคเกษตรและอุตสาหกรรม โดยเฉพาะสาขาก่อสร้างหยุดการขยายตัวอย่างรุนแรง ในขณะที่เดียวกันการใช้จ่ายเพื่ออุปโภคภาครัฐบาลลดลง เนื่องจากการเข้มงวดในการ เบิกจ่ายเพื่อรักษาวินัยการคลัง และการปรับลดงบประมาณ ใช้จ่ายตามประมาณการรายได้ภาษีที่ลดลง การลงทุนภาคเอกชนซบเซาลงมาก นอกจากนี้อัตราดอกเบี้ยที่สูง การขาดสภาพคล่องเนื่องจากวิกฤตการณ์ทางการเงิน ปัญหาเสถียรภาพของค่าเงินและเสถียรภาพทางการเมือง ทำให้โครงการก่อสร้างและโครงการลงทุนต่าง ๆ ชะงักงัน และนักลงทุนรายใหม่ชะลอการลงทุนเพื่อคู่สถานการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

ปัญหาที่คนไทยได้ประสบช่วงปี พ.ศ. 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสถึงแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ผ่านพ้นวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทำให้มีคือน้อมนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตสามารถดำรงอยู่ได้ เช่น กลุ่มคนชุมชนบ้านปลักไม้ลายน้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการชีวิตประจำวัน เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้

จากการเรียนรู้ของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ประสบความสำเร็จจนทำให้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนขึ้นและได้รับการยอมรับจากหน่วยงานอื่น ๆ ในการดำเนินชีวิตจะมีการอยู่อย่างพอเพียง โดยการลดรายจ่ายภายในครอบครัว การไม่ก่อหนี้สินเพิ่มเติม และสามารถใช้น้ำดินจนหมด การปลูกผักอินทรีย์โดยการปลูกทุกอย่างที่กิน และกินทุกอย่างที่ปลูก เหลือจากที่กินไม่หมดแล้วจึงขาย เป็นต้น จนเป็นที่ประจักษ์ทำให้หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ขึ้น โดยมีการดำเนินกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้ ดังที่ สุธรรม จันทร์อ่อน (2553) ซึ่งเป็นผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ กล่าวว่า “...ศูนย์เรียนรู้ฯ แห่งนี้ ไม่ใช่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น แต่เป็นศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...”

คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีวิถีการดำเนินชีวิตที่น้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ทำให้มีหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจในการถ่ายทอดความรู้ของชุมชน จึงได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ สาธิต และแสดงตัวอย่าง นอกจากนี้ทางศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ แห่งนี้ได้จัดการอบรมให้เกษตรกรที่เข้าร่วมกับสำนักกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เพื่อปรับโครงสร้างหนี้ ซึ่งได้จัดการอบรมให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ นี้หลายรุ่น ซึ่งความสำเร็จของศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ แห่งนี้ ส่งผลให้มีผู้สนใจจำนวนมากทั้งหน่วยราชการ มหาวิทยาลัย โรงเรียน ชุมชน และกลุ่มชาวบ้านที่มีความสนใจรวมไปถึงชาวบ้านในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย

จากการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ประสบความสำเร็จ จึงก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการนำไปปฏิบัติและเป็นแบบอย่างให้คนที่สนใจในชุมชนได้เกิดการเรียนรู้กันในชุมชน ซึ่งการเรียนรู้นั้นเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่ง Gagné *et al.* (2005: 3) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการที่นำไปสู่

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การแสดงออก และความสามารถของผู้เรียน ซึ่งสนธยา พลศรี (2550) ได้ระบุว่า การเรียนรู้จะทำให้มนุษย์เกิดความรู้ ความเข้าใจ เพิ่มพูนทักษะความสามารถในด้านต่าง ๆ มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง บุคคลอื่น สังคมและประเทศชาติ มีบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการใช้ชีวิต ร่วมกัน ในสังคม การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาการของชีวิต การเกิดการเรียนรู้มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ เกิดขึ้นหลายขั้นตอน และเป็นลำดับ นอกจากนั้น Lindgren (1976 อ้างใน วรวิณี ลิ้มอักษร, 2551) ได้ระบุถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วย ตัวผู้เรียน สถานการณ์ในการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีรูปแบบในการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้แบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ จนนำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ เช่น เมื่อทำการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เรียนก็ต้องคาดหวังที่จะได้รับความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน

จากวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่น้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จนประสบความสำเร็จสามารถเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้เกิดการตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันในการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างประสบความสำเร็จ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลที่สนใจในการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย เพื่อจะเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย และชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจด้วย

คำถามการวิจัย

1. เพราะสาเหตุใดกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายจึงมีการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีลักษณะการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร
3. กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุที่กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อศึกษาลักษณะการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย
3. เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย

ขอบเขตของการวิจัย

กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนบ้านปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยใช้การวิจัยแบบการศึกษาเฉพาะกรณี ซึ่งมีประเด็นที่ศึกษาครั้งนี้ คือ สาเหตุของการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สาเหตุของการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านจิตใจ จากประสบการณ์เดิม จากปัญหาและความสงสัย จากการศึกษาและเป็นแหล่งความรู้ และจากความคิดความเชื่อ
2. ลักษณะการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ และการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ
3. การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การพึ่งตนเอง การทำเกษตรแบบพอเพียง การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และการเรียนรู้ร่วมกัน

ระยะเวลาการวิจัยครั้งนี้ โดยทำการวิจัยตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2553 ถึง พฤษภาคม 2554 โดยมีระยะเวลา 1 ปี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยในครั้งนี้ทำให้ได้ทราบถึงลักษณะการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนรู้การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนอื่น ๆ ด้วย
2. กระบวนการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางให้ผู้สนใจทำงานวิจัยเชิงคุณภาพได้มีแนวทางและเทคนิควิธีในการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ

นิยามศัพท์

การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตบางส่วนหรือทั้งหมด เกี่ยวกับการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน และการเกิดเป็นเครือข่าย

สาเหตุการเรียนรู้ หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย อันมีผลมาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านจิตใจ จากประสบการณ์เดิม จากปัญหาและความสงสัย จากการศึกษาและเป็นแหล่งความรู้ และจากความคิดความเชื่อที่มีต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะการเรียนรู้ หมายถึง รูปแบบและวิธีการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย ที่นำมาใช้กับตนเองเพื่อให้มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเรียนรู้ด้วยความสำนึกในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ และการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ

การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ หมายถึง การจัดกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ความคิดเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้เข้ารับการจัดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเจตคติในการดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการจัดการเรียนรู้ขึ้นโดยวิทยากรตามแหล่งเรียนรู้ มีการใช้สื่อการสอน มีขั้นตอนในการ ถ่ายทอดความรู้ และมีการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่แหล่งเรียนรู้ได้จัดขึ้น โดยเรียนรู้จาก แหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน และแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน

การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ การได้รับความรู้ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งความรู้นั้นมีประโยชน์และสามารถนำไป ปฏิบัติได้ โดยเรียนรู้จากปัญหา จากการลงมือปฏิบัติ จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน จากการสืบทอดจากพ่อแม่ จากบุคคลต้นแบบ และจากสื่อต่าง ๆ

การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การปฏิบัติตนโดยยึด หลักแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน รวมถึงมีการใช้ ความรู้คู่กับคุณธรรม โดยการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบด้วย การพึ่งตนเอง การทำเกษตรแบบพอเพียง การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และ การเรียนรู้ร่วมกัน

การพึ่งตนเอง หมายถึง กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญา- เศรษฐกิจพอเพียงได้มีการเปิดใจตนเอง เพื่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีการปลูกผักไว้ รับประทานเอง การทำบัญชีรายรับรายจ่ายภายในครัวเรือน รวมไปถึงมีการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ตนเองมีอยู่อย่างคุ้มค่า

การทำเกษตรแบบพอเพียง หมายถึง กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิต ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการเกษตรแบบพึ่งตนเองเป็นหลัก มีการทำอย่างเป็นขั้น เป็นตอน ความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล รอบคอบ โดยมีการทำการปลูกพืช แบบอินทรีย์ แบบปลอดภัย แบบผสมผสาน และแบบคอนโด ซึ่งได้มีการใช้พื้นที่และปลูกพืชได้ อย่างเหมาะสม รวมถึงมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ไข่ สุกร และแพะ เพื่อการบริโภคและจำหน่าย รวมถึงมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเกษตรด้วย

การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร หมายถึง กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการแบ่งปันสิ่งของต่าง ๆ มีจิตใจมีความเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดีในการดำเนินชีวิต นี้ถึงผลประโยชน์ของส่วนร่วมเป็นหลัก รู้จักตนเอง เป็นคนไม่โลภ รู้จักการเสียสละให้กับผู้อื่น และมีการช่วยเหลือชุมชน

การเรียนรู้ร่วมกัน หมายถึง กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการแลกเปลี่ยนจากผู้อื่น มีการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้วยังมีการถ่ายทอดไปยังบุคคลในครอบครัว เป็นแกนนำในการเรียนรู้ของคนที่สนใจด้วย และการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มคนที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านปลักไม้ลาย ดังนี้

1. การเรียนรู้
2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. การศึกษาเฉพาะกรณี
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเรียนรู้

การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิถีทางที่ทำให้ตนเองสามารถอยู่ได้ด้วย การอยู่อย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน และต้องมีความรู้และคุณธรรมด้วย จะเห็นได้ว่าคนเราจะสามารถดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ต้องมีการอาศัย ความรู้ด้วย ซึ่งความรู้ที่จะเกิดขึ้นนั้น จำเป็นต้องเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงการ เรียนรู้ดังนี้

คนเราทุกคนมีการเรียนรู้มาตั้งแต่เกิด เรียนรู้หลากหลายเรื่องและเรียนรู้ไปเรื่อย ๆ ตลอด ชีวิต ตั้งแต่อดีตและได้สะสมในสิ่งที่เรียนรู้เรื่อยมา แล้วมีการถ่ายทอดความรู้ที่สะสมมาจากคนหนึ่ง ไปอีกคนหนึ่ง หรือเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปจากเดิม โดยเรียนรู้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จากความสำคัญของการเรียนรู้จึงได้มีผู้ให้คำจำกัดความของการเรียนรู้ไว้ คือ

Shuell (1986 cited in Schunk, 1991: 2) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึงการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมหรือความสามารถให้เป็นไปตามที่กำหนดอย่างถาวร ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติหรือจาก ประสบการณ์ในรูปแบบอื่น ๆ

Hergengahn (1988: 9 อ้างใน วรณีย์ ลิ้มอักษร, 2551: 48) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือศักยภาพของการกระทำที่ถาวร อันเป็นผลมาจาก ประสบการณ์ โดยไม่เกี่ยวข้องกับภาวะทางร่างกายที่เกิดจากความเจ็บไข้ได้ป่วยความเหนื่อยอ่อน หรือฤทธิ์ของยา

Baron (1992: 196 อ้างใน ประสาท อิศรปรีดา, 2538; 196) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจาก ประสบการณ์

Gagne' *et al.* (2005: 3) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการที่นำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการแสดงออกและความสามารถของผู้เรียน

สนธยา พลศรี (2550: 2) ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ เจตคติและพฤติกรรมของบุคคลอย่างถาวรที่ต้องการ อันเป็นผลจากประสบการณ์ คุณภาพของ สมรรถนะและกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ไม่ใช่เกิดจากสาเหตุอื่น ๆ เช่น วุฒิภาวะ ความเจ็บป่วย พฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองของระบบประสาทอัตโนมัติและฤทธิ์ของยาบางประเภท เช่น ยาเสพติด ยานอนหลับ แอลกอฮอล์ เป็นต้น

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551: 35) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกลไกของการเปลี่ยนแปลงของ พฤติกรรมของบุคคลที่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงศักยภาพของพฤติกรรมอย่างถาวรโดยเป็นผลจาก ประสบการณ์ที่ได้รับสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลาซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สังคม และ สิ่งแวดล้อม

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรมของบุคคลบางส่วนหรือทั้งหมด ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกฝนที่ ได้รับ อีกทั้งไม่ได้เป็นผลจากการตอบสนองตามสัญชาตญาณหรือวุฒิภาวะ หรือยาต่าง ๆ

ความสำคัญของการเรียนรู้

การเรียนรู้มีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (วรรณิ ลิ้มอักษร, 2551: 49)

1. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการมีชีวิตรอด ได้แก่ การเรียนรู้การแสวงหาอาหารและน้ำ เรียนรู้วิธีการรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูง เรียนรู้การหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและร่างกาย

2. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการปรับตัว ซึ่งช่วยให้สามารถเลือกวิธีการปรับตัวมาใช้ อย่างเหมาะสม ทำให้บุคคลสามารถเลือกได้ว่าเมื่อใดควรปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เมื่อใดควรปรับสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเรา และเมื่อใดที่ควรปรับทั้งสิ่งแวดล้อมและตัวเราเข้าหากัน

3. การเรียนรู้ช่วยให้บุคคลไม่ตกเป็นเครื่องมือของบุคคลอื่น ไม่ถูกผู้อื่นหลอกหลวงหรือหลอกใช้ได้ง่าย ๆ

4. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการประกอบการทำงานอาชีพ ทั้งนี้เพราะแต่ละอาชีพมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันไป การเรียนรู้จะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในงานอาชีพเร็วขึ้น

5. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการส่งเสริม ปรับปรุง และแก้ไขบุคลิกภาพ เช่น จะช่วยให้ ความรู้ในการเลือกหาเสื้อผ้ามาสวมใส่ให้เหมาะสมกับร่างกายและปกปิด หรือ อำพรางส่วนที่ บกพร่องของร่างกาย ช่วยให้ความรู้ในการเลือกใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจอันดี ต่อกัน และเข้าใจตรงกัน เป็นต้น

6. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อความเจริญของบ้านเมืองและประเทศชาติ เช่น การนำเอา เทคโนโลยีใหม่ มาใช้ทางการเกษตร อุตสาหกรรม การสร้างถนนหนทาง หรือการให้การศึกษาแก่ ประชาชนของประเทศอย่างทั่วถึง ซึ่งช่วยให้ประชาชนในประเทศมีคุณภาพชีวิตในเกณฑ์ดี เป็นต้น

สรุป การเรียนรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบุคคลทุกคน เพื่อการมีชีวิตรอดและการปรับตัว ซึ่งการเรียนรู้ช่วยให้สามารถเลือกวิธีการปรับตัวมาใช้ อย่างเหมาะสม ช่วยให้บุคคลไม่ตกเป็น

เครื่องมือของบุคคลอื่น ช่วยให้ไม่ถูกผู้อื่นหลอกหลวงหรือหลอกใช้ได้ง่าย ๆ ช่วยในการประกอบอาชีพ การส่งเสริม ปรับปรุง รวมไปถึงการแก้ไขบุคคลิกภาพ และความเจริญของบ้านเมืองและประเทศชาติ

องค์ประกอบของการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้ใด ๆ ก็ตาม จะเกิดขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้ (Lindgren, 1976: 6-7 อ้างใน วรณีย์ ลิ้มอักษร, 2551: 51-52)

1. ตัวผู้เรียน (The Learner) ผู้เรียนจัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการเรียนรู้ แม้ว่าจะจัดการเรียนรู้ให้ดีสักเพียงใดก็ตาม ถ้าไม่มีผู้เรียนก็ จะไม่มีการเรียนรู้เกิดขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า ถ้าไม่มีผู้ซื้อ ก็จะไม่มีการขาย และถ้าไม่มีผู้เรียน ก็จะไม่มีการเรียนเกิดขึ้น ซึ่ง การที่ผู้เรียนแต่ละคนสามารถเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น ความแตกต่างระหว่างวัย ความแตกต่างระหว่างเพศ ความแตกต่างทางสติปัญญาและความสามารถ และความแตกต่างของความสนใจ เป็นต้น

2. กระบวนการเรียนรู้ (The Learning Process) หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนในขณะที่เรียนเพื่อให้มีการเรียนรู้เกิดขึ้น จะโดยการรับสัมผัส การรับรู้ การซักถาม การคิดหาเหตุผลหรือการทดลองก็ได้ การกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวจะเป็นพฤติกรรมภายในหรือพฤติกรรมภายนอกก็ได้เช่นกัน

3. สถานการณ์ในการเรียนรู้ (The Learning Situation) หมายถึง สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนขณะที่กำลังเรียนรู้ เช่น อุณหภูมิของอากาศ ความเหนื่อยอ่อน ความหิว ความกลัว ความมืดความเงิบ หรือเสียงดัง เป็นต้น สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนรู้ แต่มีผลกระทบต่อผู้เรียนและกระบวนการเรียน เพราะทำให้สมาธิความตั้งใจ และความพร้อมในการเรียนของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไป

Dollard and Miller (n.d. อ้างใน อารี พันธุ์มณี, 2546: 178) กล่าวว่า องค์ประกอบที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นั้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1. แรงขับ (Drive) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อร่างกายหรือจิตใจขาดสมดุลแล้วพยายามผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่นำไปสู่ความสมดุลของร่างกายและจิตใจอีกครั้งหนึ่ง เช่น ร่างกายขาดอาหารแล้วเกิดความหิว ร่างกายจะพยายามหาอาหารเข้าไปทดแทนจนหายหิว จิตใจขาดความรัก ร่างกายจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องหาความรัก

2. สิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่มากระทบอินทรีย์แล้วกระตุ้นให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมโต้ตอบออกมา สิ่งนั้นอาจเป็นสิ่งที่ชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ได้ เช่น เสียงเพลง บทเรียน เป็นต้น

3. การตอบสนอง (Response) หมายถึง พฤติกรรมที่อินทรีย์โต้ตอบสิ่งเร้า เมื่อถูกสิ่งเร้ากระทบหรือกระตุ้น เช่น วิ่งหนีเมื่อเจองู หรือร้องไห้เมื่อถูกตี เป็นต้น

4. การเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึง การที่สิ่งเร้าใดก็ตามได้ช่วยเสริมให้อินทรีย์มีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มีเร้าอยู่ตลอดเวลา อันทำให้สิ่งเร้าและการตอบสนองมีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น เช่น นักเรียนทำการบ้านแล้วได้รับการเสริมแรงโดยได้ไปเที่ยวในวันหยุดเป็นรางวัล จะทำให้นักเรียนอยากที่จะทำการบ้านอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งการเสริมแรงนี้จะให้หลังจากที่ผู้เรียนแสดงพฤติกรรม การเรียนรู้แล้ว เพื่อให้พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างถาวรต่อไป

Gagné *et al.* (2005: 10 - 11) ระบุความสามารถในการเรียนรู้ 5 ความสามารถ (Five Domains of Capabilities) ซึ่งประกอบด้วย

1. ทักษะทางสติปัญญา (Intellectual Skills) เป็นความสามารถตั้งแต่รู้จักแยกแยะ ทั้งสัญลักษณ์เสียง เข้าใจความหมาย สามารถอธิบายได้ สร้างกฎ และทักษะการแก้ปัญหา

2) ยุทธศาสตร์ทางด้านสมอง (Cognitive Strategies) เป็นการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยความสามารถใช้เวลาของบุคคลในการนำไปสู่การเรียนรู้ การคิด การแสดงออก ความรู้สึก การคิดค้น วางแผน และปรับปรุงสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

3. ด้านภาษา (Verbal Information) เป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งจะเริ่มจากการเรียนรู้ จากความรู้ความจริงรอบ ๆ ตัว

4. ด้านทัศนคติ (Attitudes) การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ โดยมีความต้องการมีความเข้าใจในความรู้สึกของตนเอง ที่จะนำไปสู่สิ่งที่ปรารถนา และมีความเป็นตัวของตัวเอง

5) ทักษะทางการเคลื่อนไหว (Motor Skills) เป็นการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติ การฝึกฝนจะทำให้สามารถทำได้อย่างมีความชำนาญ และจะทำได้ดีถ้าได้กำลังใจและแรงกระตุ้นในการปฏิบัติ

สรุป องค์ประกอบของการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 1) ตัวผู้เรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการเรียนรู้ 2) กระบวนการเรียนรู้ การกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนในขณะที่เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกิดขึ้น 3) สถานการณ์ในการเรียนรู้ เป็นสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนขณะที่กำลังเรียนรู้ 4) แรงขับ สิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อร่างกายหรือจิตใจขาดสมดุลแล้วพยายามผลักดันให้เกิดพฤติกรรม 5) สิ่งเร้า เป็นสิ่งที่มากระทบอินทรีย์แล้วกระตุ้นให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมได้ตอบสนองออกมา 6) การตอบสนอง เป็นพฤติกรรมที่อินทรีย์ได้ตอบสนองต่อสิ่งเร้า และ 7) การเสริมแรง เป็นการที่สิ่งเร้าใดก็ตามได้ช่วยเสริมให้อินทรีย์มีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มีเร้าอยู่ตลอดเวลา

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเรียนรู้

การเปลี่ยนแปลงเมื่อเกิดการเรียนรู้ว่า เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ (Bloom, 1964; ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, ม.ป.ป.)

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจสิ่งแวดลอมต่าง ๆ ได้มากขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทัศนคติ ค่านิยม (Affective Domain) หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะ (Psychomotor Domain) หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจและเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจแล้ว นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น เช่น การใช้มือ เป็นต้น

สาเหตุของการเกิดการเรียนรู้

สนธยา พลศรี (2550) ได้ระบุสาเหตุของการเกิดการเรียนรู้ว่า

1. คุณภาพของสมอง ซึ่งสมองของมนุษย์ประกอบด้วยเซลล์จำนวนมาก ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความจำและความคิดสร้างสรรค์ มีความพร้อมที่เรียนรู้และมีความสามารถในการเรียนรู้มาตั้งแต่เกิด จึงทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและตลอดเวลา
2. คุณภาพของอวัยวะในการเรียนรู้ มนุษย์มีอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับสมองได้
3. แรงจูงใจ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งความต้องการทางกายและจิตใจ เพื่อพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเองและสังคมให้ดีขึ้นตลอดเวลา เมื่อสมองและอวัยวะในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพด้วยแล้วจึงผลักดันให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย

นอกจากนั้นยังมีสาเหตุที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นของมนุษย์เรา (สนธยา พลศรี, 2550: 4-5; วรณีย์ ลิ้มอักษร, 2551: 50-51) คือ

1. ปรัชญาการณทางธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติหรือธรรมชาติเป็นผู้สอนหรือให้ความรู้ เช่น เมื่อฝนตกหนักทำให้เกิดน้ำท่วม เมื่ออยู่ในที่ร่มจะรู้สึกเย็นสบาย เป็นต้น
2. สิ่งแวดล้อมทางสังคม มนุษย์มีลักษณะเป็นสัตว์สังคมที่มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ทั้งในลักษณะการพูดคุยสนทนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ง่ายและอย่างกว้างขวาง

3. การจัดการเรียนการสอน เป็นการเรียนรู้ที่มีรูปแบบและมีความตั้งใจให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยมีการจัดขึ้นโดยบุคคลและองค์กรที่รับผิดชอบ เพื่อให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยมีรูปแบบและวิธีการ ผู้รับผิดชอบ หลักสูตร เนื้อหาสาระ การวัดและประเมินผลที่แน่นอน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญของมนุษย์ในปัจจุบัน

สรุป การเรียนรู้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความเข้าใจ และความคิด ด้านอารมณ์ความรู้สึก ทศคติ ค่านิยม และด้านความชำนาญ ซึ่งสาเหตุของการเกิดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ โดยมีสาเหตุมาจากคุณภาพของสมอง คุณภาพของอวัยวะในการเรียนรู้ แรงจูงใจ ปรัชญาการณทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ส่วนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เป็นการเรียนรู้ที่ตั้งใจให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยการจัดการเรียนการสอนขึ้น เพื่อให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญของมนุษย์ในปัจจุบัน

ลักษณะกระบวนการเรียนรู้

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2541) ประมวลลักษณะกระบวนการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ โดยเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ ดังนี้

1. การลองผิดลองถูก โดยสะสมความรู้ความเข้าใจของตนไว้ แล้วถ่ายทอดส่งต่อให้แก่ลูกหลานเผ่าพันธุ์นั้นๆ เข้าก็กลายเป็นจารีตธรรมเนียมหรือข้อห้ามในวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์นั้นๆ แต่บางครั้งความรู้และประสบการณ์เหล่านี้ ไม่สามารถนำมาใช้ได้หรือใช้แล้วไม่ประสบผลสำเร็จ มนุษย์ก็ต้องใช้ปัญญาคิดหาวิธีหรืออาจนำความรู้เดิมมาประยุกต์ใหม่ เมื่อคิดหาวิธีได้แล้วมนุษย์ก็นำมาใช้แก้ปัญหา ถ้าแก้ปัญหาได้สำเร็จ มนุษย์ก็จะจดจำความคิดและวิธีปฏิบัตินั้นได้ ถ้าล้มเหลวก็จะจดจำไว้เป็นข้อห้ามด้วยการสั่งสมประสบการณ์ดังกล่าว มนุษย์จึงสั่งสมความรู้และภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตได้มากขึ้น

2. การลงมือกระทำจริง เป็นการปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริง แล้วถ่ายทอดต่อไปยังรุ่นลูกหลาน แบบค่อยเป็นค่อยไป จนกลายเป็นแบบธรรมเนียมหรือวิธีปฏิบัติในชีวิต

3. การสืบทอดวิธีการ เป็นการสั่งสอนด้วยการบอกเล่า (Oral Tradition) ในรูปของเพลง กล่อมเด็ก คำพังเพย สุภาษิต และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Literacy)

Tradition) ซึ่งโดยทั่วไปในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาวบ้าน กระทำด้วยการสาธิตวิธีการ และการสอนด้วยวาจา ในกรณีที่เป็นศิลปะ วิทยาการระดับที่มีความซับซ้อนหรือลึกซึ้ง จึงจะใช้วิธีลายลักษณ์ในรูปแบบของตำรา เช่น ตำรายา ตำราปลูกบ้าน ตำราโหราศาสตร์ คำสอนภาษิต คู่มือแผนที่ ตำนาน นิทาน เป็นต้น

4. พิธีกรรม เป็นการเรียนรู้ในเชิงจิตวิทยา ที่มีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมรับเอาคุณภาพและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไปในตัวเอง เป็นการตอกย้ำความเชื่อและกรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่มคนตลอดจนแนวปฏิบัติและความคาดหวัง โดยไม่ต้องใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผล แต่ใช้ศรัทธา ความขลัง และความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมเป็นการสร้างกระแสความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยจะเน้นผลที่เกิดต่อสำนึกของผู้มีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

5. ศาสนา ทั้งในด้านหลักธรรมคำสอน และการปฏิบัติ ตลอดจนพิธีกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมในเชิงการเรียนรู้ ล้วนมีส่วนตอกย้ำภูมิปัญญาที่เป็นอุดมการณ์แห่งชีวิตให้อยู่ในกรอบและบรรทัดฐานของความประพฤติ ให้มีความมั่นคง อบอุ่นทางจิตใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยวแก่คนสถาบันศาสนา จึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของคนที่อยู่รวมกันเป็นหมู่เหล่า นอกจากนั้น ศาสนายังเป็นหลักในการหล่อหลอมบ่มเพาะทั้งความประพฤติ สติปัญญาและอุดมการณ์แห่งชีวิต

6. การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันทั้งทางชาติพันธุ์ถิ่นฐานทำกิน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนกับคนต่างวัฒนธรรม ทำให้กระบวนการเรียนรู้ขยายตัวมีความคิดใหม่ และวิธีการใหม่เข้ามาในลักษณะของการกลมกลืน หรือขัดแย้ง แต่ก็ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในด้านสาระ รูปแบบและวิธีการ นอกจากนั้นกระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคม ยังมีพลวัตส่วนหนึ่งไปกับกระแสเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารอันทันสมัย ส่วนหนึ่งไปกับโลกกายภาพหรือธรรมชาติแวดล้อม และอีกส่วนหนึ่งมุ่งมั่นไปทางจิตวิญญาณ ขณะเดียวกันก็มีการกระจายเครือข่ายและการขยายตัวของการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและหลากหลายรูปแบบ

7. การผลิตซ้ำวัฒนธรรม ซึ่งในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งทางสิ่งแวดล้อม ทางเศรษฐกิจ และสังคม ได้มีการพยายามเลื้อกเฟ้นเอาความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมาในสังคมประเพณีมาผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมใหม่ โดยให้ตรงกับฐานความเชื่อเดิมและสามารถนำมาใช้ใน

การแก้ปัญหาในบริบทใหม่ได้ระดับหนึ่ง การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสังคม

8. ครูพักลักจำ เป็นกระบวนการเรียนรู้อีกวิธีหนึ่งที่มีมาแต่เดิม และน่าจะยังมีอยู่ต่อไป วิธีการครูพักลักจำเป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำตามแบบอย่างที่เขาสังเกตอยู่เงียบ ๆ แล้วรับเอามาเป็นวิธีการของตนเมื่อสามารถทำได้จริง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 อ้างใน กุลธิดา รัตนโกศล, 2551) ซึ่งทำการศึกษาปัจจัยก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล โดยศึกษาจากผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชน สะท้อนให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ดังนี้

1. เรียนรู้จากการฝึกฝน และได้รับการอบรมสั่งสอนจากญาติผู้ใหญ่ พ่อแม่ครอบครัว และผู้มีบุญคุณ
2. เรียนรู้จากสภาพธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน ตลอดจนการดำเนินชีวิตในชุมชน ที่เป็นแรงกระตุ้น เป็นแรงผลักดัน หรือเป็นแรงจูงใจให้นำสิ่งเหล่านี้มาใคร่ครวญไตร่ตรอง แล้วนำมาเป็นฐานการเรียนรู้ของตนในเวลาต่อมา
3. เรียนรู้จากสถาบันการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นวัด โรงเรียน มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. เรียนรู้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถาบันการศึกษาและสถาบันอื่น ๆ จัดขึ้น
5. เรียนรู้จากผู้ทรงภูมิปัญญา จากตำรา ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยตรง
6. เรียนรู้จากการอบรมและฝึกฝนจากองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่ได้นำความรู้ เทคโนโลยีสมัยใหม่สู่ชุมชน ทำให้เกิดความรู้ใหม่กว้างขวางแล้วนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องเมื่อนำไปใช้กับชีวิตของตนเอง

7. เรียนรู้จากการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่
8. เรียนรู้จากการสัมพันธ์กับคนในชุมชน และสภาพแวดล้อมในพื้นที่ปฏิบัติงาน
9. เรียนรู้จากการทดลอง ลงมือปฏิบัติเอง
10. เรียนรู้จากเครือข่าย ความร่วมมือระหว่างผู้ทรงภูมิปัญญา ชาวบ้าน นักพัฒนา ผู้สนใจทั้งระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด ในประเทศและต่างประเทศ เป็นการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ระหว่างกัน เครือข่าย
11. เรียนรู้จากความสำเร็จในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในแนวทางการพัฒนาด้านต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ สืบทอด และนำภูมิปัญญาที่ตนเองมีอยู่เข้ามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

สรุป กระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ดังนี้ การลงมือทดลอง การลงมือกระทำ การสาธิต จากพิธีกรรม ศาสนา การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคน การผลิตซ้ำวัฒนธรรม แบบครูพักลักจำ จากสภาพธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน จากสถาบันการศึกษาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถาบันการศึกษาและสถาบันอื่น ๆ จัดขึ้น จากการอบรมและฝึกฝนจากองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนหน่วยงานราชการต่าง ๆ จากกรปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ และจากความสำเร็จในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริแก่พสกนิกรชาวไทย ในปีที่ประเทศไทยประสบปัญหาภัยกับสภาวะทางเศรษฐกิจของไทยเองและของโลก เพื่อให้คนไทยและสังคมไทยรอดพ้นจากภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ทั้งยังช่วยให้สังคมไทยอยู่ได้อย่างมั่นคง แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาส

วันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรดา พระราชวังดุสิต วันที่ 4 ธันวาคม 2541
 ดังความตอนหนึ่งว่า

... ให้พอเพียงนี้ก็หมายถึง มีกินมีอยู่ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอแม้บางอย่าง อาจดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างหนึ่งของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง เมื่อปีที่แล้วพูดถึงความพอเพียง แปลในใจ แล้วก็ได้พูดออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น Self- Sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง แต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้กว้างขวางกว่า Self- Sufficiency คือ Self- Sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)...

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549 อ้างใน อภิรักษ์ พันธเสน, 2549: 45) ได้สรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไว้ว่า เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองไว้ ให้มีความพอเพียงกับตนเอง (Self- Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องอาศัยพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือการให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้

เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจที่มีรูปแบบเป็นทาง สายกลางหรือเศรษฐกิจแบบมัธยมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกันทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (ประเวศ วะสี, 2542)

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548: 14 – 17) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อแยกแยะโครงสร้างและเนื้อหาตามที่ได้พระราชทานมา และได้แยกองค์ประกอบของปรัชญาตามข้อความที่ได้รับพระราชทานมาเป็น 5 ส่วน คือ กรอบความคิด คุณลักษณะ ค่านิยม เงื่อนไข และแนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. **กรอบแนวคิด** ที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการ

มองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการอยู่รอดพ้นจากภัยและวิกฤติเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กันดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย ความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต และ มีคุณลักษณะที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันไป

5. **แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

การปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (ม.ป.ป.) ได้มีการสรุปและให้ความหมายของระดับปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ดังนี้คือ

จากการที่ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นให้ผู้นำของแต่ละชุมชนทบทวนกิจกรรมที่ตนเองได้ทำมา พร้อมกับสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามมุมมองของผู้แทนในแต่ละชุมชนว่า มีความเห็นเกี่ยวกับความหมายของหลักปรัชญาดังกล่าวว่าอย่างไร พบว่า ผู้นำชุมชนจากแต่ละพื้นที่ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทาง ในการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับปฏิบัติ ได้เป็น 4 ขั้น คือ (1) พึ่งตนเองได้ (2) อยู่ได้อย่างพอเพียง (3) อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และ (4) อยู่ดียั่งยืนด้วยการเรียนรู้ โดยแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นแรก สมาชิกในชุมชนควรยึดหลักการของการ “พึ่งตนเอง” คือ ต้องพยายามพึ่งตนเองให้ได้ ในระดับครอบครัวก่อน ให้แต่ละครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดีและประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย โดยสมาชิกแต่ละคนจะต้องรู้จักตนเอง เช่น รู้ข้อมูลรายรับรายจ่ายในครอบครัวของตนเอง และสามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนไม่ให้เกินหนี้ และสามารถรู้จักตั้งศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่สุด โดยเฉพาะควรสามารถพึ่งตนเองในเรื่องของปัจจัยสี่ ให้ได้ระดับหนึ่ง

ขั้นที่สอง หลังจากที่สมาชิกพึ่งตนเองในด้านปัจจัยสี่ดังกล่าวข้างต้นได้แล้ว สมาชิกทุกคนควรพัฒนาตนเองให้สามารถ “อยู่ได้อย่างพอเพียง” คือ ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางมัชฌิมาปฏิปทา ให้ตนเองอยู่ได้อย่างสมดุล คือ มีความสุขที่แท้ โดยไม่ให้อึดอัดแค้นจนต้องเบียดเบียนตนเอง หรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดีจนต้องเบียดเบียนผู้อื่นหรือเบียดเบียนสิ่งแวดล้อม แต่ให้ดำเนินชีวิตตั้งที่สมาชิกในภาคเหนือเรียกว่า เป็นดำเนินชีวิตด้วยการทำเกษตร

แบบ “แกงโหระพา” คือ ให้มุ่งทำเกษตรแบบพออยู่พอกิน ปลูกไว้กินเองก่อน หากเหลือจึงขาย และขยายพันธุ์ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการลงแขกเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกแทนการใช้เครื่องจักรเพื่อทุนแรง

ขั้นที่สาม สมาชิกในชุมชนควร “อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร” คือ มีความคิดที่จะแจกจ่ายแบ่งปันไปให้ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้เพื่อนและเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดี ที่จะช่วยลดความ เห็นแก่ตัวและสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจ เช่น ในการจัดการทรัพยากรป่านั้น สมาชิกที่อาศัยอยู่บริเวณป่าจะมุ่งเก็บผลผลิตจากป่า เพื่อมาใช้ในการยังชีพให้พออยู่พอกิน พอเหลือจึงค่อยแจกจ่ายออกไปด้วยวิธีให้ไม่ใช่ด้วยวิธีการขาย ซึ่งเมื่อทำได้ดังนั้นก็ทำให้สมาชิกมีทรัพยากรใช้หมุนเวียนได้ตลอดทั้งปีอย่างพอเพียงเพราะเก็บไปเพื่อกิน ไม่ได้เก็บไปขายเพื่อเร่งหาเงิน ซึ่งการมีจิตใจที่แบ่งปันกันนี้จะยังเป็นพื้นฐานทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกต่อไป

ขั้นสุดท้าย สมาชิกควร “อยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้” คือ ต้องรู้จักพัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเองหรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่น ให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเองและผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำ ไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ม.ป.ป.) ระบุถึงการปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ ดังนี้

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสว่า “... ความเป็นอยู่ที่ดีของไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง ...”
2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “... ความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจาก การประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพ ของตนเป็นหลักสำคัญ...”

3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในการการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า “...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้นหมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนา และการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...”

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางในชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า “... การที่ต้องทำให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไป ก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตัวเอง...”

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีลดละสิ่งชั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมีใช้น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากละเอียดต่อแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราโชวาทว่า “... พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลด พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษา และเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้น ให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น...”

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรวาฑู, 2552; 17 - 33) เป็นหลักคิดและแนวทางปฏิบัติตน โดยยึด 3 หลักการ ความพอประมาณ ความมีเหตุ-มีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีค่าทั้ง 4 ด้าน (วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม) ให้เป็นไปอย่างสมดุล เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ก็ต้องยึดเป็นแนวทางในการตัดสินใจ และการกระทำ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเอง หรือภายในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ก่อนที่จะแสวงหาทรัพยากร แหล่งทุน วัตถุดิบหรือสิ่งของ บริการต่างๆ จากภายนอก จึงจะเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม พอควร กับสภาวะเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น-ภูมิสังคม- เป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจากภายใน โดยสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น ชุมชน ก่อน แล้วจึงค่อยขยายเชื่อมโยงกับภายนอกอย่างเป็นขั้นตอน ตามความจำเป็น

ส่วนการใช้ทรัพยากรนั้น ก็ต้องคำนึงถึงความจำเป็น สถานะของตนเอง สถานการณ์แวดล้อมต่างๆ ว่าเหมาะสมหรือไม่ โดยรักษาระดับความพอประมาณ ไม่มากเกินไปจนเกินศักยภาพ และก็ต้องไม่น้อยเกินไปจนขาดแคลน หรือไม่เพียงพอที่จะดำเนินการให้เกิดประโยชน์ได้ โดยการใช้อย่างมีธรรมาภิบาล รู้คุณค่า ดูแลรักษา พัฒนาต่อยอด ให้เพิ่มพูน และดีเยี่ยม ขึ้น ซึ่งการตัดสินใจอยู่ในระดับพอประมาณนี้ จำเป็นต้องคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ และจำเป็นต้องใช้ทั้ง 4 ด้าน โดยอาศัยความรู้ ความรอบคอบ ในการวางแผน และตัดสินใจ และต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน และไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยา และวัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่นและส่วนรวม อย่างรอบคอบ การคิดพิจารณาแยกแยะ ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบ จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีข้อผิดพลาดน้อย เช่นเดียวกัน การที่จะวางแผน ดำเนินการ หรือจะทำอะไรอย่างสมเหตุสมผลได้นั้น ต้องอาศัยความรู้ มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ที่จะจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ มีความรอบคอบ ในการคิด พิจารณา ตัดสินใจ โดยใช้สติปัญญา ด้วยความตั้งมั่นของจิตที่มีคุณภาพในการทางที่ถูกต้อง

3. การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ ท่วงที กล่าวโดยย่อ คือ การที่เห็นว่าทุกอย่างไม่แน่นอน มีความเป็นไปที่จะแปรปรวน ผันผวน เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ฉะนั้นการที่จะทำอะไรก็ตาม ต้องไม่เสี่ยงไม่ประมาท คิดถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น แล้วเตรียมตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีภูมิคุ้มกันที่จะคุ้มกันตัวเองได้ เตรียมวิธีการทำงานในรูปแบบต่างๆ ให้พร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะได้สามารถดำเนินภารกิจต่อไปได้ โดยไม่ชุลคุชลัก ต้องหยุดชะงักกลางคัน และนำมาซึ่งความต่อเนื่องของการพัฒนาในระยะยาว

ข้อคิดเกี่ยวกับเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจ และการกระทำเป็นไปอย่างพอเพียง ต้องอาศัยทั้งคุณธรรมและความรู้ของตน เป็นสำคัญในการพัฒนาสู่ความพอเพียง ดังนี้

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยการฝึกตนให้มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่างๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและในขั้นปฏิบัติ ความรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจอย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์ จึงต้องมีการแสวงหาความรู้ เพิ่มพูนความรู้ จัดการความรู้ ต่อยอดความรู้อยู่ตลอดเวลาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในโลก

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วยด้านจิตใจ คือการตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำ คือมีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้ใช้หลัก 3 ประการ ในการจัดการทรัพยากรทุกมิติอย่างสมดุลนั้น จำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คือ ต้องมีคุณธรรมกำกับความรู้ในการดำเนินชีวิต (2 เงื่อนไขสู่ความพอเพียง) เพื่อให้สามารถช่วยตนเองและยืนอยู่บนขาของตนเองได้อย่างเต็มภาคภูมิ ไม่แข่งก้าวกระโดดตามคนอื่นโดยใช้ชีวิตอย่างประมาทตน เป็นเหตุเป็นผล และมีการเตรียมความพร้อมที่ดี เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยไม่ประมาท ซึ่งการที่แต่ละคนบุคคลจะสามารถพึ่งตนเองได้ตามความหมายนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้อย่างถูกต้องและเพียงพอ ในเรื่องใด ๆ ก็ตามที่จะทำการ และมีกรอบหรือหลักในการปฏิบัติที่จะไม่ทำให้เกิดโทษ แต่นำมาซึ่งประโยชน์ฝ่ายเดียว นั่นก็คือ การต้องยึดหลักคุณธรรม ความถูกต้อง เป็นเหตุเป็นผล ตามความจริง ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเอง หรือผู้อื่น กล่าวคือ การยึดถือประโยชน์ส่วนรวมก่อนประโยชน์ ส่วนตน และก็ต้องประกอบไปด้วยความเพียรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันข้อบกพร่องไม่ให้เกิดขึ้น และพัฒนาปรับปรุงให้เกิดผลที่ดี ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

สรุปได้ว่า การปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้โดยยึดความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว รวมถึงเงื่อนไข

ความรู้และคุณธรรม โดยให้ใช้ในการจัดการทรัพยากรทุกมิติอย่างสมดุล โดยในระดับการปฏิบัติ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับปฏิบัติ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นคือ ฟังตนเองได้ อยู่ได้อย่างพอเพียง อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และอยู่ ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้ โดยปฏิบัติตนยึดหลักการประหยัด ซื่อสัตย์สุจริต ละเลิกการแก่งแย่ง ผลประโยชน์ ไม่หยุดนิ่ง และการปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี

การประยุกต์ใช้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรียานุช พิบูลสรวารุช (2549) กล่าวถึง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดย พื้นฐานก็คือ การฟังตนเองเป็นหลัก หมายถึง การทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับการ เปลี่ยนแปลง การสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละส่วนแต่ละระดับ ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึง เศรษฐกิจ เราสามารถประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ใช้ชีวิตอย่างพอควร คิดและวางแผนอย่าง รอบคอบ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป การเผื่อทางเลือกสำรอง
2. ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง ฟังตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นี้ถึง ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
3. ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน
4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด พื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน สูงสุด
5. ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและ สภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์ กับคนหมู่มาก

ปริญญานุช พิบูลสรารุท (2549) ได้ระบุคุณลักษณะของ คน/กิจกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ว่า

พอประมาณ พอเหมาะกับสภาพของตน พอควรกับสิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ / สังคม (ไม่โลภจนเบียดเบียนตัวเอง/ ผู้อื่น/ ทำลายสิ่งแวดล้อม)

มีเหตุมีผล ไม่ประมาท (รอบรู้/มีสติ) รู้สาเหตุ-ทำไม รู้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องรู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ

มีภูมิคุ้มกันที่ดีสุขภาพดี พร้อมรับความเสี่ยงต่างๆ (วางแผน/เงินออม/ประกัน) ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น/สังคม เรียนรู้ / พัฒนาตน อย่างต่อเนื่อง

กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป.) ได้ระบุถึงการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

1. พิจารณาจากความสามารถในการพึ่งตนเองเป็นหลัก ที่เน้นความสมดุลทั้ง 3 คุณลักษณะ คือ พอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันมาประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นขั้นเป็นตอนรอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่มีองค์ประกอบครอบคลุม ทั้ง 5 ประการ คือ

1.1 ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง ฝึกตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม และนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

1.2 ด้านสังคม มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน รู้จักฝึกกำลัง มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคงแข็งแรง

1.3 ด้านเศรษฐกิจ ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอดี พอมี พอกิน สมควรตามอัตภาพ และฐานะของตนประกอบอาชีพสุจริต (สัมมาอาชีพะ) ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน ใช้ชีวิตเรียบง่าย โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีรายได้สมดุลกับรายจ่าย รู้จักการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีเหตุผลเท่าที่จำเป็น ประหยัด รู้จัก การเก็บออมเงินและแบ่งปันผู้อื่น

1.4 ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและ
ภูมิโนเวศ พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

1.5 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและ
รอบคอบ สามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

2. พิจารณาความรู้คู่คุณธรรม มีการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
(ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติจริง) ในวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ใช้สติปัญญา
ในการตัดสินใจต่าง ๆ อย่างรอบรู้ รอบคอบ และมีเหตุผลที่จะนำความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นมาปรับใช้
อย่างมีขั้นตอนและระมัดระวังในการปฏิบัติ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มี
ความเพียรความอดทน และใช้สติปัญญาอย่างชาญฉลาดในการดำเนินชีวิตในทางสายกลาง

สรุป การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ โดยพื้นฐานก็คือ การพึ่งตนเอง เป็น
หลักการทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ
พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง การสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้นบน
พื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วนแต่ละระดับ ครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ
ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านเทคโนโลยี

การศึกษาเฉพาะกรณี

การศึกษาเฉพาะกรณีมีกำเนิดมาจากศาสตร์หลายสาขา และใช้กันทั่วไปในการวิจัยทาง
สังคมศาสตร์เกือบทุกแขนง Hamel (1993, อ้างใน ชาย โพธิ์สิตา, 2550) แสดงความเป็นมาของ
การศึกษาเฉพาะกรณีในสังคมศาสตร์สมัยใหม่ โดยย้อนเวลาไปถึงงานของนักมานุษยวิทยายุค
แรก ๆ เช่น งานของ Malinowski ที่หมู่เกาะ Trobrian ในมหาสมุทรแปซิฟิกตอนใต้ งานของนัก
สังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส เช่น การศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวของ LePlay และงานของนักสังคมวิทยา
สำนักชิคาโกในช่วง 27 ทศวรรษที่ 1920 และ 1930 เป็นต้น ในปัจจุบันการศึกษาเฉพาะกรณีเป็น
วิธีการที่ใช้ทั้งโดยนักวิจัยเชิงคุณภาพและนักวิจัยเชิงปริมาณ (Yin, 1993 อ้างใน ชาย โพธิ์สิตา,
2550)

Creswell (2007: 73) ระบุวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี เป็นการศึกษาคกรณี ที่มีเพียงหนึ่งกรณี หรือมากกว่า โดยมีขอบเขตของกรณีี่ชัดเจน กรณี ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาคกรณีที่มีขอบเขตและช่วงเวลาี่ชัดเจน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากหลายแหล่งข้อมูล เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ โสตทัศนูปกรณี เอกสาร และรายงาน รวมถึงรายงานข้อมูลรายละเอียดและประเด็นหลักฐานของกรณี ส่วน Stake (2005 cited in Creswell, 2007: 73) ได้เสนอความหมายของการศึกษาเฉพาะกรณีว่าการวิจัยที่ไม่เน้นวิธีการศึกษา (method) เน้นการศึกษาคกรณีที่เฉพาะเจาะจง มีขอบเขตที่กำหนดได้ชัดเจน

ชาย โพธิ์ลีตา (2550:163) ได้ให้ความหมายของวิธีการศึกษาเฉพาะกรณีว่า คือวิธีการวิจัยที่เน้นการศึกษาคกรณีที่เฉพาะเจาะจง จุดเน้นอยู่ที่สิ่งทีศึกษา (case) ซึ่งจะมีลักษณะเฉพาะเจาะจง มีขอบเขตที่กำหนดไว้ชัดเจน มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่ได้เน้นวิธีการศึกษา (method) วิธีการศึกษานั้นไม่ได้ต่างจากวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่เป็นมาตรฐานทั่วไป กล่าวคือ เทคนิคมาตรฐานใดๆ ทีใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณได้ ก็สามารถนำมาใช้กับการวิจัยแบบกรณีได้

ลักษณะสำคัญของการศึกษาเฉพาะกรณี

องอาจ นัยพัฒน์ (2548: 358) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการศึกษาเฉพาะกรณี ทีเป็นหลักสำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1. มุ่งเน้นการศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อประเด็นปัญหาใด ๆ ในกรณีใดกรณีหนึ่งทีเป็นระบบภายในขอบเขตทีเฉพาะเจาะจง เช่น บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน องค์กร โครงการ เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์
2. กระบวนการแสวงหาความรู้ความจริงดำเนินไปตามธรรมชาติ ใช้ประเด็นปัญหาเป็นศูนย์กลางในการสืบค้นหาคำตอบและมีขอบข่ายในการศึกษาขนาดเล็ก

3. มุ่งเน้นพรรณนาปรากฏการณ์ที่สนใจอย่างละเอียดลุ่มลึก เห็นภาพพจน์และครอบคลุมครบถ้วนในทุกแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการสืบค้นหาคำตอบ

4. ให้ความสนใจต่อประเด็นการสรุปอ้างอิงผลการศึกษาวิจัยจากกรณีเฉพาะใด ๆ ไปยังกรณีเฉพาะอื่น ๆ หรือไปสู่ประชากรของกรณีเฉพาะในวงกว้างน้อยกว่าการเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อความสลับซับซ้อนและควมมีเอกลักษณ์ของกรณีเฉพาะที่ทำการศึกษา

5. นำเสนอรายงานการวิจัย ซึ่งถือเป็นผลผลิตขั้นสุดท้ายของการศึกษาเฉพาะกรณีด้วยวิธีการที่หลากหลายรูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และจากมุมมองของบุคคลหลากหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มนักวิจัย กลุ่มผู้เข้าร่วมในการวิจัย และกลุ่มผู้อ่านรายงานการวิจัย

6. ให้ความสำคัญกับการพรรณนาและอธิบายกรณีศึกษาหรือปรากฏการณ์ที่สนใจว่า มีอะไรเกิดขึ้นบ้างและทำไมสิ่งนั้นจึงเกิดขึ้น การพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวกระทำในรูปแบบของการบอกเล่าเรื่องราวเฉพาะในฉากเหตุการณ์สำคัญ ๆ พร้อมทั้งแสดงข้อมูลหลักฐานพยานประกอบ โดยอาศัยการรับรู้และการตีความหมายของนักวิจัยที่มีต่อเหตุการณ์นั้นโดยตรง

7. มุ่งเน้นสืบค้นหาแบบแผน ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมหรือกรณีศึกษาหรือปรากฏการณ์ที่สนใจ ทั้งที่เป็นไปตามคาดหมายและไม่เป็นไปตามการคาดหมาย รวมทั้งที่เป็นไปอย่างเปิดเผยและเป็นไปอย่างแฝงเร้นว่ามีความคงเส้นคงวา หรือสอดคล้องตรงกันภายใต้เงื่อนไขหรือสภาวะการณ์แบบใดแบบหนึ่งหรือไม่ เช่น แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างครู/อาจารย์ด้วยกันหรือนักเรียนด้วยกัน และระหว่างครู/อาจารย์กับนักเรียนในโรงเรียนหนึ่ง ๆ เป็นต้น

8. ความรู้ ความจริงจากการศึกษาเฉพาะกรณีที่มีรากฐานมาจากข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมมาได้จากภาคสนามหรือสถานที่ทำการศึกษาวิจัยจริง โดยทั่วไปมีลักษณะให้อารมณ์ความรู้สึกแก่ผู้อ่านมากเสมือนหนึ่งผู้อ่านได้เข้าไปสัมผัสหรืออยู่ในปรากฏการณ์นั้นจริง ทั้งนี้เนื่องจากนักวิจัยเลือกใช้ถ้อยคำในการถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นอยู่ในระดับเดียวกับประสบการณ์ของเรา ผู้อ่านรายงานการศึกษาวิจัยสามารถนำความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ส่วนตัว

เข้ามาช่วยในการตีความหมายได้ ซึ่งไปสู่การถ่ายโอนเชิงธรรมชาติ ข้อสรุปใด ๆ ที่ได้จากการนี้ศึกษาข้ามไปสู่ประชากรของกรณีศึกษาภายในใจของผู้อ่านต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัยของการศึกษาเฉพาะ

วิธีการดำเนินการวิจัยของการศึกษาเฉพาะกรณีสามารถสรุปได้ ดังนี้ (ชาย โพธิ์สิตา, 2550; Creswell, 2007)

1. เลือกกรณีสำหรับศึกษา กรณีที่เลือกมาศึกษาที่เหมาะสมกับปัญหาการวิจัย โดยกรณี que ศึกษาต้องมีความชัดเจน ทั้งในเรื่องของเนื้อหา เวลาและสถานที่ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล เหตุการณ์ ปรัชญาการณ กลุ่มชนที่มีลักษณะเฉพาะ โครงการหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการเลือก กรณีสำหรับศึกษานั้นโดยปกติใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง คือ จะให้ความสนใจกรณีที่สามารถให้ ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษาในกรณีนั้นๆ เป็นสิ่งสำคัญ
2. รวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเกี่ยวกับกรณีศึกษา ใช้เทคนิคหลายแบบในการรวบรวม ข้อมูล เนื่องจากจุดเด่นของกรณีศึกษาอยู่ที่การให้ภาพที่ชัดเจนและสมบูรณ์ของสิ่งที่ศึกษา นักวิจัย รวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์ ค้นคว้าจากเอกสาร หรือสกัดทัศนูปกรณอื่นๆ โดยสรุปก็ คือ ใช้ทุกวิธีการที่เหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกชนิดที่จะให้ภาพที่สมบูรณ์ที่สุด
3. การพรรณนารายละเอียดของสิ่งที่ศึกษา จำเป็นต้องพรรณนากกรณีศึกษาอย่างละเอียด เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน การพรรณนาไม่ใช่เพียงแต่เล่าเรื่องโดยปราศจากจุดมุ่งหมาย แต่เป็นการ บอกเล่าเรื่องราวของกรณีศึกษาอย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและตีความข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ต้องเหมาะสมกับลักษณะ ข้อมูล เช่น การใช้การเปรียบเทียบและการตีความที่เหมาะสม และต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย คำถามและวัตถุประสงค์ในการศึกษา ตลอดจนบริบทของกรณีศึกษาด้วยเสมอ

องค์ประกอบที่สำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีองค์ประกอบหลักๆ อยู่ 3 ประการ คือ (Miles and Huberman, 1994 อ้างใน ชาย โพธิ์สิตา, 2550: 361)

1. การจัดระเบียบข้อมูล เป็นกระบวนการ จัดการ ด้วยกรรมวิธีต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบ ทั้งในทางกายภาพและในทางเนื้อหา พร้อมทั้งจะแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบ

2. การแสดงข้อมูล เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อบอกเรื่องราวของสิ่งที่ศึกษาตามความหมายที่ข้อมูลซึ่งได้ถูกจัดระเบียบไว้ดีแล้วพูดออกมา

3. การหาข้อสรุป การตีความหมายและการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและการตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบว่า ข้อสรุป/ความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้องตรงประเด็นและน่าเชื่อถือเพียงใด ข้อสรุปและสิ่งที่ตีความหมายออกมานั้นอาจจะอยู่ในรูปของคำอธิบาย กรอบแนวคิด หรือทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องที่ทำกรวิเคราะห์นั้น

การจัดระเบียบข้อมูลนั้น นักวิจัยอาจทำตั้งแต่ก่อนการเก็บข้อมูล ระหว่างการเก็บข้อมูล และหลังการเก็บข้อมูลเสร็จแล้ว ส่วนการแสดงข้อมูลและการหาข้อสรุป และการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นนั้นเป็นสิ่งที่นักวิจัยควรเริ่มทำตั้งแต่ขั้นตอนที่กำลังเก็บข้อมูลอยู่ และควรทำต่อเนื่องไปจนรายงานเป็นที่น่าพอใจแล้ว

ประโยชน์ที่สำคัญของการศึกษาเฉพาะกรณี

องอาจ นัยพัฒน์ (2548) ได้ระบุประโยชน์ของการศึกษาเฉพาะกรณี ไว้ดังนี้

1. ทำให้ทราบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เนื่องจากเป็นการศึกษาปัญหาในเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องข้อเท็จจริง
2. ทำให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษา
3. สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา
4. ทำให้ทราบรูปแบบที่แท้จริงขององค์กร ครอบครัวยุทธศาสตร์ สถานศึกษา หรือชุมชนต่าง ๆ ในลักษณะแตกต่างกัน
5. ผลที่ได้จากการศึกษาเฉพาะกรณีของปัญหาเดียวกัน เมื่อมีจำนวนมากขึ้นสามารถนำไปกำหนดเป็นสมมติฐาน หลักการ หรือสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ได้

สรุปได้ว่าการศึกษาแบบเฉพาะกรณี เป็นวิธีการวิจัยที่เน้นการศึกษากรณีพิเศษเฉพาะเจาะจง โดยการศึกษาเฉพาะบุคคล หน่วยงานหรือชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยศึกษาอย่างละเอียด เพื่อที่จะทราบถึงสภาพธรรมชาติของสถานการณ์ ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุให้เกิดขึ้น ผลที่ได้จากการศึกษาทำให้ทราบสาเหตุที่แท้จริง และได้แนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ผลจากการศึกษารายกรณีจะสรุปอ้างอิงผลการศึกษาไปยังกลุ่มกรณีศึกษา หรือไปยังประชากรของกรณีเฉพาะ เนื่องจากเป็นการศึกษาเฉพาะหน่วยใดหน่วยหนึ่งเท่านั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ของคนในชุมชน และการขับเคลื่อนในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

มัลลิกา เขียวหวาน (2546) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตจังหวัดอ่างทองและพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง (2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง (3) เสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรที่ทำ การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดอ่างทองและพระนครศรีอยุธยา โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำเกษตรกรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง 6 กลุ่ม จาก 6 ตำบล ตำบลละ 1 กลุ่มในเขต 5 อำเภอของจังหวัดอ่างทองและพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งสิ้น 51 คน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในตำบล อำเภอ และจังหวัดที่ดำเนินการวิจัย จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม และแบบสังเกตใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) กิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรมีส่วนร่วมมี 6 กิจกรรมได้แก่ การฝึกอบรม การดูงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การประชุมสัมมนา การทำแปลงสาธิต และการเผยแพร่ความรู้ โดยระดับการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับการมีส่วนร่วมรับรู้ รองลงไป ได้แก่ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมทำ ส่วนการมีส่วนร่วมคิดและร่วมประเมินผลนั้นมีน้อยถึงไม่มีเลย (2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วม พบว่า ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เวลาว่าง ตำแหน่งทางสังคม ศักยภาพส่วนบุคคล ความต้องการบริการจากรัฐ เจตคติ กิจกรรมการเกษตร และทรัพยากรที่มีอยู่ การเปิดรับข่าวสาร ส่วนรายได้และการศึกษาไม่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ซึ่งไม่สอดคล้องกับทฤษฎี แต่สอดคล้องกับผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนปัจจัยภายนอกที่สนับสนุน การมีส่วนร่วม ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงาน ผู้นำชุมชนและ

เครือข่ายกลุ่มอาชีพ (3) แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วม ต้องส่งเสริมปัจจัยที่เกี่ยวข้องและพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมปฏิบัติจริง สอดคล้องกับความต้องการและเงื่อนไขทางสภาพแวดล้อมของเกษตรกร เน้นเนื้อหาการพึ่งตนเองและการจัดการทรัพยากรการเกษตร

สากล ศรีรัตนศักดิ์ (2551) ศึกษากระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในบ้านเมืองนะ ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนบ้านเมืองนะ ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการฯ 15 ครั้วเรือน รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การจัดเวทีประชาคม และการเข้าร่วมกิจกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยภายใต้กรอบแนวคิด ทำการแยกแยะข้อมูลเป็นหมวดหมู่โดยการกำหนดข้อมูลตามวัตถุประสงค์แล้วนำเสนอโดยการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การที่มีหน่วยงานภายนอกเข้ามาสนับสนุนตามโครงการฯ โดยกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการปฏิบัติจากการดำเนินกิจกรรม 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้า การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงไก่พื้นเมือง การเลี้ยงโค การขุดสระน้ำในไร่เพื่อใช้เก็บกักน้ำและเลี้ยงปลาโดยมีการประยุกต์ใช้ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการฯ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนบ้านเมืองนะภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ด้านเศรษฐกิจ พบว่า สมาชิกไม่มีการลดต้นทุนในการทำการเกษตรที่ไม่จำเป็นลงในการทำอาหารสัตว์มีการนำวัสดุท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองและครอบครัว ด้านสังคม พบว่า เกิดการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่ม ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า สมาชิกไม่มีความตระหนักในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม นำทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยทำปุ๋ยจุลินทรีย์จากน้ำหมักธรรมชาติและมีการใช้ปุ๋ยหมักทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี กระบวนการขับเคลื่อนทั้ง 6 กิจกรรม มีความสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและสภาพพื้นที่เพียง 5 กิจกรรม คือ กิจกรรมการเลี้ยงสุกร การเลี้ยงโค การเลี้ยงไก่พื้นเมือง การปลูกพืชผักสวนครัว และขุดสระน้ำในไร่เพื่อใช้เก็บกักน้ำและเลี้ยงปลา ส่วนกิจกรรมการเพาะเห็ด ไม่สอดคล้องกับความต้องการเกษตรกรและสภาพพื้นที่เนื่องจากเกษตรกรไม่มีประสบการณ์ความรู้ และหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ไม่ได้สนับสนุนด้านวิชาการ ในด้านการบริหารโครงการ พบว่า เป็นการบริหารโดยกำหนด

แผนงานจากบนลงล่างตามนโยบายราชการซึ่งขาดการศึกษาข้อมูลความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร ดังนั้น การดำเนินนโยบายต้องหาความต้องการและมีการวางแผนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานและสมาชิกก่อนการจัดทำโครงการ สนับสนุน และมีการให้ความรู้ที่เหมาะสมตามพื้นฐานความรู้เดิมของสมาชิกโดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างกลุ่มและนอกพื้นที่ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและสภาพภูมิสังคม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกอย่างแท้จริง จึงจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในบ้านเมืองจะได้ผลดีมากยิ่งขึ้น

เสน่ห์ จินะ (2551) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านตาแว่น ตำบลเรือง อำเภอมือง จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาผลการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) ศึกษาผลการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนโดยชุมชน การวิจัยนี้เป็นการศึกษาในวิธีเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาร่วมกับคนในชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้เข้ารับการจัดการเรียนรู้ กลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยกับคนในชุมชนอันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งข้อมูลที่สมบูรณ์ และเป็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยได้มีการบันทึกข้อมูลภาคสนาม และจากการปฏิบัติจริงในกิจกรรมต่างๆ ประกอบกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ทำให้การอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ตรวจสอบและนำเสนอโดยการบรรยายเชิงพรรณนา

จากการศึกษา พบว่า การที่จะพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ควรเป็นกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบดั้งเดิม หรือตามธรรมชาติโดยเป็นการสืบทอดการดำรงชีวิตตามแนวคิดภูมิปัญญาของคนในชุมชน ให้สอดคล้องกับแนวคิดการดำรงชีวิตตามแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนั้นการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของคนในชุมชนบ้านตาแว่น ในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้และการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้จากหน่วยงานองค์กรภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน เช่น การอบรม การสาธิต การศึกษาดูงาน การทดลอง ปฏิบัติการ การจัดค่ายสำหรับเยาวชน และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปบทเรียน นอกจากนี้จะให้ผลโดยตรงกับคนในชุมชน การพัฒนาระบบการเรียนรู้ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการ-

ดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของคนในชุมชน ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกชุมชน

จำนง หนูนิล (2551) ได้ทำการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ในวิถีชีวิตชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านบางสะพาน จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชนบ้านบางสะพาน หมู่ที่ 7 ตำบลบางจาก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ประสบความสำเร็จจนได้รับเลือกเป็น “หมู่บ้านต้นแบบ” ในโครงการจัดการความรู้ชุมชนสู่ชุมชนอินทรีย์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 38 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และแกนนำชุมชน ผู้แทนชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มทางการเงิน กลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น และผู้แทนภาครัฐที่อยู่ในชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) การจดบันทึกภาคสนาม (Field notes) และจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษา พบว่าวิถีชีวิตชุมชนบ้านบางสะพาน หลังจากนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมมาใช้ คือไม่เน้นเอาเงินเป็นตัวตั้ง แต่เน้นที่การพึ่งตนเอง ความเพียร ความประหยัด ความมีเหตุผล ความพอประมาณ ทำให้ชุมชนนำไปสู่ความร่มเย็น เป็นสุข การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตชุมชน เริ่มจากการสร้างแรงบันดาลใจ การรวมกลุ่มเรียนรู้ตามความสนใจ เชื่อมโยง หรือบูรณาการเนื้อหาเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิต ถอดบทเรียนและภารกิจเป็นระยะ ๆ และกำหนดเป้าหมายงานและการเรียนรู้ใหม่ที่ต่อเนื่อง โดยมีวิธีการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ การจับคู่แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหมู่บ้านอื่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการประชาคม การเชิญผู้รู้มาเพิ่มเติมความรู้ การศึกษาดูงานทั้งในและนอกชุมชน การจัดการความรู้เป็นต้น และมีการประเมินผลแบบเสริมพลังอำนาจ ทำให้ชุมชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และเกิด “คนดีคนเก่งของชุมชน” เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และเป็นชุมชนที่เข้มแข็งด้วยกระบวนการเรียนรู้ “ชุมชนอินทรีย์” และ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ที่สำคัญ คือ การให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้นำชุมชน การร่วมงานกับภาคีเครือข่ายภายนอก ที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนกระบวนการ

การเรียนรู้แก่ชุมชน และการหนุนเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การพัฒนาคลังเอกสารหมู่บ้าน
เขตการปกครองเป็นแหล่งเรียนรู้ และ การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการเรียนรู้

จากการรวบรวมและศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง และการศึกษา
เฉพาะกรณี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ ดังนี้

การเรียนรู้ของมนุษย์จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความเข้าใจ และความคิด
ด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทักษะคิด ค่านิยม และด้านความชำนาญ โดยผ่านการเรียนรู้อย่างเป็น
ทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการพึ่งพา
ตนเอง ซึ่งเป็นหลักการที่ทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระวังระวัง โดยพิจารณาถึงความพอดี
พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น การสร้างสามัคคีให้
เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละส่วนแต่ละระดับ ซึ่งแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันที่ดี
ส่วนเงื่อนไขในการนำไปใช้ คือ การมีความรู้และการมีคุณธรรม โดยกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้
ลายมีการน้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตจนประสบความสำเร็จ ซึ่ง
เป็นประเด็นในการศึกษาแบบเฉพาะกรณีครั้งนี้ ซึ่งรูปแบบการทำวิจัยแบบเฉพาะกรณี เป็นวิธีการ
วิจัยที่เน้นการศึกษากรณีที่เฉพาะเจาะจง โดยการศึกษาเฉพาะบุคคล หน่วยงานหรือชุมชนแห่งใด
แห่งหนึ่ง โดยศึกษาอย่างละเอียด ซึ่งผลจากการศึกษาเฉพาะรายกรณีสามารถสรุปอ้างอิงผลที่ได้
ศึกษาไปยังกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา หรือสามารถอ้างอิงไปยังประชากรที่เป็นกลุ่มที่ได้ศึกษาเท่านั้น
เนื่องจากการศึกษาเฉพาะหน่วยใดหน่วยหนึ่ง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนและการจัดการเรียนรู้
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาการจัดการเรียนรู้ โดย
ใช้วิธีในการเก็บข้อมูล คือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจเอกสาร
วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยและนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา การเรียนรู้ของคนในชุมชน มี
รูปแบบควรเป็นกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบดั้งเดิม หรือตามธรรมชาติโดยเป็นการสืบทอดการ
ดำรงชีวิตตามแนวคตินิยมปัญญาของคนในชุมชน การอบรม การสาธิต การศึกษาดูงาน การ
ทดลองปฏิบัติการ การทำแปลงสาธิต การจัดค่ายสำหรับเยาวชน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
และการเผยแพร่ความรู้ซึ่งเป็นกิจกรรมผ่านการปฏิบัติจากการดำเนินโดยมีการประยุกต์ใช้ความรู้

ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตชุมชน เริ่มจากการสร้างแรงบันดาลใจ การรวมกลุ่มเรียนรู้ตามความสนใจ เชื่อมโยง หรือบูรณาการเนื้อหาเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิต ถอดบทเรียนและภารกิจเป็นระยะ ๆ และกำหนดเป้าหมายงานและการเรียนรู้ใหม่ที่ต่อเนื่อง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยใช้รูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

การเลือกกรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนบ้านปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยศึกษาจากเอกสาร สิ่งพิมพ์และทางอินเทอร์เน็ต พบว่า หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านแห่งการเรียนรู้ มีการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีความชำนาญและประสบการณ์ได้ให้คำแนะนำกับเกษตรกรที่ประสบปัญหา จนได้รับการยอมรับทั้งจากในชุมชนเองและชุมชนใกล้เคียง อีกทั้งยังมีสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกำแพงแสนให้การสนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มคนที่สนใจ ทำให้มีกลุ่มเกษตรกรหมุนเวียนเข้ามาศึกษาดูงาน จนเกิดการจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) ในการจัดการเรียนรู้และสาคิตการดำเนินชีวิต การทำการเกษตรที่ประยุกต์ใช้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยศูนย์เรียนรู้ชุมชนแห่งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน คือ การเป็นตัวอย่าง สร้างองค์ความรู้สู่ภูมิปัญญา โดยจัดการเรียนรู้ที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักคุณธรรม ทางศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ มีความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรและแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งแบบเป็นทางการ เช่น คุรุภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับโรงเรียนวัดปลักไม้ลาย คุรุการศึกษานอกโรงเรียน และแบบไม่เป็นทางการ เช่น การจัดการเรียนรู้ให้กับคนที่สนใจในวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผู้วิจัยจึงเลือกชุมชนบ้านปลักไม้ลายแห่งนี้เป็นการเลือกอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Purposeful sampling) คือ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ สามารถดำเนินชีวิตได้ เกิดการรวมตัวกัน มีการแบ่งปันความรู้และเอื้ออาทรระหว่างกัน นอกจากนั้นชุมชนบ้านปลักไม้ลาย และศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) ยังมีการถ่ายทอดวิถีชีวิตปกติของตนเองที่ดำเนิน

ชีวิตประจำวัน ไม่มีการจัดฉากขึ้นเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ดังที่ผู้ใหญ่สุธรรม (ผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ) ได้กล่าวว่า

...ที่นี้ฉีกแนวออกไป คือเป็นวิถีปกติเลย อันใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตปกติก็จะไม่ทำ เช่น บ้านดิน น้ำส้มควันไม้เราจะไม่ทำ เราไม่ปั้นอิฐ เราไม่ทำปุ๋ย ที่ไม่เป็นวิถีชีวิต ไม่เป็นปัจจัยการผลิตที่มันเอื้อกัน เรายมองปัจจัยการผลิตที่เป็นระบบนิเวศการเกษตร ถ้าเกษตรกรที่เรียนรู้ก็จะสามารถเอาไปทำได้ เราจะเอาวิถีชีวิตที่เป็นอยู่มาถ่ายทอด ไม่ใช่ ก๊อปปี้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงมาถ่ายทอด ทุกอย่างเกิดรายได้...

ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากชุมชนบ้านปลักไม้ลายสามารถเป็นตัวแทนในการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่น้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ รวมไปถึงมีการเรียนรู้ระหว่างกัน และได้รับการยอมรับจากบุคคลต่าง ๆ และหน่วยงานของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับ Stake (2000 อ้างใน ชายโพธิ์สีดา, 2552: 165) ได้ระบุประเภทของการเลือกกรณีของนักวิจัยในการเลือกกรณีเพื่อศึกษา โดยใช้ความสนใจหรือจุดมุ่งหมายในการศึกษาเป็นเกณฑ์ในรูปแบบ Instrumental cases เป็นกรณีที่ใช้เพื่อแสดงหรือสนับสนุนข้อสรุปอย่างใดอย่างหนึ่งของนักวิจัย นักวิจัยเลือกกรณีนี้เพราะเห็นว่ากรณีนั้นเป็นตัวอย่างหรือเป็นตัวแทนของกรณีอื่น ๆ และนักวิจัยต้องการใช้กรณีนั้นเพื่อแสดงเป็นตัวอย่างของเรื่องที่กำลังนำเสนอ หรือเป็นตัวอย่างเพื่อสนับสนุนข้อสรุปหรือข้อโต้แย้งอย่างใดอย่างหนึ่งของตน

การลงสนาม

การลงสนามเบื้องต้น

ขั้นการติดต่อ

ก่อนที่ผู้วิจัยจะติดต่อกับทางศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้เดินทางไปยังชุมชนบ้านปลักไม้ลาย โดยเดินทางไปยังวัดปลักไม้ลายที่ถือว่าเป็นศูนย์รวมของชุมชน เพื่อเข้าไปหาข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ รวมถึงลักษณะ วัตถุประสงค์ และความร่วมมือในการให้ข้อมูลของผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย)

ซึ่งได้สอบถามและหาข้อมูลกับผู้ดูแลสวนป่าสมุนไพรวัดปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ได้ให้ข้อมูลว่า ผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ มีความอภัยค้ายดี ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล เนื่องจากก่อนหน้านี้มีนักวิจัยคนอื่นเข้ามาศึกษาในประเด็นอื่นๆ ผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ได้ให้ข้อมูลเป็นอย่างดี รวมถึงมีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เข้ามาฝึกงานยังศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ และภายในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย

ขั้นการแนะนำตัว

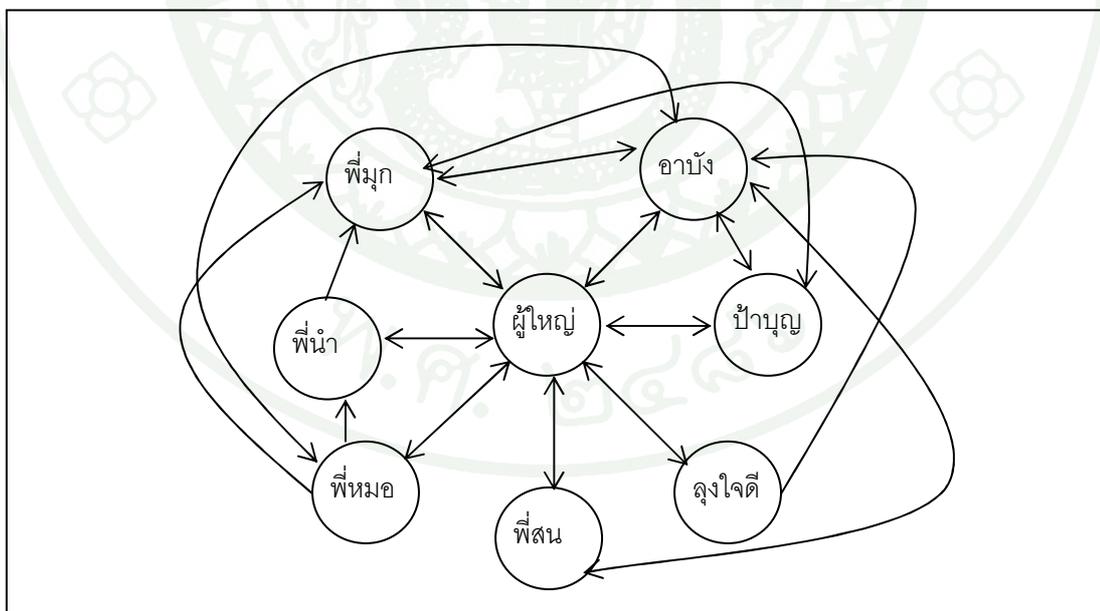
เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นแล้วผู้วิจัยติดต่อทางยังศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) และได้แนะนำตัวกับผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ผู้วิจัยได้แนะนำตัวให้เข้าใจถึงบทบาทของผู้วิจัย ที่จะเข้ามาศึกษาการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย พร้อมทั้งอธิบายถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และคนในชุมชน ว่าผู้วิจัยจะเข้าทำกิจกรรมที่ทางศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ได้จัดกิจกรรมให้กับกลุ่มคนในชุมชน และบุคคลภายนอกชุมชนที่เข้ามาเรียนรู้ เมื่อได้แนะนำตัวกับผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ แล้ว ผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ มีความเข้าใจ และยินดีให้ผู้วิจัยเข้ามาที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ แห่งนี้ และเต็มใจที่จะให้ข้อมูลต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในพื้นที่ด้วย

ขั้นลงสนามเพื่อเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ใหญ่สุธรรม จันทร์อ่อน เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อีกทั้งยังเป็นผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) ซึ่งศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ตั้งอยู่ในพื้นที่ของบ้านผู้ใหญ่ โดยผู้ใหญ่ได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ปี 2553 สาขาบัญชีฟาร์ม และได้ดูแลศูนย์เรียนรู้มาตั้งแต่ต้น จึงเป็นที่ยอมรับในฐานะผู้ใหญ่บ้านด้วย รวมถึงเป็นที่รู้จักของคนในหมู่บ้านด้านการเกษตรและการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ จนมีเครือข่ายและเป็นที่ปรึกษาของคนในหมู่บ้านด้วย และผู้ใหญ่สุธรรมยินดีที่จะให้ข้อมูลและแนะนำบุคคลต่างๆ ในหมู่บ้านที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการได้เก็บข้อมูลกับผู้ใหญ่สุจริตแล้วได้เก็บข้อมูลกับกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้-ลายที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามคำบอกเล่า เมื่อได้เข้าไปศึกษากับบุคคลตามคำบอกของผู้ใหญ่สุจริตแล้ว ได้สอบถามถึงบุคคลอื่นต่อไปว่ามีบุคคลใดบ้างที่มีวิถีการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกันบ้าง ด้วยเทคนิคแบบบอกต่อ (Snow ball) ซึ่งจากการเก็บข้อมูลได้ศึกษาถึงการเรียนรู้ การดำเนินชีวิต และสาเหตุของการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยคนในชุมชนยินดีที่จะพูดคุยกับผู้วิจัย และยินดีที่จะให้ข้อมูล พร้อมทั้งได้บอกถึงคนที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดียวกับตน จากการใช้เทคนิควิธีนี้ได้จำนวนคนในชุมชนจำนวน 8 คน ที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบเข้มข้น (การนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และมีการพึ่งพาผลผลิตที่เกิดจากการปลูกพืชตามแนวปรัชญาฯ ของตน) ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการปลูกพืชมาเป็นเกณฑ์ในการศึกษาเพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มคนที่มีรูปแบบการปลูกพืชในแบบต่างๆ คือ การปลูกแบบอินทรีย์ จำนวน 5 คน การปลูกแบบปลอดภัย จำนวน 1 คน การปลูกแบบคอนโด จำนวน 1 คน และการปลูกแบบผสมผสาน จำนวน 1 คน ซึ่งจากการเลือกกลุ่มตัวอย่าง พบว่า คนในชุมชนมีรูปแบบการปลูกแบบอินทรีย์เป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงรวบรวมข้อมูลกับคนในชุมชนที่มีรูปแบบการปลูกแบบอินทรีย์เป็นจำนวนมากกว่ารูปแบบการปลูกพืชแบบอื่น ๆ

สัญลักษณ์ลูกศร

————> หัวลูกศรคือผู้ที่ถูกแนะนำจากท้ายลูกศร

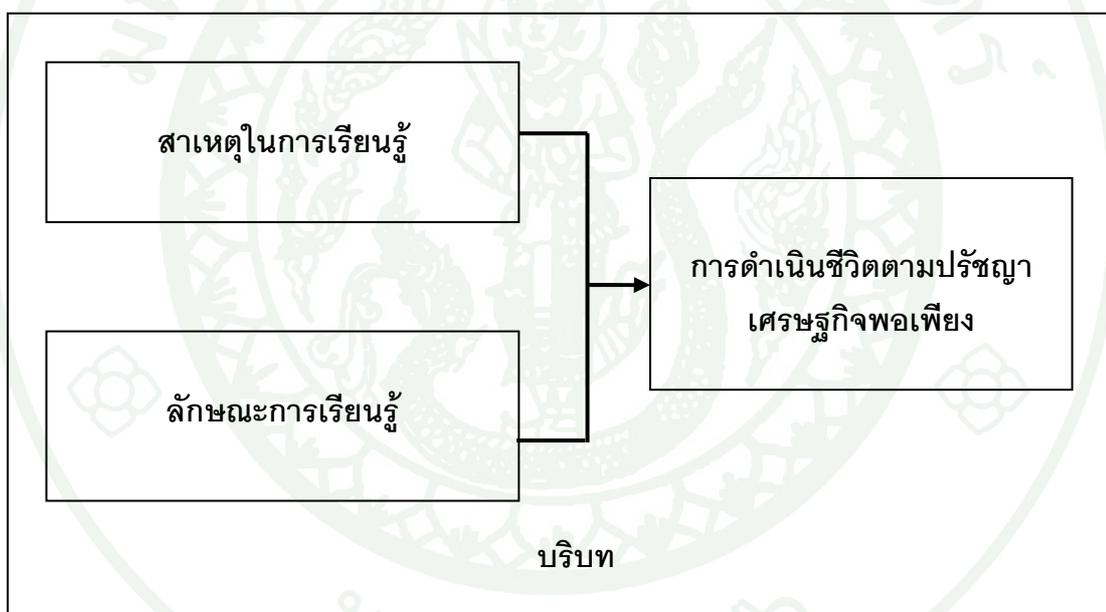
————> ทั้งสองคนแนะนำซึ่งกันและกัน

ภาพที่ 2 การใช้เทคนิคการบอกต่อ (Snowball) ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล

ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและกำหนดกรอบแนวคิด

เมื่อผู้วิจัยได้ประเด็นที่สนใจในการวิจัยและหลังจากลงพื้นที่เบื้องต้นแล้ว ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเรียนรู้ การดำเนินชีวิต และสาเหตุของการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ทำการรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามากำหนดกรอบแนวคิดชั่วคราวในการศึกษา เพื่อสามารถกำหนดกรอบชั่วคราว โดยเป็นประเด็นที่สนใจในเบื้องต้น แต่กรอบแนวคิดชั่วคราวนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมและข้อค้นพบที่พบในสนามที่ศึกษา

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้วิจัยและเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร และผลงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับเรื่องที่ศึกษา ประกอบด้วย แบบบันทึกภาคสนาม แบบสัมภาษณ์คนในชุมชน แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร แต่ละเครื่องมือมีรายละเอียด ดังนี้

1. แบบบันทึกภาคสนาม ซึ่งสังเกตการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน (ภาคผนวก ก หน้า 129) ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการจดบันทึกถึงสิ่งที่ได้พบเห็น สิ่งที่สังเกตเห็น และบรรยายถึงสภาพแวดล้อม เหตุการณ์ต่างๆ และบทการสนทนาที่ผู้วิจัยได้อยู่ในเหตุการณ์นั้น

ส่วนที่ 2 เป็นการใส่รหัสของข้อมูล เพื่อเตรียมในการวิเคราะห์ข้อมูล และการตีความเบื้องต้นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2. แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบรายบุคคล ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน (ภาคผนวก ก หน้า 131) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวและสถานภาพโดยทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อตอบคำถามการวิจัย

2.2 แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบกลุ่ม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน (ภาคผนวก ก หน้า 133) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพโดยทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้ดำเนินชีวิตแบบเดียวกัน

3. แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์ (ภาคผนวก ก หน้า 134) เพื่อสอบถามถึงประวัติของชุมชน ลักษณะของกลุ่มที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

4. แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ภาคผนวก ก หน้า 135) คือ เอกสารประกอบการฝึกอบรมของศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้วิจัย แบบบันทึกภาคสนามโดยใช้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน แนวการสำรวจเอกสาร โดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตในการสัมภาษณ์ สังเกต และการสำรวจเอกสาร ซึ่งจากการศึกษาเอกสารแล้ว ทำให้ได้แนวทางในการตั้งข้อคำถามเพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยตั้งข้อคำถามให้มีลักษณะเป็นไปตามกรอบแนวคิดชั่วคราวในการวิจัยครั้งนี้

2. ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบบันทึกภาคสนาม แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบเพื่อขอข้อเสนอแนะว่า เครื่องมือมีความครอบคลุม ตรงกับวัตถุประสงค์ ซึ่งหลังจากการเสนออาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ได้ขอเสนอแนะในการค้นหาคำตอบเพื่อตอบคำถามการวิจัย เช่น การค้นหาคำตอบจากการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ โดยการเก็บข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์แบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม เพื่อให้ได้คำตอบที่มีความน่าเชื่อถือ และเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วย

3. หลังจากนั้นนำแบบบันทึกภาคสนาม แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารมาปรับปรุงแก้ไขประเด็นที่บกพร่อง

4. ผู้วิจัยนำแบบบันทึกภาคสนาม แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้งเพื่อความสมบูรณ์และตอบคำถามการวิจัยในครั้งนี้ได้อย่างสมบูรณ์

5. ผู้วิจัยนำแบบบันทึกภาคสนาม แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วนำไปใช้ได้ในการเก็บข้อมูลจริง โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายจำนวน 8 คนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อุปกรณ์สำหรับการวิจัย ได้แก่

1. สมุดบันทึกและอุปกรณ์การเขียน
2. เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสนทนาไต่ถามแบบกลุ่ม รวมถึงการวิเคราะห์เอกสารต่างๆ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ระยะเวลาการวิจัยครั้งนี้ ทำการวิจัยตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2553 ถึง พฤษภาคม 2554 โดยมีระยะเวลา 1 ปี

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นสังเกต สัมภาษณ์ และการสนทนาใต้ถามแบบกลุ่มด้วยตัวเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เก็บข้อมูลจากกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายจำนวน 8 คน ที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากสนทนาและสัมภาษณ์เพื่อตอบคำถามการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้สอบถามถึงบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย ว่ามีบุคคลใดที่มีวิถีการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกัน โดยทำการสอบถามจนกระทั่งบุคคลที่ได้เข้าไปสัมภาษณ์ และสังเกตการดำเนินชีวิตบอกถึงบุคคลเดียวกันแล้ว จึงทำการสิ้นสุดการหากกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้าไปศึกษาถึงการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 การสร้างความคุ้นเคยก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ทำการสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มคนบ้านปลักไม้ลาย โดยในช่วงแรกได้เข้าไปร่วมทำกิจกรรมที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) ที่ได้จัดกิจกรรมให้ความรู้กับบุคคลที่สนใจ และกลุ่มคนเหล่านี้จะเข้ามาเป็นวิทยากรในการให้ความรู้ด้วย ผู้วิจัยจึงได้เข้ามาทำความคุ้นเคย และสอบถามถึงกลุ่มคนที่มีการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกันคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้มาเป็นวิทยากรด้วย โดยกลุ่มคนบ้านปลักไม้ลายมีความเต็มใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี รวมถึงชักชวนให้ผู้วิจัยเดินทางไปเยี่ยมชมที่บ้านของตน ที่มีการทำการเกษตรที่แตกต่างจากศูนย์เรียนรู้ชุมชน ฯ แห่งนี้

2.2 ผู้วิจัยเดินทางไปยังบ้านกลุ่มเป้าหมายเพื่อสังเกตการดำเนินชีวิตและสนทนาพูดคุยถึงสาเหตุ การเรียน และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสอบถามช่วงเวลาที่สามารถให้ผู้วิจัยเข้ามาเยี่ยมชมหรือพูดคุยในครั้งต่อ ๆ ไปได้

2.3 ผู้วิจัยบันทึกสาเหตุในการเรียนรู้ การเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างละเอียด โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงในระหว่างการสัมภาษณ์เพื่อนำมาตรวจสอบถึงความถูกต้องและครบถ้วนในภายหลัง พร้อมทั้งบันทึกภาพประกอบด้วย

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม และข้อมูลจากการวิเคราะห์ จัดกลุ่มของข้อมูลในการสร้างข้อสรุป และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบ

การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

1. ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลในด้านความครบถ้วนของข้อมูลความเป็นจริงของข้อมูล และ ความถูกต้องของความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Valid and Reliable) โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่

1.1 ทำการตรวจสอบข้อมูลในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ทั้งจากการศึกษา เอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เช่น ผู้วิจัยต้องการทราบถึงวิธีการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยสนทนา และใช้วิธีการสังเกตการดำเนินชีวิตที่ผู้วิจัยไปถึงบ้าน เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลว่าเมื่อใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่ต่างกันกันออกไปแล้ว เก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นเดียวกัน ข้อที่ได้จากวิธีการที่แตกต่างกันจะตรงกัน

1.2 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยทำการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน โดยการเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันจากผู้ที่ให้ข้อมูลต่างกัน เช่น จากบุคคลที่เราต้องการศึกษา จากบุคคลอื่น ๆ ในกลุ่มที่มีวิถีชีวิตแบบเดียวกันอีก และจากเอกสาร เป็นต้น รวมถึงการสอบถามประเด็นเดียวกันในเวลาที่แตกต่างกัน ข้อมูลที่ได้จะเหมือนกัน

1.3 การตรวจสอบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยการนำข้อมูลที่ ได้วิเคราะห์แล้วไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้ใหญ่สุธรรม จันทร์อ่อน และคนอื่น ๆ ที่ได้เข้าไปเก็บ รวบรวมข้อมูลอ่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถปรับแก้ไข ข้อมูลให้ถูกต้องได้

2. การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการนำเสนอผลการเก็บรวบรวมข้อมูลให้กับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมในการจัดกลุ่มของข้อมูลให้ ความสอดคล้อง รวมถึงการเป็นเอกพันธ์ของแต่ละกลุ่มข้อมูล และความสัมพันธ์ภาพของแต่ละกลุ่ม ข้อมูลที่จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำจัดประเภทของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และความคิดเห็นของผู้วิจัยออกจกกันอย่างเป็นระบบ และหาความสัมพันธ์ของเนื้อหา จากนั้นนำข้อเท็จจริงที่ได้มาจัดกลุ่มเพื่อนำไปสู่การสร้างเป็นข้อสรุป และเพื่อตอบคำถามการวิจัยโดยนำประเด็นต่าง ๆ ในหัวข้อเดียวกันมาสรุปและใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบกัน เพื่อให้ข้อมูลครอบคลุมตอบคำถามการวิจัยที่ไว้ตั้งไว้ โดยการจัดกลุ่มข้อมูลในการวิจัย เพื่อแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างกันว่าสาเหตุการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพบว่าสาเหตุเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และหลังจากการได้เรียนรู้แล้ว ก็จะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ และเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดปัญหา หรือเกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น รวมทั้งยังเผยแพร่ให้กับบุคคลอื่น ๆ ด้วย

2. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยเรียบร้อยแล้ว นำรายงานการวิจัยไปให้ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาว่า รายงานการวิจัยมีความถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริงหรือไม่ เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจระหว่างตัวผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน และนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการพิจารณาของผู้ให้ข้อมูลมาแก้ไข ส่วนประเด็นข้อเฉพาะของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอโดยใช้นามสมมติ เพื่อเป็นการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลด้วย ยกเว้นกรณีของผู้ใหญ่สุธรรม จันทร์อ่อน ที่ผู้วิจัยได้เปิดเผยชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตในการเปิดเผยชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล และได้รับการยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลแล้ว

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนบ้านปลักไม้ลาย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำเสนอบริบทของชุมชนบ้านปลักไม้ลาย และศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) จากนั้นผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนบ้านปลักไม้ลาย และศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย)

ตอนที่ 2 สาเหตุของการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 4 การดำเนินชีวิตและการประยุกต์ใช้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนบ้านปลักไม้ลาย และศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย)

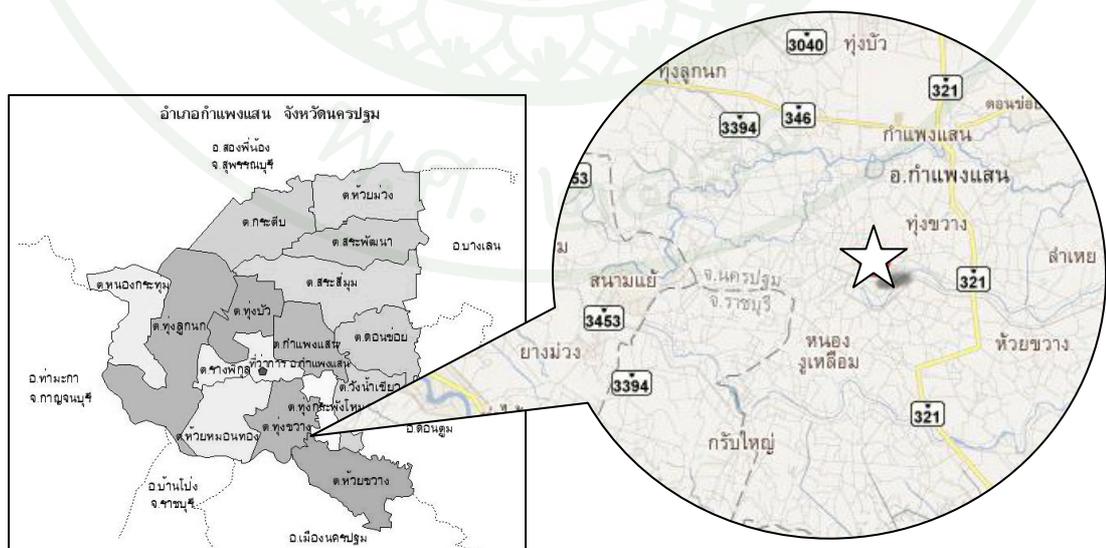
ชุมชนบ้านปลักไม้ลาย

ชุมชนบ้านปลักไม้ลายเป็นชุมชนที่มีสมาชิกของชุมชนดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจนประสบความสำเร็จ สามารถดำรงชีวิตได้ จนเป็นที่ยอมรับถึงการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย และชุมชนอื่น ๆ โดยมีรายละเอียดของชุมชนบ้านปลักไม้ลาย ดังนี้

สภาพภูมิศาสตร์

หมู่บ้านปลักไม้ลายเป็นพื้นที่ราบลุ่มดินปนทรายมีคลองชลประทานผ่านกลางหมู่บ้าน มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ ถนนในหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง แทบทั้งหมู่บ้าน มีสถานที่สำคัญที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านคือ วัดปลักไม้ลาย ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งขวาง ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีตำบลทุ่งขวาง โรงเรียนวัดปลักไม้ลาย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านปลักไม้ลาย ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัดปลักไม้ลาย ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน ที่ทำการตำราวจชุมชนตำบลทุ่งขวาง และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย)

ชุมชนบ้านปลักไม้ลาย เป็นชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตเชื่อมต่อระหว่าง 3 ตำบล คือ ตำบลหนองงูเห่า อําเภอเมือง ตำบลทุ่งขวางและตำบลห้วยขวาง อําเภอกําแพงแสน ซึ่งมีวัดปลักไม้ลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยคนทั้ง 3 ตำบลใช้ประโยชน์และทำกิจกรรมรวมกันที่วัด ซึ่งบ้านปลักไม้ลายไม่ได้แบ่งตามการปกครองของกระทรวงมหาดไทย แต่เป็นกลุ่มบ้านหรือชุมชนที่มีวัดปลักไม้ลายและการทำกิจกรรมกับวัดเป็นเขตของกลุ่มบ้าน ทำให้บ้านปลักไม้ลายประกอบด้วย 3 ตำบล แต่ชาวบ้านที่เคยอาศัยอยู่ก่อน แบ่งการปกครองแบบใหม่ไม่ได้แบ่งแยกความร่วมมือกิจกรรม การใช้ประโยชน์ และวัฒนธรรมตามการแบ่งพื้นที่ของราชการ ชาวบ้านยังถือว่าตนเองเป็นชาวปลักไม้ลายด้วย

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงอาณาเขตของชุมชนบ้านปลักไม้ลาย (☆ คือ ชุมชนบ้านปลักไม้ลาย)

ด้านอาณาเขต

ทิศเหนือ	มีเขตติดต่อกับหมู่ที่ 7 บ้านบ่อน้ำพุ ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน
ทิศใต้	มีเขตติดต่อกับหมู่ที่ 10 บ้านหนองไข่กา ตำบลทุ่งขวาง อำเภอ กำแพงแสน และหมู่ที่ 4 ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเมืองนครปฐม
ทิศตะวันออก	มีเขตติดต่อกับหมู่ที่ 1 บ้านหลักเมตร ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน
ทิศตะวันตก	มีเขตติดต่อกับหมู่ที่ 9 บ้านปลักไม้ลายใหม่ ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน

การคมนาคม

การเดินทางเข้าหมู่บ้านปลักไม้ลายมีถนนสายสำคัญเป็นถนนลาดยาง 4 เส้น คือ

เส้นที่ 1 ถนนสายหนองปลาไหล – หนองตาล

เส้นที่ 2 ถนนสายกระถิ่นแดง – วัดกำแพงแสน

เส้นที่ 3 ถนนเลียบบคลองชลประทานค่ายลูกเสือกำแพงแสน

เส้นที่ 4 ถนนเลียบบคลองชลประทาน กระถิ่นแดง

ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านปลักไม้ลาย

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านปลักไม้ลาย แต่เดิมมีหนองน้ำใหญ่ในหมู่บ้านและมีต้นไม้
ลายขึ้นเป็นจำนวนมากบริเวณรอบๆ หนองน้ำชาวบ้านในสมัยก่อนเดินทางโดยเกวียนเพื่อนำของ

ไปขายที่ตัวเมืองนครปฐมก็จะใช้เส้นทางนี้ และก็จะหยุดพักเกวียนกินน้ำที่หนองน้ำนี้ จนทำให้บริเวณนี้เป็นปลักหล่มเพราะรอยเกวียนและรอยย่ำของควาย จนทำให้การเดินทางผ่านบริเวณนี้ยากลำบากมาก เพราะมีหล่มปลักควาย ชาวบ้านที่จะเดินทางก็จะนัดพบกันในบริเวณนี้เพื่อที่จะได้ช่วยกันเข็นเกวียนผ่านหนองน้ำนี้ ชาวบ้านจึงเรียกจุดนัดพบนี้ว่า ปลักไม้ลาย และต่อมาก็ได้มีการสร้างวัดขึ้นในบริเวณนี้ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อวัดนี้ว่า วัดปลักไม้ลาย และตั้งชื่อหมู่บ้านว่าหมู่บ้านปลักไม้ลาย

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

คนในชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกันในกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมที่ทางท้องถิ่นจัดขึ้น เช่น งานวันตักบาตรเทโว มีคนในชุมชนจำนวนมากเข้าร่วมกิจกรรม ตั้งแต่เช้า รวมถึงช่วยเหลือทางวัดในการรวบรวมของทำบุญด้วย และกิจกรรมวัดเด็กที่ทางชุมชนได้จัดขึ้น มีกิจกรรมการแสดงของเด็กนักเรียนโรงเรียนวัดปลักไม้ลาย คนในชุมชนมีการรวมตัวกันแต่ละคุ่มบ้าน (กลุ่มบ้านหรือซอยที่อาศัยในบริเวณเดียวกัน) รวมตัวกันทำอาหารมาเลี้ยงคนในชุมชนที่มาร่วมงาน รวมถึงมีการร่วมกันบริจาค และแจกทุนการศึกษาให้กับเด็ก จนมีจำนวนทุนการศึกษามากกว่าจำนวนเด็กนักเรียนในโรงเรียน ทำให้นักเรียนบางคนที่มีความสามารถในด้านต่างๆ รับมากกว่า 1 ทุนการศึกษา

อาชีพของคนในชุมชน

ส่วนใหญ่คนในชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรวม เนื่องจากการทำสืบทอดมาจากรุ่นพ่อแม่ และชุมชนปลักไม้ลายมีคลองชลประทานตัดผ่านชุมชนทำให้สามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี โดยชุมชนปลักไม้ลายทำการปลูกผักสวนครัว อ้อย การทำนา และหน่อไม้ฝรั่ง

ปัจจุบันชาวชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีการรวมตัวกันในการขายสินค้าทางการเกษตร โดยส่วนหนึ่งเป็นการรวมตัวกันจากการติดต่อของบริษัทที่รับซื้อหน่อไม้ฝรั่งในรูปแบบการปลูกพืชแบบเชิงเดี่ยว คือ เกษตรกรจะเลือกปลูกพืชชนิดเดียวในแปลงปลูก และมีการใช้สารเคมีในกระบวนการปลูก ซึ่งบริษัทที่รับซื้อมีการประกันราคาในการรับซื้อ และอีกส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มคนในชุมชนที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการปลูกพืชที่ปลอดภัยเพื่อใช้ในการบริโภค และมี

การรวมตัวกันการปลูกพืชแบบปลอดภัยขายให้กับผู้บริโภคโดยตรง ทำให้ได้ราคาที่สูงกว่า
ท้องตลาดทั่วไป

ทรัพยากรธรรมชาติ

ดินในหมู่บ้านปลักไม้ลายเป็นดินร่วนปนทราย เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การ
ทำการเกษตร

ในหมู่บ้านปลักไม้ลายถือเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์เพราะมีแหล่งน้ำใช้ในการทำ
การเกษตรโดย มีคลองชลประทานผ่านกลางหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านสามารถทำการเกษตรได้
ตลอดทั้งปี

การรวมกลุ่มของศูนย์เรียนรู้

จากกลุ่มเกษตรกรที่มีความชำนาญและประสบการณ์ได้ให้คำแนะนำกับเกษตรกรที่
ประสบปัญหาจนได้รับการยอมรับในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ต่อมาสำนักงานพัฒนาชุมชน
อำเภอกำแพงแสนได้ดำเนินการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้
ประชาสัมพันธ์ตลอดเวลาที่มีกลุ่มเกษตรกรสนใจมาศึกษาดูงานจึงได้มีแนวคิดเพื่อให้องค์ความรู้
ด้านนี้กว้างขวางได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนขึ้นและยังเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้
ทุก ๆ ด้านที่มีอยู่ในชุมชนไว้ศึกษาเชิงปฏิบัติการจริง รวมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคน
ในชุมชนและกลุ่มผู้ที่สนใจ

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย)

ผู้รับผิดชอบดูแล คือ นายสุธรรม จันทร์อ่อน

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 54 หมู่ 10 ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ประวัติความเป็นมาการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้

พ.ศ. 2540 ชาวบ้านและผู้ใหญ่สุพรรณมีการรวมกลุ่มและจัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ ร่วมโครงการลดการใช้สารเคมีโดยมีหน่วยงานสนับสนุน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน และสำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษโดยใช้ตราปลั๊กไม้ลาย

พ.ศ. 2542 ผู้ใหญ่สุพรรณจัดตั้งจุดถ่ายทอดการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษจังหวัดนครปฐม และเริ่มปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน

พ.ศ. 2546 ผู้ใหญ่สุพรรณนำเกษตรอินทรีย์มาใช้อย่างจริงจังและเต็มรูปแบบ ได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดิน

พ.ศ. 2548 ผู้ใหญ่สุพรรณจัดตั้งเป็นจุดเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ในรูปแบบโรงเรียนเกษตรกร ร่วมกับการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลทุ่งขวาง

พ.ศ. 2550 สถานที่พัฒนาที่ดินนครปฐม, พัฒนาสังคมจังหวัดนครปฐม, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขานครปฐม, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม และการศึกษานอกโรงเรียนจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน (เกษตรอินทรีย์) ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พ.ศ. 2551 ผู้ใหญ่สุพรรณขึ้นทะเบียนปราชญ์ชาวบ้าน จังหวัดนครปฐม และจัดตั้งศูนย์อบรมปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดนครปฐม เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน

วิสัยทัศน์ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

เกษตรอินทรีย์ มีคุณธรรม พึ่งธรรมชาติ พัฒนาอาชีพ ชีvitพอเพียง

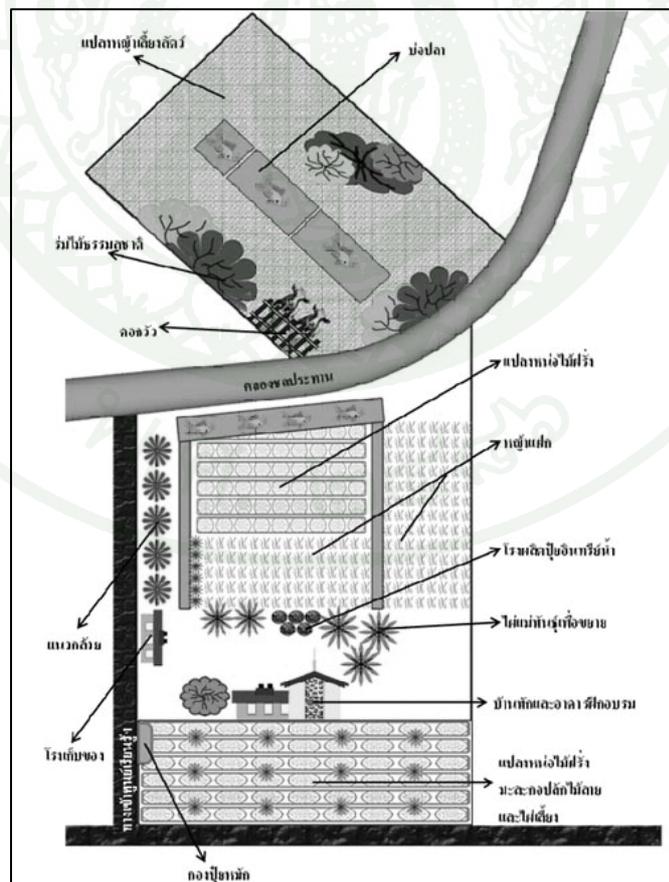
พันธกิจศูนย์เรียนรู้ชุมชน

เป็นตัวอย่าง สร้างองค์ความรู้สู่ภูมิปัญญา เกิดกระบวนการถ่ายทอด ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดของศูนย์เรียนรู้

“ลดต้นทุนการผลิต ปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ผลิตเพื่อบริโภคและบริโภคในสิ่งที่ผลิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งพิงธรรมชาติ ถ่ายทอดความรู้ ขยายเครือข่าย”

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ที่ต่างกระทรวงฯ ร่วมกันจึงทำให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 5 แผนที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย)

สภาพศูนย์เรียนรู้

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ฯ เป็นอาคารหลังคากระเบื้อง ไม่มีฝ้ากั้น สร้างติดกับตัวอาคารบ้านที่อยู่อาศัยของผู้ใหญ่สุธรรม ซึ่งแต่เดิมใช้เป็นที่รวบรวมผลผลิตการเกษตร แต่ในปัจจุบันใช้เป็นที่จัดอบรมบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้และการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ แต่เป็นสถานที่จัดเอกสารส่งเสริมและเอกสารประกอบการอบรม

ฐานเรียนรู้ที่ 1 จัดแสดงผลิตภัณฑ์ชีวภาพสาธิตและวัสดุสารเร่งสารชีวภาพต่างๆ จัดแสดงข้อมูลชุมชน ข้อมูลและตารางการจัดอบรม

ฐานเรียนรู้ที่ 2 สาธิตและปฏิบัติการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ จากสารเร่งต่างๆ

ฐานเรียนรู้ที่ 3 สาธิตและฝึกปฏิบัติการทำน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยน้ำชีวภาพ

ฐานเรียนรู้ที่ 4 สาธิตแปลงสาธิตการทำเกษตรอินทรีย์ในรูปแบบเกษตรผสมผสาน

บริบททั่วไปของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาพบว่า คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย จำนวน 8 คน ที่มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ มีการปรับเปลี่ยนแนวความคิด การปฏิบัติ รวมถึงการเป็นวิทยากรให้การให้ความรู้และแสดงตัวอย่างการทำเกษตรของตนเองให้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนที่มีความสนใจ ซึ่งคนทั้ง 8 คนนี้ มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีบริบทของแต่ละครอบครัวที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 บริบททั่วไปของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ชื่อ	ประเด็น	สถานะภาพทางสังคม	สถานภาพทางครอบครัว	อาชีพ	การปลูกพืช	รูปแบบการปลูกพืช	เลี้ยงสัตว์	เป็นแหล่งเรียนรู้	ภาระหนี้สิน
ผู้ใหญ่สุวรรณ		ผู้นำ	ผู้นำ	เกษตรกร/ วิทยากร	ผักสวนครัว ข้าว	อินทรีย์	สุกร ไก่ไข่	✓	ไม่มี
อามัง		สมาชิก	ผู้นำ	เกษตรกร/ วิทยากร	ผักสวนครัว ข้าว	อินทรีย์	แพะ	✓	มี
ป้าบุญ ลุงใจดี		สมาชิก	สมาชิก	เกษตรกร	ผักสวนครัว	ปลอดภัย	-	-	มี
พี่สน		สมาชิก	ผู้นำ	รับจ้าง	ผักสวนครัว	คอนโด	-	✓	ไม่มี
พี่หมอ		สมาชิก	สมาชิก	รับจ้าง	ผักสวนครัว ข้าว	อินทรีย์	ไก่ไข่	-	ไม่มี
พี่นำ		สมาชิก	สมาชิก	เกษตรกร/ วิทยากร	ผักสวนครัว ข้าว	อินทรีย์	ไก่ไข่	✓	ไม่มี
พี่มุก		สมาชิก	สมาชิก	เกษตรกร/ วิทยากร	ผักสวนครัว ข้าว	ผสมผสาน	-	✓	ไม่มี
		สมาชิก	ผู้นำ	เกษตรกร/ วิทยากร	ผักสวนครัว ข้าว	อินทรีย์	-	✓	ไม่มี

จากตารางที่ 1 แสดงบริบททั่วไปเกี่ยวกับคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ซึ่งสามารถแบ่งประเด็นได้ดังนี้

สถานภาพทางสังคม คือ ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 1 คน และเป็นสมาชิกของชุมชน จำนวน 7 คน

สถานภาพทางครอบครัว คือ ผู้นำหรือหัวหน้าครอบครัว จำนวน 5 คน และสมาชิกในครอบครัว จำนวน 3 คน

อาชีพ คือ เกษตรกร จำนวน 6 คน และรับจ้าง จำนวน 2 คน นอกจากนี้อาชีพเกษตรกรแล้วมีคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายบางส่วนได้เข้ามาเป็นวิทยากรในศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) ด้วย จำนวน 4 คน

ชนิดของพืชที่ปลูก คือ คน 8 คนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุกคนปลูกผักสวนครัวไว้ในครัวเรือน แต่มีความแตกต่างกัน ดังนี้ ปลูกผักสวนครัวและข้าว จำนวน 5 คน ส่วนที่เหลือปลูกผักสวนครัวเพียงอย่างเดียว จำนวน 3 คน

รูปแบบการปลูกพืช คือ การปลูกแบบอินทรีย์ เป็นการปลูกพืชโดยไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ตั้งแต่กระบวนการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว จำนวน 5 คน แบบปลอดภัย เป็นการปลูกพืชที่ใช้สารเคมีอยู่ในบางขั้นตอน แต่มีการเว้นระยะก่อนเก็บเกี่ยวพืชให้ปลอดสารเคมี จำนวน 1 คน แบบคอนโดเป็นรูปแบบการปลูกพืชที่ใช้พื้นที่ให้คุ้มค่า โดยปลูกพืชตามความลาดหลั่นความสูงของพืช จำนวน 1 คน และแบบผสมผสาน เป็นการปลูกพืชหลายชนิดในแปลงเดียวกัน โดยเลือกปลูกพืชที่ไม่เป็นแหล่งอาหารของแมลงศัตรูพืชท้องถิ่น เพื่อไม่ต้องใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช จำนวน 1 คน

ชนิดของสัตว์ที่เลี้ยง คือ ไก่ไข่ จำนวน 3 คน สุกร จำนวน 1 คน และแพะ จำนวน 1 คน

บ้านของคนในชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพียงจำนวน 6 คน ซึ่งในแต่ละบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละบ้านเพื่อเป็นตัวอย่างให้คนที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้ถึงการนำไปปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ ตามบริบทของตนเอง

ตอนที่ 2 สาเหตุของการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีสาเหตุในการเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งสาเหตุของการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านจิตใจ จากประสบการณ์เดิม จากประสบการณ์และความสงสัย จากการที่ได้ศึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้ และจากความคิดความเชื่อที่มีต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแต่ละสาเหตุมีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่คนในชุมชนได้ประสบจากการทำอาชีพเกษตรกร โดยการปลูกแบบเชิงเดี่ยวไม่ประสบความสำเร็จ ไม่ได้ผลผลิตตามที่คาดหวัง รวมไปถึงราคาขายสินค้าที่ตกต่ำ ทำให้เกิดสภาวะขาดทุน เกิดภาระหนี้สิน และเป็นผลมาจากต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น เช่น ราคาน้ำมัน สารเคมีต่างๆ ที่มีราคาแพงขึ้น ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง รวมถึงภาระหนี้สินที่มีมาก่อนหน้านี้ นอกจากนี้ความไม่เชื่อมั่นในอาชีพเดิมที่ตนเองเคยทำมาก่อนว่าสามารถทำให้มีเงิน จนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง และการประสบปัญหาตงงานในการทำงานต่างถิ่นด้วย

การทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวที่คนในชุมชนเคยทำมาก่อนที่จะนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้น คนในชุมชนมีภาระหนี้สินจากการลงทุนทำการเกษตรจากการซื้อสารเคมีมาใช้ ซึ่งสารเคมีต่าง ๆ จะเป็นต้นทุนสำคัญและสูงในการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยว เมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็จะมีภาระหนี้สินตามมาด้วย ตัวอย่างเช่น ประธานกลุ่มสหกรณ์ แล้วทางกลุ่มประสบปัญหาทำให้เกิดภาระหนี้สินจากการต้องรับผิดชอบยาที่เกษตรกรในกลุ่มสหกรณ์นำไปใช้ก่อน แล้วไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้ได้ ทำให้เป็นภาระหนี้สินที่ติดตัวมาด้วย

การไม่เชื่อมั่นในอาชีพเดิมที่ทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวก่อนหน้านี้ว่าจะทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน เป็นผลมาจากการประสบปัญหาทางเศรษฐกิจที่คิดว่าอาชีพเดิมไม่มีความมั่นคง ไม่สามารถอยู่รอดได้ โดยอบังได้กล่าวว่า "...มีแนวคิดถ้าทำงานรับจ้างเขาอยู่จะไม่ยั่งยืนเพราะว่าสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่สามารถผลิตปัจจัยเองได้เราต้องพึ่งเขาอยู่..."

นอกจากนี้พี่สนที่ก่อนหน้านี้ได้ออกไปทำงานที่กรุงเทพมหานครได้เจอปัญหาทางเศรษฐกิจ แล้วถูกเลิกจ้าง ทำให้ตกงานไม่มีงานทำ ส่งผลให้ต้องย้ายกลับมา ดังที่กล่าวไว้ว่า “...ตกงานจึงย้ายกลับมาอยู่บ้านได้ประมาณปีกว่า โดยอยู่กรุงเทพฯ หาเงินมาเยอะก็ใช้เงินหมดไป...”

2. ด้านสุขภาพ

คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายหลายคนประสบปัญหาด้านสุขภาพทั้งตนเอง และคนในครอบครัว ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้สารเคมีเป็นจำนวนมากในการทำการเกษตรแบบเกษตรเชิงเดี่ยว โดยเป็นผลโดยตรงจากพฤติกรรมของคนในชุมชนที่ฉีดพ่นสารเคมีในแปลงเกษตร และยังรวมถึงการได้รับสารเคมีจากพฤติกรรมการบริโภคผัก ผลไม้ ที่ขายตามท้องตลาดมารับประทาน เมื่อสารเคมีเข้าร่างกายก็จะมีอาการสะสม และตกค้างภายในร่างกาย เมื่อสารเคมีสะสมเป็นจำนวนมากก็จะแสดงอาการเจ็บป่วยออกมา ทำให้เป็นปัญหาเป็นอย่างมาก หรือได้รับสารเคมีที่รุนแรงหรือจำนวนมากในครั้งเดียว อาจจะทำให้แสดงอาการในทันที ซึ่งส่งผลให้ประสบปัญหาสุขภาพ ดังนั้นปัญหาสุขภาพจึงเป็นจุดเริ่มต้นหนึ่งในการเรียนรู้และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ผู้ใหญ่อุทธธรรม ได้กล่าวว่า “...ครั้งหนึ่งคือพ่อบบไปซื้อค่น้ำที่ตลาดแล้วกินค่น้ำทำให้เนื้อคยาทั้งบ้านเลย ปู่ผมเนี่ยเนื้อคคาสำรับเลย กินข้าวยังไม่ทันอิ่มเลย ยาสม้ยนั้น เรียกว่ายาหวัะโหลกไขว้ มีฤทธิ์ต่อกลำเนื้อ เป็นจุกหักเหที่มองเห็น...” และ “...เมื่อก่อนไม่ได้เปิดใจไม่ได้คิดเรื่องสุขภาพในระยะยาว...” และ “...การหนีคสารเคมีจากผักของคนในครอบครัว เป็นจุดเริ่มต้นที่ใช้ชีวิตแบบนี้เพราะปัญหาสุขภาพ...”

3. ด้านจิตใจ

จิตใจเป็นสาเหตุหนึ่งในการเรียนรู้ของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย การไม่มีความสุขกับการดำเนินชีวิตตามสังคมแบบทุนนิยมและการปลูกพืชแบบเชิงเดี่ยว รวมถึงยังมีแนวคิดที่เชื่อว่า มนุษย์ทำร้ายตนเอง ซึ่งเป็นผลมาจากผักที่ขายความท้องตลาดทั่วไปมีการใช้สารเคมีในทุกกระบวนการ ทำให้มีสารตกค้างอยู่กับผัก เมื่อเราบริโภคเข้าไปก็จะทำให้ตกค้างภายในร่างกายเป็นการทำร้ายตนเองและผู้อื่นที่บริโภคผักที่ปลูกด้วย นอกจากนั้นความรู้สึกที่เกรงกลัวต่อบาปที่เคยได้ทำมาตั้งแต่เด็ก จึงไม่ชอบทำการเกษตรแบบเกษตรเชิงเดี่ยวที่จะทำร้ายชีวิตตนเองเพิ่มเติม จึงปรับเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรใหม่ มาเป็นการทำเกษตรแบบปลอดภัย ซึ่งยึดหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ป้าบุญกล่าวไว้ว่า “...เลี้ยงไก่ตั้งแต่เล็กๆ ถ้าย้อนกลับไม่ได้จะไม่เลี้ยงเพราะกลัวบาป สมัยนั้นไม่ได้คิด เอาชีวิตเขามาเลี้ยงชีวิตเรา เวรกรรมจะไม่มี จึงกลับมาใช้แบบพอเพียง ...”

สาเหตุทางด้านจิตใจอีกประการหนึ่งก็คือ การทำให้คนในชุมชนมาดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ได้ประกอบอาชีพทำการเกษตรแบบเดิมมานาน จนทำให้รู้สึกเบื่อ ดังที่พี่นำ ได้กล่าวว่า “...เบื่อทำมานาน ตก 20 กว่าปี ไกล 30 ปี มันเบื่อ เบื่อมาก...”

4. จากประสบการณ์เดิม

การปฏิบัติตามพ่อแม่มาตั้งแต่ยังเด็ก เป็นอีกสาเหตุหนึ่งในการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย คือ การทำตามพ่อแม่ที่เคยทำเป็นแบบอย่าง และการสะสมประสบการณ์ของตนเองในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่ผ่านมา

การทำตามพ่อแม่ที่เคยปฏิบัติมา เคยสั่งสอนให้ได้ลงมือปฏิบัติ การทำเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง การสั่งสอนถึงแนวคิดในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การเลือกใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ทำให้ลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้น โดยการเลือกขุดบ่อที่ใช้สำหรับเก็บกักน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ลุ่ม ดังที่กล่าวถึงสาเหตุการเรียนรู้ว่า “...เริ่มต้นใช้ชีวิตในลักษณะนี้มาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่แล้ว...” และ “...ได้เรียนรู้จากพ่อแม่ที่ได้ทำเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต...”

นอกจากประสบการณ์ที่เคยทำมาก่อนนั้น การประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่เคยได้ทำมาแล้วประสบปัญหาต่าง ๆ จึงนำบทเรียนที่ได้เจอมาเป็นบทเรียนในการปรับใช้ และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย เพื่อให้รู้เท่าทันคนอื่น ไม่ตกเป็นเครื่องมือให้คนอื่นได้

จากสาเหตุที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์เดิมที่เคยดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว จึงเป็นเหตุให้เกิดลักษณะการเรียนรู้จากการสืบทอดจากพ่อแม่ ซึ่งจะกล่าวถึงในตอนต่อไป

5. จากปัญหาและความสงสัย

ปัญหาเป็นสาเหตุของการเริ่มเรียนรู้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัติ เมื่อคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายได้ประสบปัญหาจากการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว จึงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่หันมาดำเนินตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือความตั้งใจที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วเกิดปัญหาขึ้น เช่น การลงทุนเลี้ยงไก่ เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน แต่ขาดการศึกษาความรู้จึงประสบปัญหาด้านทุนที่เพิ่มมากขึ้น จากการขาดองค์ความรู้ของเกษตรกร การไม่พัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมที่ได้เคยปฏิบัติมา รวมถึงการถูกคนรอบข้างทำทนายถึงการดำเนินชีวิต และความสงสัยของตนเองที่มีต่อคนสามารถดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

ปัญหาที่เป็นสาเหตุของการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ การขาดองค์ความรู้ของเกษตรกร และการไม่ได้หาความรู้เพิ่มเติมจากเดิมที่เคยปฏิบัติมา ตัวอย่างเช่น ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกษตรกรมุ่งที่จะเพิ่มผลผลิตทางเกษตรเกษตรให้มากขึ้น แต่การกระทำของเกษตรกรเอง กลับทำลายเพิ่มมากขึ้น คือ การฉีดยาฆ่าแมลงลงไปแปลงนา เพื่อหวังที่จะศัตรูพืชที่แปลงหายไป แต่ผลที่เกิดขึ้นไม่ได้กำจัดเพียงศัตรูพืชที่เราต้องการกำจัดเท่านั้น แต่รวมไปถึงแมลงที่เป็นประโยชน์ด้วย นอกจากนั้นการไม่พัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องแล้ว เมื่อเจอเกษตรกรเจอปัญหาใหม่ ๆ ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้

อีกแรงขับเคลื่อนหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้เกิดการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ การถูกคนรอบข้างทำทนายถึงการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่า ไม่สามารถดำเนินชีวิตแบบนี้ได้ จึงทำให้เกิดความมุ่งมั่นและตั้งใจเพิ่มมากขึ้น ให้เรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตได้ ดังกล่าวไว้ว่า “...ก่อนทำมีคนไม่เห็นด้วยเยอะ บอกว่าซื้อกินสบายกว่า ปัจจุบันดีขึ้น และที่คิดว่าดีขึ้นเพราะในครั้งแรกได้ผลผลิต ครั้งแรกเริ่มต้นดีได้ผลผลิตเยอะ เริ่มจะเปลี่ยนไปจากเดิม...”

นอกจากนี้ยังมีแรงผลักดันซึ่งเป็นสาเหตุให้เรียนรู้ คือ จากความสงสัยที่คนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำเนินชีวิตได้จึงเกิดความสงสัยว่าทำไมจึงสามารถดำเนินชีวิตได้ ดังคำที่กล่าวว่า “...เมื่อกลับมาได้แล้วได้รู้จักที่บัง

(คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายคนหนึ่ง) ได้ไปเห็น แล้วเกิดความสงสัยว่า ทำไปทำไม แล้วจะพอกินหรือ เมื่อได้พูดคุยก็ได้แนวคิดที่ว่า ทำไว้กินไม่ได้ทำไว้ขาย อดรายจ่ายได้เหมือนเดิม...”

6. จากการที่ได้ศึกษาและเป็นแหล่งความรู้

สาเหตุต่อมาที่ส่งผลให้คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายเกิดการเรียนรู้ขึ้น คือ เมื่อมีโอกาสได้ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และการได้รับการสนับสนุนจากหมู่บ้านให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในการพึ่งพาตนเอง โดยการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการทำการเกษตรผสมผสาน

การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งต่าง ๆ เป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดความสนใจในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้ศึกษาจาก โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านต่าง ๆ ภายในชุมชนและนอกชุมชน ศูนย์ปฐมอโคก รวมถึงศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน

การสนับสนุนจากหมู่บ้านให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในการพึ่งพาตนเอง การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการทำการเกษตรผสมผสาน เป็นแรงสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ทำให้เกิดรายได้ อีกทั้งยังสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตให้กับชุมชน เป็นแบบอย่างให้กับคนที่สนใจได้ศึกษาด้วย

7. จากความคิดความเชื่อที่เชื่อว่าเศรษฐกิจพอเพียงทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิต

ความคิดความเชื่อที่มีต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นแรงขับให้ผู้ที่สนใจเกิดการเรียนรู้วิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีความคิดว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถสร้างความมั่นคงในชีวิต และมีความเชื่อเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความคิดเกี่ยวกับความมั่นคงในชีวิต คือ คนในชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความคิดว่า ถ้าดำเนินชีวิตแบบนี้แล้วจะสามารถดำเนินชีวิตไปได้อย่างมั่นคง ด้วยเหตุผลที่สามารถผลิตอาหารได้ รวมถึงมีเงินเหลือเก็บ จนสามารถดำเนินชีวิตได้จากการทำงานเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากความมั่นคงในชีวิต แล้วยังมีความเชื่อเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งคิดว่า "... เดินตามพ่อหลวงเป็นชีวิตที่มีความสุข ไม่ต้องไปแก่งแย่งชิงดีกับใคร..." และ "...เศรษฐกิจพอเพียงตรงกับสันโดษของพระพุทธเจ้า ซึ่งเท่ากับพอเพียงของในหลวง พอใจกับสิ่งที่มี ถ้าเราไม่พอใจก็จะไปรักของเขา..." รวมถึงความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติม ดังนี้

...ส่วนใหญ่คนที่หนี้สินเจอแล้วเขาบอกว่าทำไม่ได้ คนที่เกิดมีหนี้สินกลับไม่เชื่อ เขาคิดว่าทำแบบเศรษฐกิจพอเพียงแล้วใช้หนี้ไม่ได้ เขาคิดผิด เศรษฐกิจพอเพียงต้องสมถะ อุดออม แต่มันไม่ใช่ เศรษฐกิจพอเพียงรู้จักแบ่ง รู้จักใช้จ่าย ใช้จ่ายให้มันพอประมาณ รู้จักตัวเอง ให้มากที่สุด แล้วถ้าเราไม่พอกิน เราจะไปเพิ่มส่วนไหน เหตุผลที่รอบคอบมากขึ้น ไม่ใช่ไม่เข้าใจเขาไม่สามารถเข้าใจแล้วเข้าถึงได้ คนที่ลงมือปฏิบัติเลยเขาจะเข้าใจ...

...ข้อดี ข้อด้อย ไม่ได้อยู่ที่ตัวปรัชญาแต่อยู่ในใจของแต่ละคน อยู่ที่ปัจจัยความพร้อมที่จะน้อมนำมาใช้ ปัจจัยของสติปัญญา ภูมิรู้พื้นฐาน ประสบการณ์ ชีวิตกับการที่ใช้กับตัวเอง การถูกหล่อหลอมมาจากสังคมเดิม เช่น การอยู่กับสังคมที่มีการแข่งขันกันอยู่ตลอดก็ทำให้เขาไม่สามารถดำเนินชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงได้...

...จริงๆแล้วในแนวเศรษฐกิจพอเพียงใช้ได้กับทุกๆ อาชีพ กระบวนการคิดพื้นฐานให้เป็นนักบริหาร กลุ่มเกษตรกรก็สามารถใช้ได้ทั้งหมด ถ้านักบริหาร นักการเมือง ผู้บริหารหรือเยาวชนที่มีโอกาสเป็นผู้บริหารประเทศหรือองค์กรอะไร ถ้ามีแนวคิดในเชิงบูรณาการโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้งานพัฒนาเป็นไปตามที่ควรจะเป็น เพราะที่ผ่านมาเราไม่ได้ยึดหลักของการบูรณาการแบบเศรษฐกิจพอเพียง เราไม่ได้ยึดทุนหรือทรัพยากรที่มีอยู่ นำไปใช้ให้เกิดคุณภาพ แต่ตรงกันข้ามเรากลับไปพัฒนาเชิงเดียว แบบเชิงทุนนิยม ทำ

ให้เรามองหาทุน เราเข้ามาทำลายทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ เราทิ้งไป เราทำลาย มันทำให้การพัฒนาเป็นไปตามที่ควรจะเป็น และสุดท้ายก็จะได้รับผลกระทบ...

สาเหตุของการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย สามารถสรุปได้ ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ การไม่ประสบความสำเร็จ ขาดทุน เกิดภาระหนี้สิน ด้านสุขภาพ เป็นผลมาจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรที่เคยทำมาก่อน ด้านจิตใจ การที่ไม่มีความสุขกับการดำเนินชีวิตแบบเดิม รวมไปถึงการรู้สึกเบื่อ จากประสบการณ์เดิมที่ทำตามรุ่นพ่อแม่ ที่พ่อแม่ได้สั่งสอนให้ได้ลงมือปฏิบัติ จากปัญหาและความสงสัย จากการศึกษาและเป็นแหล่งความรู้ และจากความคิดความเชื่อเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากความสำเร็จในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงตรัสให้คนไทยใช้ชีวิตโดยใช้เหตุผล มีความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกัน รวมถึงต้องมีความรู้และคุณธรรมควบคู่ไปด้วย ซึ่งการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ สามารถแบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 2 แบบ คือ การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ และการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ โดยมีรายละเอียดในแต่ละแบบ ดังนี้

1. การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ เป็นลักษณะการเรียนรู้ที่กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำการศึกษาหาความรู้ จากการอบรมและฝึกฝนจากแหล่งต่างๆ และการศึกษาดูงานจากองค์กรต่างๆ ทั้งภายนอกชุมชน และภายในชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งแหล่งเรียนรู้ที่เข้าร่วมการอบรมและการฝึกฝนออกเป็น 2 แหล่ง คือ แหล่งเรียนรู้นอกชุมชน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

1.1 แหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน

แหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชนเป็นการเรียนรู้ตามความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริส และทรงแสดงเป็นแบบอย่างในโครงการพระราชดำริต่างๆ ทำการศึกษาการทำเกษตรในพื้นที่ต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน เพื่อเป็น

แบบอย่างในการทำการเกษตรให้กับคนในพื้นที่ และบุคคลที่สนใจ ทรงแก้ปัญหาและแสดงวิธีการ ขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ในการทำการเกษตร เพื่อให้สามารถทำการเกษตรได้ เช่น ศูนย์ศึกษา - การพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โครงการวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ แหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้น นอกจากนี้ได้เรียนรู้วิถีและรูปแบบการทำการเกษตรจากปฐมอศอก จังหวัดนครปฐม เนินพอกิน (เครือข่ายปฐมอศอก) จังหวัดกาญจนบุรี ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน การสัมมนาของกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านที่กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน และการจัดการอบรมของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนที่ให้ความรู้เกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการทำเกษตร ซึ่งคนในชุมชนได้ไปศึกษาเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต่าง ๆ ดังที่พิน่า ได้กล่าวไว้ว่า “...ไปอบรมทุกอย่าง เข้าทุกอย่าง โรงแรมเวล (โรงแรมแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม) ก็ไป เกษตรกำแพงแสน เกษตรบางเขนก็ไป ที่เขาจัดอบรม โดยทั้งสมัครเข้าไปเองและเขาเชิญจากกลุ่มปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ไปแลกเปลี่ยนความรู้กัน...”

จากการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน ทำคนในชุมชนได้แนวทางในการปรับใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตนเอง และได้แนวความคิดที่ในหลวงต้องการให้เกิดขึ้นกับเรา ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า “...ไปอบรมเยอะเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์ ไปอบรมห้วยทราย ทางเพชรบุรี บางครั้งไม่ได้ไปอบรมนะ ไปส่วนตัวก็ไปเลย ไปดูงานตามโครงการพระราชดำริ ไปดูแล้วได้นำมาปรับใช้...” และ

...โครงการพระราชดำริ ตอนอายุสามสิบกว่าไปศึกษาตามโครงการ หรือในมหาวิทยาลัย บางแห่งไปถึงสองสามเที่ยว แต่มีอยู่ทีเดียวที่ไม่ได้ไป คือ โครงการพิกุลทอง ที่นราธิวาส ไปที่ห้วยฮ่องไคร้ ... แต่ที่ได้ คือ วิธีคิด แนวความคิด สิ่งที่น่าสนใจศึกษาก็คือแนวความคิด หรือพระราชดำริที่ดำริไว้ทรงต้องการอะไร ผลตรงนั้นคืออะไร เราไม่ได้ไปก็อปปี๊แบบ แต่พอเรารู้ว่าในหลวงต้องการอะไรไปในแนวนั้น เรารู้ว่าปลายทางคืออะไร โดยเรามีวิธีวิเคราะห์ด้วยตนเอง แล้วหาทางของตัวเองที่ชัดเจน...

1.2 แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) เป็นแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนที่คนในชุมชนเข้ามาศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการทำเกษตรแบบพอเพียง ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ ได้ถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ โดยมีผู้ใหญ่สุธรรม จันทร์อ่อน เป็นผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนแห่งนี้ ซึ่งผู้ใหญ่สุธรรมได้รับการยอมรับในการทำการเกษตร และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือน จนได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ปี 2553 ด้านบัญชีฟาร์ม และมีวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ถ่ายทอดแนวความคิดเกี่ยวกับการทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ รวมถึงการถ่ายทอดวิถีชีวิตของตนเองและชุมชนที่ทำเป็นชีวิตประจำวัน ไม่มีการจัดแสดงการทำเกษตรที่ศูนย์เรียนรู้อื่นๆ ได้ทำกัน แต่แสดงวิถีชีวิตปกติที่เป็นไป ดังที่กล่าวว่า

...ที่นี้ฉีกแนวออกไป คือเป็นวิถีปกติเลย อันใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตปกติก็จะไม่ทำ เช่น บ้านดิน น้ำส้มควันไม้เราจะไม่ทำ เราไม่ปั้นอิฐ เราไม่ทำปุ๋ย ที่ไม่เป็นวิถีชีวิต ไม่เป็นปัจจัยการผลิตที่มันเอื้อกัน เรายมองปัจจัยการผลิตที่เป็นระบบนิเวศการเกษตร ถ้าเกษตรกรที่เรียนรู้ก็จะสามารถเอาไปทำได้ เราจะเอาวิถีชีวิตที่เป็นอยู่มาถ่ายทอด ไม่ใช่ก็อปวีถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงมาถ่ายทอด ทุกอย่างเกิดรายได้...

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ได้ถ่ายทอดให้ผู้เข้ามาอบรม หรือมารับความรู้ให้เกิดกระบวนการคิด คิดอย่างมีเหตุมีผล เพื่อสามารถนำไปต่อยอดความคิดในวิถีของตนเองได้ รวมถึงการมีแบบอย่างที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการคิด และผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการคิด และการลงมือปฏิบัติ

ภาพที่ 6 ป้ายภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกเหนือจากการมุ่งหวังให้เกิดกระบวนการคิดให้เกิดขึ้นกับผู้ที่ได้รับความรู้แล้ว ทางศูนย์เรียนรู้ยังมีวิธีการถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจให้เกิดความคิด และการนำไปปฏิบัติ โดยให้ผู้ได้รับความรู้ได้รู้จักตนเอง จากการวิเคราะห์ตนเอง ผ่านบัญชีครัวเรือนมาเป็นจุดเริ่มต้น เพื่อวิเคราะห์ตนเองว่าเป็นอย่างไร เมื่อพบปัญหาหรือสิ่งที่ยังเป็นช่องว่างและควรแก้ไขปรับปรุง เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง

...หนึ่ง เริ่มเข้าใจ เริ่มรับกระบวนการคิด แล้วก็เริ่มเปลี่ยนแปลงตั้งแต่มีการทำบัญชี มีการวิเคราะห์ตัวเอง มีการวิเคราะห์อาชีพที่ทำ แล้วก็มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงอาชีพ พอเราไปจะไม่ได้เห็นว่าเขามีการเปลี่ยนแปลงอะไรหรอก แต่กระบวนการวิเคราะห์ตัวเอง บางคนวิเคราะห์ตัวเองถึง 5-6 เดือน ส่วนใหญ่ไปงกับตัวเอง วิเคราะห์ตัวเองมันใช้เวลา หลายคนหาจุดเปลี่ยนไม่เจอ รู้แล้วเข้าใจทั้งหมด บางคนเป็นอาจารย์สอนแต่ตัวเองหาจุดเปลี่ยนไม่เจอ ไม่รู้เริ่มตรงไหน แต่ส่วนมากเริ่มจากการจดบันทึกบัญชีต้นทุน บัญชีทั้งหมด แล้วเอามาวิเคราะห์ จดอย่างน้อยฤดูกาลหนึ่งของการผลิต เราจะเริ่มวิเคราะห์ตัวเองออก เริ่มแก้ปัญหาถูก...

นอกจากนั้นการแนะนำให้คนที่เข้ารับการอบรมรู้จักการวิเคราะห์ตนเองแล้ว ทางศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรแบบระบบนิเวศการเกษตร เพื่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ และการรู้จักใช้ รู้จักจัดการอย่างรอบคอบและชาญฉลาด ทำให้ทรัพยากรทางธรรมชาติเกิดความยั่งยืนอีกด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

...ระบบนิเวศการเกษตรนั้น เกษตรกรเราไปมองข้าม มองหาปัจจัยภายนอก เราสร้างปัจจัยภายนอกแล้วเอามาใช้ ปัจจัยการผลิตเป็นต้นทุนทั้งหมด เรามาใช้ปัจจัยภายในทั้งหมด โดยดูที่ปลาสามารถทดสอบความปลอดภัย ปลูกพืชน้ำเป็นตัวกรอง สร้างระบบความปลอดภัยในการใช้น้ำ เราดูคนนำมาใช้ ในน้ำมีสารอาหารจากการเลี้ยงปลาเลี้ยงกุ้ง นำมาใช้ในนาข้าว ก็ไม่ต้องใส่ปุ๋ย เมื่อไม่ใช้ปุ๋ยลดต้นทุน เราสีข้าวเองได้แกลบได้รำนำมาเลี้ยงสัตว์ เป็นปัจจัยที่เราสร้างเอาทั้งหมด ไม่ต้องซื้อจากภายนอก ปัจจัยการผลิตอยู่ภายในทั้งหมด นี่คือการที่เราเรียกว่าระบบนิเวศการเกษตร เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เป็นการลดต้นทุน สร้างปัจจัยการผลิตของเราเอง มาเอื้อกันทั้งหมดเลย ระบบนิเวศการเกษตรมันหมายถึงเราทำเกษตรทั้งหมดนั้นแหละ แต่มันพึ่งพากันเกื้อกูลกัน สร้างปัจจัยการผลิตให้กันและกัน จนกระทั่งเกือบไม่มีต้นทุนการผลิต...

ทางศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ มีถ่ายทอดความรู้และจัดประสบการณ์เรียนรู้ในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือนและการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง การลดต้นทุนการผลิต ลดการใช้สารเคมีและการใช้สารชีวภาพทดแทน การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ การทำน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยน้ำชีวภาพ ผลิตภัณฑ์และสุขภาพชีวภาพ การนำชีวภาพมาบำบัดน้ำเสียในครัวเรือน ฟาร์มปศุสัตว์ และการทำการเกษตร การทำเกษตรแบบผสมผสาน รวมทั้งเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ

ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับการเรียนรู้จากศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) การเกิดกระบวนการคิดที่ทางศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ได้มุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการอบรม ทำให้สามารถนำไปปรับใช้ตามวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถดำเนินชีวิตตามวิถีทางตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ เกิดทักษะในการปฏิบัติ เนื่องจากทางศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ มีฐานความรู้ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ปฏิบัติจริง

นอกจากการเกิดกระบวนการคิด และทักษะแล้ว การเรียนรู้จากศูนย์เรียนรู้ชุมชน ยังมีการรวมกลุ่มของคนที่มีแนวโน้มแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ โดยมีการรวมกลุ่มกันไปศึกษาหาความรู้ จนเป็นเครือข่ายขยายวงกว้างออกไปบุคคลอื่นภายในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงอื่น ๆ ที่มีความสนใจในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นการเรียนรู้ยังสามารถเข้าศึกษาเพิ่มเติม และมีเพื่อนในการดำเนินชีวิตชีวิตแบบเดียวกันด้วย ดังที่กล่าวว่า “... ทำให้เรามีเพื่อนมีอาหาร เช่น เขาทำนาอย่างเดียว แต่มีผักมีปลากินโดยที่เขาเอื้อเฟื้อกับเพื่อนบ้าน กับกลุ่มเครือข่ายด้วยกัน ส่วนที่เหลือไปแลกไปให้...”

2. การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ลักษณะการเรียนรู้ที่กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย ได้เรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้เป็นแนวทางและปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะนี้ ประกอบด้วย การเรียนรู้จากปัญหา การลงมือปฏิบัติ จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน จากการสืบทอดจากพ่อแม่ จากต้นแบบ และจากสื่อต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดแต่ละประเด็น ดังนี้

2.1 การเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำการเกษตร

ปัญหาจากการทำการเกษตรเป็นสาเหตุเริ่มต้นให้เกิดการเรียนรู้ ปัญหาในการทำการเกษตรก็เช่นกัน เป็นสาเหตุให้คนในชุมชนคิดหาแนวทางที่จะแก้ปัญหาหรืออยู่ร่วมกับปัญหาหาวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง ตามบริบท ทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ โดยทำตามศักยภาพที่ตนเองสามารถทำได้ โดยเริ่มจากการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ ทำให้ค้นพบแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นที่มีความเหมาะสมกับตนเอง ตัวอย่างเช่น การเกิดปัญหาหรือความผิดพลาดที่ได้ทำเกษตรแบบธุรกิจแบบเดิมที่เคยทำมาก่อน จึงเป็นบทเรียนในการดำเนินชีวิต และเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการเรียนรู้ เช่น การแก้ปัญหาดินเค็มที่ไม่สามารถปลูกพืชใดๆ ได้ การแก้ปัญหาหน้าเค็ม การลงทุนเลี้ยงไก่ การขาดองค์ความรู้ของเกษตรกร และความท้าทายของคนรอบข้าง

ตารางที่ 2 ปัญหาและการเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้น

ปัญหา	การเรียนรู้จากปัญหา
การแก้ปัญหาดินเค็มที่ไม่สามารถปลูกพืชใดๆ ได้	การแก้ปัญหาดินเค็มที่ไม่สามารถปลูกพืชใดๆ เมื่อแต่หญ้ายังไม่สามารถขึ้นได้ จากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้มีการเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้น และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการใช้วิธีการหมักดิน โดยการหาหญ้าจากที่อื่นมากองทับถม เนื่องจากไม่มีหญ้าขึ้นในบริเวณนั้น นอกจากนี้ยังได้ทำการปลูกไผ่แซม ปลูกต้นมะฮอกกานี เพื่อให้ใบไปคลุมดินไว้ไม่ให้เป็นดินเค็ม นอกจากนี้การหาหญ้าเพื่อมาคลุมดินก็ยังเกิดการเรียนรู้จากการเลือกหญ้าที่ผิดพลาดด้วย จากความยากลำบากในการทำการเกษตรเป็นอย่างมาก จนได้ตั้งชื่อว่า “ไร่ทนทำ” (ไร่ทนทำ ตามความคิดของเจ้าของที่ดิน คือ เป็นพื้นที่ที่มีดินที่เค็มมา จนไม่สามารถปลูกพืชได้ ถ้าไม่มีวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จนก่อนหน้านี้ต้องทนทำ จนสามารถแก้ปัญหาได้)
การแก้ปัญหาน้ำเค็ม	ปัญหาน้ำเค็มเป็นปัญหาในการทำการเกษตรแบบหนึ่งที่ไม่สามารถใช้น้ำได้ ชาวบ้านจึงใช้วิธีการดึงน้ำดี (น้ำจืด) ขึ้นมาใส่น้ำเสีย (น้ำเค็ม) ออกไปโดยใช้วิธีดึงน้ำแบบการลัดน้ำมาเพื่อไล่น้ำเสียออกไป
การลงทุนเลี้ยงไก่	การลงทุนเลี้ยงไก่ เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน แต่ขาดการศึกษาความรู้จึงประสบปัญหาต้นทุนที่เพิ่มมากขึ้น
การขาดองค์ความรู้ของเกษตรกร	การขาดองค์ความรู้ของเกษตรกร และการไม่พัฒนาองค์ความรู้เดิมที่ได้รับมาจากการปฏิบัติแบบเดิมที่เคยปฏิบัติมา ตัวอย่างเช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกษตรกรมุ่งที่จะเพิ่มผลผลิตทางเกษตรเกษตรให้มากขึ้น แต่การกระทำของเกษตรกรเอง กลับทำลายเพิ่มมากขึ้น
ความท้าทายของคนรอบข้าง	ความท้าทายของคนรอบข้าง เป็นปัญหาที่ผู้จะเริ่มต้นในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องประสบจากคนรอบข้างที่จะตั้งคำถามกับผู้ดำเนินชีวิตแบบนี้เสมอ

2.2 การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

การลงมือปฏิบัติเป็นวิธีการเรียนรู้ที่คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายรูปแบบหนึ่ง โดยการลงมือปฏิบัติจะทำให้เกิดการพัฒนางานออกไปจากเดิม ทำให้เกิดสิ่งใหม่ หรือวิธีการใหม่ ๆ ส่งผลให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นได้มากขึ้น และเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จะทำให้มีความเหมาะสมกับตัวเอง มีการประยุกต์สิ่งที่ตนเองมี หรือทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่มาประยุกต์ใช้ได้ อย่างเหมาะสม ตัวอย่างเช่น

การปลูกข้าว ซึ่งก่อนหน้านี้ต้องใช้ข้าว 80 ถาด ในการเตรียมกล้าโยน แต่เมื่อได้ลงมือปฏิบัติแล้ว จะทดลองใช้จำนวนกล้าให้มากขึ้น เป็น 100 ถาด ผลปรากฏว่าทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้น และไม่กระทบต่อการเจริญเติบโตของต้นข้าวด้วย

การทำให้เกิดชีวภาพจากเศษอาหารที่อยู่ในครัวเรือนมาใช้ มาเป็นแหล่งพลังงานในครัวเรือน โดยการใส่ถัง 200 ลิตรเป็นที่สะสมแก๊ส เมื่อเกิดแก๊สมากพอแล้วจะดึงแก๊สทั้งหมดมาเก็บไว้ในถัง ซึ่งดัดแปลงมาจากถังอัดลมเพื่อเก็บสะสมไว้ทำให้สามารถใช้ได้นานขึ้น แต่บ้านของอาบัง ได้ลงมือทำตามที่ได้ศึกษามา แต่ได้มีการปรับ เนื่องจากคนในชุมชนได้เลี้ยงแพะจึงประยุกต์จากเศษอาหารมาใช้มูลแพะที่ตนเองเลี้ยงไว้มาใช้เป็นต้นทุนในการผลิตแก๊สแทนเศษอาหารที่ตนเองได้ไปศึกษามา นอกจากนั้นยังดัดแปลงจากถัง 200 ลิตรที่ใช้เป็นแหล่งสะสมแก๊ส เปลี่ยนมาเป็นการใช้ผ้าใบพลาสติกตัดเป็นถุงขนาดใหญ่ ให้สามารถเก็บกักแก๊สได้มากขึ้น และเมื่อเกิดแก๊สขึ้นมากพอก็จะใช้การดึงแก๊ส โดยใช้พลังงานจากการปั่นจักรยานที่ติดประยุกต์ใช้ให้เกิดพลังงานในการดึงมาเก็บไว้ในยางรถยนต์ใหญ่แทน

2.3 การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน

การแลกเปลี่ยนความรู้กับบุคคลอื่น เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากโอกาสที่ได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่มีประสบการณ์ รวมไปถึงผู้ที่กำลังประสบปัญหาอยู่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง ทำการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ระหว่างกัน เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้รับการอบรมในศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ที่มีปัญหาต่างๆ มาแลกเปลี่ยนและแนะนำแนวทางแก้ปัญหา นอกจากนั้นยังมีการ

รวมกลุ่มกันของคนในชุมชนที่เกิดปัญหาต่าง ๆ มาช่วยกันหาหนทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อสรุปในแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า

...การนำชาวบ้านมานั่งคุยกันหาข้อสรุปจากชาวบ้าน หาข้อสรุปร่วมกัน โดยเป็นการนำองค์ความรู้จากการปฏิบัติจริงมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำชุมชนเป็นศูนย์เรียนรู้ ดึงวิธีที่ดีที่สุดมาเผยแพร่ และพัฒนาต่อไป โดยเป็นการพัฒนาต่อยอดจากองค์ความรู้เดิม เราไม่สามารถสอนเกษตรกรที่ลงมือปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ ได้ แต่เราสามารถแนะนำเกษตรกรได้ ...

นอกจากการแลกเปลี่ยนความรู้ของคนในชุมชนด้วยกัน และผู้ที่เข้าร่วมอบรมแล้ว ยังมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านที่ได้จัดขึ้น เป็นเครือข่ายกันแบ่งปันความรู้และประสบการณ์

2.4 การเรียนรู้จากการสืบทอดจากพ่อแม่

พ่อแม่เป็นต้นแบบที่สำคัญในการเรียนรู้ของลูกทุกคน มีผลต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เมื่อพ่อแม่มีวิถีชีวิตแบบพอเพียงแล้ว ก็จะมีส่งผลให้ลูกได้เรียนรู้ให้ลูกได้รู้ถึงการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงตั้งแต่เด็ก และทำให้ปัจจุบันสามารถอยู่อย่างพอเพียงด้วย รวมถึงการถ่ายทอดต่อไปยังลูกของตนเป็นรุ่น ๆ สืบต่อกันไป เช่น การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้คนในชุมชนได้สัมผัสการอยู่ในรูปแบบพอเพียงมาก่อน และเมื่อโตขึ้นมาได้ทดลองเปลี่ยนจากรูปแบบพอเพียงไปใช้ชีวิตแบบทุนนิยมทั่วไป แต่เมื่อเจอปัญหาจึงได้กลับมาดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแบบที่พ่อแม่ได้เคยดำเนินชีวิตมาและตนเองได้เข้ามาในตอนเด็กด้วย ดังที่กล่าวไว้ว่า "...มองเห็นในอดีตตอนเด็ก เราไถนาเอง ใช้วัวควนวิดข้าว ก่อนไปโรงเรียนต้องเกี่ยวข้าว วิดนมวัวก่อนไปโรงเรียน ถูกหล่อหลอมมาตั้งแต่เด็ก สัมผัสมาตั้งแต่เด็ก ทำให้เรารู้ว่าถ้าเรากลับไปอย่างนั้นเราอยู่รอดแน่นอน..."

นอกจากนั้นคนในชุมชนที่ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน ยังได้ถ่ายทอดต่อไปยังครอบครัวอีกด้วย โดยมีการแนะนำให้คนในครอบครัวได้ดำเนินตาม เพราะตนเองได้ทำเป็นแบบอย่าง พร้อมทั้งได้สอดแทรกแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงไปด้วย

2.5 การเรียนรู้จากต้นแบบ

การเรียนรู้จากต้นแบบเป็นการเรียนรู้หนึ่งที่คนในชุมชนได้ศึกษาหาความรู้จากการเห็นตัวอย่างจากต้นแบบจริง จากบุคคลที่อยู่ภายในชุมชนของตนเอง เนื่องจากมีพื้นฐานในด้านปัจจัยต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกัน ทำให้สามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งการประสบความสำเร็จของบุคคลต้นแบบจะเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น เพราะบุคคลเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันด้วยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเรียนรู้จากต้นแบบ โดยเรียนรู้ถึงรูปแบบการดำเนินชีวิต วิธีการเกษตร และแนวคิดในการประยุกต์ใช้ชีวิตให้เกิดความเหมาะสมกับตนเอง ดังที่กล่าวไว้ว่า

...เมื่อกลับมาได้แล้วได้รู้จักอ่าบั้งได้ไปเห็น แล้วเกิดความสงสัยว่า ทำไปทำไม แล้วจะพอกินหรือ เมื่อได้พูดคุยก็ได้แนวคิดว่าจะทำไว้กินไม่ได้ทำไว้ขาย ลดรายจ่ายได้เหมือนเดิม เมื่อได้ไปดูจากบ้านอ่าบั้ง (คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย) บ้านผู้ใหญ่โนช (ผู้ใหญ่สุธรรม) ไปดูว่าทำอะไรบ้าง...

การเรียนรู้รูปแบบนี้จะเป็นการเรียนรู้ที่ใช้การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติควบคู่กันไป เนื่องจากเมื่อทำการศึกษาดูจากต้นแบบแล้วก็ต้องทดลองลงมือปฏิบัติให้เกิดความรู้เพิ่มเติม และเกิดวิธีการที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด ดังที่กล่าวไว้ว่า

...แรกๆ คนที่เอาไปทำจะได้ผลไวที่สุด ถ้าเราเอาแต่ความคิดไม่ลงมือปฏิบัติก็จะอยู่อย่างนั้นละ ส่วนมากคนใกล้เคียงไปทำปุ๊บ วันสองวันมาอีกแล้ว เข้ามาบอຍ พอเกิดปัญหาจะเข้ามาดู พอไปเขาก็จะเกิดความคิดของเขาเอง เกิดสิ่งแปลกออกไป ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป...

2.6 การเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ

สื่อเป็นช่องทางหนึ่งที่คนในชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสนใจในการศึกษาหาความรู้ในด้านต่างๆ เกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การหาความรู้เพื่อใช้ในการทำเกษตร รวมถึงการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตให้มากขึ้น และการเลือกสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์มากขึ้น โดยเรียนรู้จาก วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

การศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการได้ทราบถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชดำรัสแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ประชาชนทั่วไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต สื่อที่คนในชุมชนที่น้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตนั้น

นอกจากการเรียนรู้การดำเนินชีวิตและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว พี่สนได้ศึกษาหาความรู้จากทางอินเทอร์เน็ตเพื่อปรับใช้กับตนเอง โดยหาแนวทางหรือทางเลือกที่ดีกว่า เช่น การเลือกปลูกข้าวหอมชนิด เพราะให้สารอาหารที่เป็นประโยชน์กว่า รวมถึงได้ราคาขายดีด้วย ดังที่กล่าวไว้ว่า “...นอกจากการศึกษาดูงานจากบ้านอามังแล้ว ยังได้ศึกษาหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตด้วย โดยในปีนี้จะทำการปลูกข้าวหอมชนิด ได้ผลผลิตน้อย แต่ราคาดี และข้าวหอมชนิดเป็นประโยชน์เยอะ...”

ตอนที่ 4 การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คนในชุมชนบ้านไม้ลายที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีวิถีชีวิตที่น้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้านกรปฏิบัติตน การพึ่งตนเอง การทำเกษตร-แบบพอเพียง การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งมีรายละเอียดในต่าง ๆ ดังนี้

1. การพึ่งพาตนเอง เป็นประเด็นที่คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ปฏิบัติ ในการอยู่รอดด้วยตนเอง ซึ่งมีประเด็นต่าง ๆ คือ การเปิดใจตนเอง การปลูกผักไว้รับประทานเอง การทำบัญชีรายรับรายจ่ายภายในครัวเรือน และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

1.1 การเปิดใจตนเอง

สิ่งแรกที่บุคคลดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำเป็นอันดับแรกคือ การเปิดใจตนเองเสียก่อน โดยการเปิดใจตนเองจะทำให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

และแตกต่างไปจากเดิม รวมถึงแตกต่างไปจากครอบครัวรอบข้างที่มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากเรา การเปิดใจทำให้เกิดการรับฟังความรู้ และวิถีทางที่แตกต่าง ดังที่กล่าวว่า “...เปิดใจของเราคิดว่า อะไรที่เหมาะสมกับเรา ต้องประยุกต์ตามที่มี ดูไปเป็นแนวทางเป็นการเปิดใจ ถ้าคิดเป็นเชิงธุรกิจ ทำไม่ได้ แต่ถ้าทำไว้กินเองทำได้ โดยคิดว่าทำอย่างไรให้รายจ่ายลดลง ทำไว้กินเอง...”

1.2 การปลูกผักไว้กินเอง

การปลูกผักสวนครัวไว้กินเองภายในครอบครัว เป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการพึ่งพาตนเอง ทำให้ได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัย ส่งผลให้มีสุขภาพที่ดี เพราะจะไม่ได้รับสารเคมีที่ตกค้างที่มากับผักที่ซื้อมาจากท้องตลาด และสารเคมีที่ฉีดพ่นในแปลงผัก และยังสามารถลดรายจ่ายหรืออาจจะมีรายจ่ายเกี่ยวกับผักของครอบครัวเลยในแต่ละวัน โดยเลือกปลูกผักที่ตนเองกิน และกินผักที่ตนเองได้ปลูกไว้ การปลูกผักไว้กินเองแล้วการทำอาหารด้วยตนเอง ทำให้เงินที่เราหามาได้ทั้งหมดเป็นเงินเก็บ ถึงแม้มีรายได้ในแต่ละวันเป็นจำนวนน้อย รายได้ที่ได้มาก็จะเป็นเงินเก็บทั้งหมด ดังตัวอย่าง “ถ้าเราพอเพียงมี 5 บาท เราเก็บกินที่ขึ้นมาตามธรรมชาติ ก็จะเป็นเงินเก็บหมด” และนำแนวคิดในการพึ่งพาตนเองโดยใช้วิธีการปลูกพืชที่ตนเองกิน เมื่อเหลือก็นำไปขาย เพื่อให้ได้เงินมาจากการขาย และพืชที่ทำการปลูกนั้นจะเป็นพืชที่ปลอดสารพิษ ดังที่กล่าวว่า

...ถ้าเรามุ่งทำเกษตรมุ่งหวังที่จะหาเงิน ทำเกษตรเชิงเดี่ยวทำแล้วเราไปขาย วันหนึ่งสี่ห้าร้อยก็ยังไม่พอ ยังไม่พอที่จะเลี้ยงครอบครัว ไหนจะซื้อข้าว ซื้อผัก ซื้อไข่ อาหารทั้งหมดเลย แต่ถ้าเรามาทำกินเองปลูกข้าวเลี้ยงเปิดเลี้ยงไก่ แทนที่เราจะหาเงินสี่ร้อยห้าร้อย มีกินง่ายกว่า ไม่ต้องซื้อกินประหยัดได้เยอะ อย่างแพะของเราเหลือเล็กน้อย ๆ ก็เป็นเงินเก็บ แล้วตอนนี้ก็ไม่มีภาระหนี้สินที่มีอยู่กับที่ทำกินปัจจุบันแล้ว...

ภาพที่ 7 แปลงผักที่ปลูกไว้บริเวณภายในครัวเรือน

1.3 การทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือน

การทำบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ทำให้สามารถรู้ตนเองว่ามีรายรับหรือรายจ่ายมากน้อยเพียงใด และมีรายรับสมดุลกับรายจ่ายหรือไม่ มีส่วนใดที่สามารถลดทอนลงได้ แต่ไม่กระทบถึงการดำเนินชีวิตปัจจุบัน และยังเป็นเครื่องมือที่สามารถทำให้เกิดการออมเงิน และยังเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบในการทำธุรกิจได้ด้วยว่าเป็นอย่างไร

การทำบัญชี ฯ เป็นการช่วยวิเคราะห์ตัวเอง ทำให้มีเหตุผลในการตัดสินใจในการใช้เงิน เป็นเครื่องมือในการจัดการด้านการเงิน สามารถดูรายรับ และรายจ่ายของตนเองว่ามีความเหมาะสม หรือสมดุลกันหรือไม่ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจในการเลือกซื้อ เลือกซื้อ และมีวิถีชีวิตอย่างพอเพียง การใช้จ่ายอย่างประหยัด การลดรายจ่าย เมื่อไม่มีรายได้มากเหมือนคนอื่น ๆ แต่ก็ไม่มีรายจ่าย ทำให้สามารถเหลือเงินที่หามาได้ทุกบาทได้เป็นเงินเก็บ ดังที่กล่าวว่า “...การทำบัญชี การวิเคราะห์ การวางแผนชีวิต โดยพื้นฐานของความพอดี การมีเหตุผลในการตัดสินใจในการใช้เงิน ในการดำเนินชีวิต ในการเลือกซื้อเลือกซื้อ วิถีชีวิตอย่างพอเพียง”

นอกจากบัญชีรายรับรายจ่ายจะเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจในการใช้เงินแล้ว บัญชีรายรับรายจ่ายยังสามารถเป็นเกราะป้องกันในการทำธุรกิจได้อีกด้วย เนื่องจากมี ประสิทธิภาพตรงของผู้ใหญ่สุจริต ที่ได้เล่าถึงประสบการณ์ที่ใช้บัญชีรายรับรายจ่าย และการ จดบันทึกมาใช้ในการทำไร้อ้อยมาก่อน เพราะเมื่อก่อนการตัดอ้อย จะไม่ได้จดบันทึกว่าผู้รับเหมา ตัดได้บรรทุกอ้อยของชาวบ้านไปส่งโรงงานกี่ครั้ง และส่งไปโรงงานเมื่อไร จึงทำให้ชาวบ้านไม่ สามารถรู้ได้ว่าอ้อยในไรมีจำนวนเท่าไร แต่การจดบันทึกลงไปทำให้ชาวบ้านสามารถย้อนกลับมา ตรวจสอบได้ว่า ใบเสร็จที่คนรับเหมามาส่งให้ นั้นเป็นของชาวบ้านรายนั้นหรือไม่ และเมื่อได้จด บันทึกลงไป ในบัญชีรายรับรายจ่ายแล้ว ทำให้ในครั้งต่อ ๆ ไป สามารถประมาณการหรือตรวจสอบ ได้ว่าคนรับเหมาตัดอ้อย ได้ส่งใบเสร็จตามความเป็นจริงให้หรือไม่ ดังที่กล่าวว่า “...การใช้บัญชี ที่ไม่ให้คนอื่นมาโกงตัวเองได้ จดเพื่อให้รู้เท่าทัน ไม่ถูกคนอื่นหลอก...”

การทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครอบครัวที่ทุกคนเห็นว่ามีประโยชน์แล้ว แต่ก็มี คนในชุมชนคนหนึ่ง คือ พี่น้ำ ที่ให้เหตุผลว่าไม่ทำบัญชีรายรับรายจ่ายได้ ดังนี้

...การทำบัญชีมีแนวคิดที่ว่า ต้องสำหรับคนที่ทำไม่พอกิน พวกนั้นเขาจะไม่รู้จักประหยัด ไม่รู้จักจัดสรรเงิน อย่างผมที่ไม่ทำเพราะอะไร ผมจัดสรรก่อน ผมรู้ว่าเดือนหน้าลูกจะเรียน ผมก็เก็บไว้ก่อนหนึ่ง ผมมัดตัวผมเองเลย ใช้วางแผน คือไม่มีเวลาที่จะมาจด เราต้องกันไว้ ส่วนหนึ่ง มันก็จะเคยๆ กับทำบัญชีครัวเรือนเหมือนกัน ของเราพอที่จะแยกไว้ เราไม่ดื่ม เหล้า ไม่สูบบุหรี่ เราก็ได้ส่วนนั้นแล้ว จริงๆ แล้วคนส่วนใหญ่ไม่ทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพราะมันจุกจิก เหมือนกับไม่ไว้วางแผนคนอื่น ถ้ามีครอบครัวเดียว พ่อ แม่ ลูก ไม่เท่าไร ผมมีพ่อแม่และลูกอีกมันสามชั้นแล้ว เราจะไปถามพ่อ ถามพี่ก็ได้ว่าใช้เท่าไร มีพี่มีน้อง อย่างนี้ถามไม่ได้ ตรงที่ทำไม่ได้ตรงนี้ปัญหาใหญ่ ไม่ใช่ครอบครัวเดียว เป็นครอบครัวใหญ่ เราเป็นลูกก็ถามไม่ได้ ใช้วิธีการจัดการไว้ก่อนที่จะใช้ เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำบัญชีแล้ว อึดอัด โดยมีแนวคิดที่ว่าทำแบบนี้ต้องพอใช้ เลยไม่ทำบัญชีครัวเรือน สำหรับคนแก่ถ้าเราไป ถามก็น้อยใจ ลูกทำแบบนี้...

จากเหตุผลดังกล่าว คนในชุมชนนี้ได้ระบุวิธีการจัดการรายจ่ายของตนเอง โดยการจัดการเงินที่จะต้องใช้ไว้ก่อนล่วงหน้า เพื่อให้พอกับรายจ่ายที่คาดว่าจะต้องใช้ในอนาคต

1.4 การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นแนวทางหนึ่งในการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด เป็นการใช้อย่างประหยัดที่ตนเองมีเป็นต้นทุน เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย ใช้ประโยชน์ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ก็จะเป็นการลดปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้น

ตัวอย่างที่ 1 การใช้ประโยชน์จากมูลหมู วัว แพะ และเศษอาหารที่ได้เลี้ยงไว้ในครอบครัว ที่เมื่อก่อนนี้จะกองทิ้งไว้โดยไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร แต่ได้มีการประยุกต์ใช้หมักที่บ่อหมักจนเกิดเป็นแก๊สชีวภาพขึ้น เมื่อเกิดเป็นจำนวนมากแล้ว จะใช้เทคโนโลยีชาวบ้าน ในการทำจักรยานปั่นดึงเอาแก๊สชีวภาพมาอัดไว้ในล้อรถขนาดใหญ่ เพื่อใช้ในการหุงต้มได้

ตัวอย่างที่ 2 การใช้กิ่งกระถินที่เหลือจากการเลี้ยงแพะมาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น เพราะก่อนหน้านี้จะกำจัดโดยวิธีการเผาทิ้ง โดยไม่ได้เกิดประโยชน์ที่ต่อเนื่อง แต่ปัจจุบันนี้ได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เหลือใช้ให้คุ้มค่า โดยนำเศษกิ่งกระถินที่เหลือจากการกินของแพะแล้วมาทำประโยชน์เพิ่มเติม 3 อย่าง คือ

(1) นำมาเผาเป็นถ่าน เนื่องจากคนทั่วไปมีความคิดว่ากิ่งกระถินมีขนาดเล็ก ไม่สามารถนำมาเผาเป็นถ่านได้แต่คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายได้นำมาเผาถ่านแล้วนำไปขายกับคนขายไม้ไผ่กรอก เนื่องจากการย่างไม้ไผ่กรอกขาย จะใช้ถ่านที่มีขนาดเล็กอยู่แล้ว ทำให้ขนาดของกิ่งกระถินไม่มีผลต่อการติดไฟอย่างอยู่แล้ว ถ้าพ่อค้าขายไม้ไผ่กรอกซื้อถ่านขนาดใหญ่ไป ก็จะต้องนำไปทุบให้มีขนาดเล็กอยู่แล้ว ดังนั้นถ่านจากกิ่งกระถินสามารถขาย และทำให้ได้เงินมาใช้จ่ายภายในครอบครัว

นอกจากการเผาแล้วได้ถ่านจากกิ่งกระถินออกมาแล้ว ผลพลอยได้ที่ได้มาพร้อมกันที่ได้จากการเผา คือ น้ำส้มควันไม้ ซึ่งประโยชน์ของน้ำส้มควันไม้ โดยนำไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตรจะมีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นสารปรับปรุงดิน สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช และสารเร่งการเติบโตของพืช

(2) การนำกิ่งกระถินที่เลื้อยมาตัดเป็นท่อนๆ แล้วนำไปเป็นฝาบ้าน ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งของที่เหลือจากกิ่งกระถินที่แพะกินเพิ่มเติม ทำให้เกิดประโยชน์มากขึ้น

(3) การนำเป็นไม้ค้ำกิ่ง เนื่องจากกิ่งกระถินมีขนาดเล็กจึงมีความเหมาะสมในการนำมาเป็นไม้ค้ำกิ่งต้นฝรั่ง ที่เป็นไม้ผลขนาดเล็ก ที่สามารถนำมาทำได้ รวมถึงสามารถเคลื่อนย้ายไปใช้งานได้สะดวก และหาได้ในท้องถิ่นด้วย เป็นการลดค่าใช้จ่ายที่จะต้องซื้อไม้ไผ่มาทำเป็นไม้ค้ำกิ่งด้วย

ภาพที่ 8 ประตูที่นำกิ่งกระถินที่เหลือจากการเลี้ยงแพะ

การใช้สิ่งของให้คุ้มค่าเป็นการการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล ซึ่งมีส่วนในการตัดสินใจในการซื้อและการกิน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเลือกใช้สิ่งของต่าง ๆ เท่าที่จำเป็นเท่านั้น โดยการใช้เหตุผลในการซื้อของนั้น จะคิดว่าสิ่งที่ตนเองจะซื้อมานั้นได้ใช้ประโยชน์มากน้อย

เพียงใด โดยใช้จ่ายทุกอย่างอย่างประหยัด เลือกซื้อของที่จำเป็นเท่านั้น ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังกล่าวที่ "...คนอื่นเขาก็ว่าเราบ้าอีก ว่าไม่มีปัญญาจะซื้อ ฉันจะคิดก็ว่าซื้อไปจะใช้ได้ไหม ใช้ทุกวันไหม ประเภทที่ปืหนึ่งใช้สักทีหนึ่งยังไม่เอาใหญ่ นี่ก็ถือว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน มีเหตุผลในการซื้อ มีเหตุผลในการกิน..."

2. การทำเกษตรแบบพอเพียง

การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคนในชุมชนที่ดำเนินชีวิตแบบนี้ทุกคนมีการทำการเกษตรหลากหลายรูปแบบ แต่จุดร่วมที่ทุกคนมีแนวคิดเดียวกัน คือ การทำเกษตรที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีรูปแบบที่คนในชุมชน และผู้ที่บริโภคมีความความปลอดภัยในการบริโภคผลผลิตนั้นๆ ซึ่งมีรูปแบบต่างๆ ของการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือ การเกษตรด้านพืช การเกษตรด้านสัตว์ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเกษตร ดังนี้

2.1 การเกษตรด้านพืช ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ชนิดของพืชที่ปลูก รูปแบบการปลูกพืช และการใช้พื้นที่และเลือกปลูกพืช

2.1.1 ชนิดของพืชที่ปลูก

กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีการเลือกปลูกพืชชนิดต่าง ๆ หลากหลายชนิด ดังนี้ ผักคะน้า ชะอม กัลฉ่าย ใผ่ มะม่วง ฝรั่ง รวมไปถึงต้นไม้ที่ใช้ประโยชน์ในการใช้เนื้อไม้เพื่อใช้สร้างเป็นที่อยู่อาศัยได้ คือ สัก และยังรวมไปถึงไม้หอม คือ ต้นกฤษณาด้วย และคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายยังปลูกข้าวไว้บริโภคเอง โดยปลูกข้าวแบบอินทรีย์ ด้วยวิธีการโยนกกล้า ซึ่งการเลือกปลูกพืช จะคำนึงถึงประโยชน์ของพืชต้นนั้น โดยคำนึงถึงพฤติกรรมการบริโภคและประโยชน์ที่จะใช้งาน เช่น การปลูกกล้วยเพื่อการบริโภคผลที่ออกมา หลังจากการตัดผลกล้วยมาบริโภคแล้ว ยังสามารถใช้ลำต้นของกล้วยมาเป็นอาหารหมู อาหารไก่ได้ หรือการปลูกใผ่ เพื่อจากบริโภคหน่อไม้ แต่คนในชุมชนมีการวางแผนการปลูกตั้งแต่ต้น ทำให้เกิดประโยชน์มากกว่าบริโภคหน่อ แต่สามารถใช้กันสารเคมีจากแปลงเกษตรของเพื่อนบ้านได้ และทำเป็นที่เลี้ยงไก่ไข่ รวมถึงสามารถนำไปใผ่มาเป็นอาหารไก่ได้อีกด้วย

2.1.2 รูปแบบการปลูกพืช

คนในชุมชนมีรูปแบบการปลูกพืชหลายชนิด ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบการปลูกพืชของคนในชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้คือ การปลูกพืชแบบอินทรีย์ การปลูกพืชแบบปลอดภัย การปลูกพืชแบบผสมผสาน และการปลูกพืชแบบคอนโด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1.2.1 การปลูกพืชแบบอินทรีย์

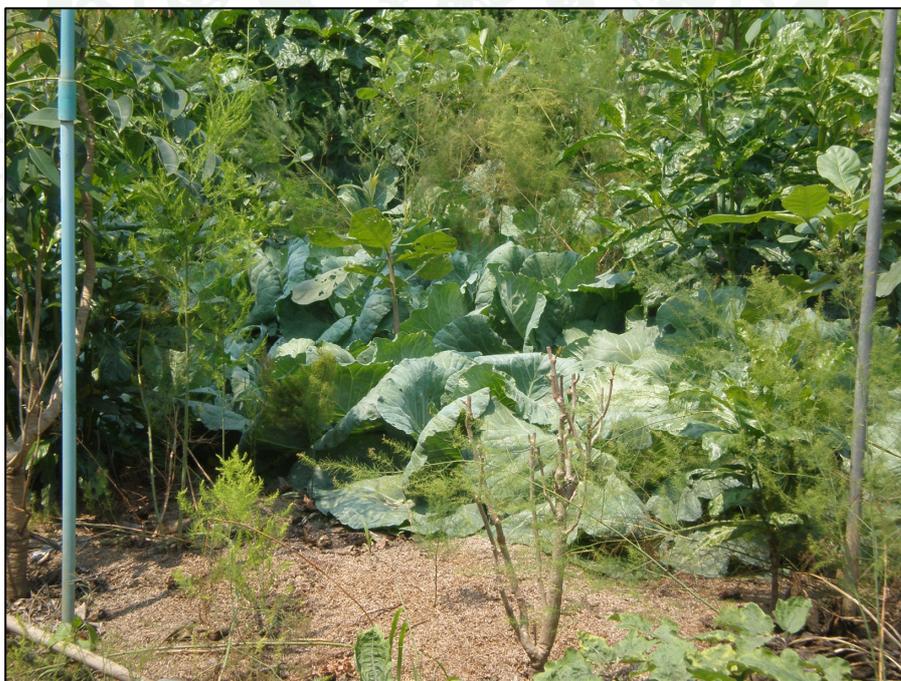
คนในชุมชนที่ปลูกแบบอินทรีย์ จำนวน 5 ครอบครัว ซึ่งเป็นรูปแบบที่คนในชุมชนส่วนใหญ่เลือกปลูกพืช ซึ่งวิธีการปลูกลักษณะนี้จะเป็นการปลูกพืชโดยไม่ใช้สารเคมีเลยในแปลงปลูก ไม่ใช้สารกำจัดศัตรูพืช ไม่ใส่ปุ๋ยเคมีลงไปแปลงเกษตรเลย แต่ใช้วิธีการทางธรรมชาติในการกำจัดแมลงศัตรูพืช คือ การใช้ตัวห้ำตัวเบียน และในการใส่ปุ๋ยจะเลือกใส่ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยหมักที่ได้ทำไว้เอง ซึ่งการปลูกแบบนี้คนในชุมชนมีความเชื่อว่าเป็นการปลูกพืชที่ปลอดภัยทั้งผู้ปลูกผู้บริโภค

2.1.2.2 การปลูกพืชแบบปลอดภัย

คนในชุมชนที่ปลูกแบบปลอดภัย จำนวน 1 ครอบครัววิธีนี้จะมี ความแตกต่างจากการปลูกพืชแบบอินทรีย์ คือ การปลูกพืชแบบปลอดภัยจะใช้สารเคมีในกระบวนการต่างๆ ของการปลูกพืชด้วย ตั้งแต่การใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช หรือการใส่ปุ๋ยเคมีลงไปด้วย แต่การปลูกพืชแบบปลอดภัย จะเว้นระยะเวลาไว้จนกว่าสารเคมีที่ได้ฉีดพ่นในแปลงไม่ตกค้างอยู่ รวมถึงการเลือกใช้สารเคมีที่มีฤทธิ์น้อยลง โดยมีการสังเกตจากฉลากของบรรจุภัณฑ์ ที่จะบ่งบอกถึงความร้ายแรงของสารเคมี และมีการใช้สารเคมีในปริมาณที่ผู้ผลิตกำหนด โดยได้กล่าวไว้ดังนี้ “...ปัจจุบันก็ได้ใช้สารเคมีตามที่ฉลากระบุไว้ตามที่ป้ายบอก ถ้าไม่พบแมลงก็ไม่ฉีด และดูสารเคมีตามแถบสีที่ขวด ที่ไม่มีฤทธิ์มา และถ้าไม่ระบาดจริงเราก็ไม่ฉีด...”

2.1.2.3 การปลูกพืชแบบผสมผสาน

คนในชุมชนที่ปลูกพืชแบบผสมผสาน จำนวน 1 ครอบครัว การปลูกรูปแบบนี้เป็นวิธีการปลูกพืชที่ปลูกพืชหลากหลายชนิดปนกันไปในแปลงเดียวกัน แต่มีการวางแผนก่อนปลูกพืช โดยเลือกปลูกพืชที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งขนาดของต้นพืช และระยะเวลาการเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อให้สามารถเก็บผลผลิตในการจำหน่ายได้ทันในระยะเวลาการเก็บเกี่ยวของแต่ละชนิด โดยจะใช้วิธีการเก็บวนกันไปจนครบ และเมื่อครบแล้ว ก็จะถึงเวลาที่จะเก็บผลผลิตชนิดเดิมครั้งต่อมา คือ สามารถเก็บผลผลิตบริโภคและขายทุกวัน ตัวอย่างเช่น การปลูกต้นมะกอก ตี๋ว กระโดน ผักชีไทย ผักชีลาว ในแปลงเดียวกัน ซึ่งลักษณะของต้นไม้แต่ละชนิดจะมีขนาดที่แตกต่าง และระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวที่แตกต่างกัน ประโยชน์ของการปลูกพืชแบบนี้ที่สามารถเก็บเกี่ยวได้ตลอดปีแล้ว ยังทำให้ไม่ต้องถอนหญ้าในแปลงอีกด้วย เนื่องจากจะมีพืชหลากหลายชนิดขึ้นเต็มพื้นที่ และการที่เกษตรกรต้องเข้าแปลงทุกวันทำให้เหยียบย่ำหญ้าทุกวัน ทำให้หญ้าไม่สูงขึ้นด้วย

ภาพที่ 9 การปลูกพืชแบบผสมผสาน

นอกจากนั้นการปลูกพืชแบบผสมผสาน คนในชุมชนคนดังกล่าว ยังได้เลือกปลูกพืชที่แมลงศัตรูพืชในท้องถิ่นไม่เข้าทำลาย จึงทำให้ไม่ต้องใช้สารเคมีใดๆ ในแปลงปลูกพืช ดังที่กล่าวว่า “...ตอนนี้ก็จะปลูกมะกอก ตั้ว กระโดน พวกนี้จะไม่ต้องใช้ยา เพราะผักประเภทนี้หนอนไม่กิน เป็นธรรมชาติของเขาเลย ทำให้ปลอดสารพิษ จริงการที่ทำปลอดสารพิษ และเศรษฐกิจพอเพียง...”

2.1.2.4 การปลูกพืชแบบคอนโด

คนในชุมชนปลูกที่ปลูกพืชแบบคอนโดมี 1 ครอบครัว การปลูกแบบนี้เป็นวิธีการปลูกที่ใช้ประโยชน์จากความแตกต่างของความสูงที่แตกต่างกันของต้นพืชที่แต่ละชนิดจะมีความลักษณะและการเจริญเติบโตได้ดีที่แตกต่างกัน ทำให้สามารถปลูกพืชได้มากในพืชที่เดียวกัน ซึ่งปลูกลดหลั่นกันตามความสูง ตั้งแต่สระน้ำที่อยู่ระดับพีชดิน จนถึงระดับสูงที่เป็นต้นสัก ซึ่งประกอบไปด้วยระดับต่างๆ ดังนี้ ระดับที่ 1 เป็นสระน้ำ ระดับที่ 2 เป็นตะไคร้ มะเขือ ระดับที่ 3 เป็นพลู่ ระดับที่ 4 เป็นยอ กัลยง ระดับที่ 5 เป็นมะม่วง ระดับที่ 6 เป็นมะพร้าว และระดับที่ 7 เป็นสัก

2.1.3 การใช้พื้นที่และเลือกปลูกพืช

คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีวิธีการเลือกใช้พื้นที่ของตนเอง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของสภาพพื้นที่กับชนิดของพืชที่ทำการปลูก เพื่อลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากภัยทางธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น การเลือกขุดบ่อน้ำในบริเวณพื้นที่ลุ่ม ดังที่คนในชุมชนได้กล่าวว่า

...มีการจัดสรรที่ดินในการปลูกพืชต่างๆ ที่หลากหลาย มีการแบ่งพื้นที่ที่เป็นบริเวณลุ่มน้ำใช้ในการขุดบ่อเพื่อเป็นแหล่งน้ำในการเกษตร เพราะเมื่อก่อนนี้ยังไม่มีคลองชลประทานตัดผ่าน และในบริเวณที่เป็นที่ดอนก็จะทำการปลูกพืชต่าง ๆ เช่น อ้อย หน่อไม้ฝรั่ง และผักสวนครัวต่าง ๆ ...

นอกจากนั้นคนในชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีวิธีการเลือกปลูกพืชที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตนเอง เพื่อเป็นการลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับ

ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ปลูกไว้ เช่น ฟีนิน ที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มี อาชีพรับจ้าง และได้ทำนากับสวนผักสวนครัวของตนเอง ได้ให้เหตุผลในการเลือกปลูกผักต่าง ๆ ว่า“...คิดว่าการปลูกข้าวเหมาะสมที่สุดเนื่องจากไม่ค่อยมีเวลาในการดูแล ถ้าปลูกผักหรือเลี้ยงสัตว์ จะไม่มีเวลาดูแลตลอดเวลา...”

2.2 การเกษตรด้านสัตว์

คนในชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการเลี้ยงสัตว์ไว้ เพื่อใช้ประโยชน์จากสัตว์ เช่น ไข่เป็นอาหาร นำไปขาย นำผลผลิตไปแปรรูป โดยมีสัตว์ที่เลี้ยงไว้ เพื่อประโยชน์ต่างๆ คือ ไก่ไข่ สุกร และแพะ ซึ่งแต่ละประเด็นมีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 ไก่ไข่

ไก่ไข่เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่คนในชุมชนเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคไข่ที่ออกมาทุกวัน เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นในครัวเรือน รวมถึงการบริโภคไข่ที่ปลอดภัย เนื่องจากคนในชุมชนมีรูปแบบของการเลี้ยงแบบอินทรีย์ ด้วยวิธีการเลี้ยงแบบปล่อย โดยปล่อยให้ไก่ได้กินใบไม้ที่ตกลงมาใต้ต้นเป็นอาหารด้วย นอกจากนั้นยังใช้ตาข่ายในล่อนล้อมรอบบริเวณไว้ เพื่อใช้กันไม่ให้ไก่เดินออกนอกพื้นที่ โดยมีกรงให้อาหารไก่ไข่ ให้อาหารเพียง วันละ 1 มื้อเท่านั้น โดยให้เหตุผลว่า การให้ไก่กินอิ่มมากเกินไปจะทำให้ ไก่ไม่ยอมไข่ และมีสูตรอาหาร ดังนี้ รำละเอียด ผสมหยวกกล้วย หญ้าขนสับละเอียด หรือเศษผัก ใบไม้สดสับ ผสมรำละเอียด ใบกระเทียมสด หรือ เพาะเลี้ยงตัวปลวกให้ไก่กิน นอกจากนั้นยังทำรังไข่ให้กับไก่ไข่ไว้คอยไข่ โดยใช้ตะกร้า ผูกแขวนไว้ ตามกอไม้ทั่วทั้งแปลงเลี้ยง รอกันตะกร้าด้วยฟางหรือใบไม้

2.2.2 สุกร

สุกรเป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่คนในชุมชนได้เลี้ยงไว้ในครัวเรือน โดยมีวิธีการเลี้ยงแบบหลุม และแบบปล่อย คือ

การเลี้ยงแบบหลุม มีลักษณะการเลี้ยงโดยการทำคอกให้กับสุกรอยู่ในบริเวณที่ชัดเจน และมีการทำหลังคาไว้กันแดดและกันฝนให้ บริเวณพื้นใช้แกลบหยาบรองพื้นให้กับสุกรได้เหยียบย่ำเพื่อเป็นการคลุกเคล้าเศษอาหารที่ให้ และมูลของสุกรที่ได้ถ่ายออกมาเมื่อรองได้ระยะหนึ่งแล้วจะนำแกลบหยาบนั้นออกมา เพื่อใช้เป็นปุ๋ยคอกต่อไป

การเลี้ยงแบบปล่อย มีลักษณะการปล่อยสุกรให้เดินออกไปได้ทั่วพื้นที่ที่กำหนดไว้ โดยแนวร่องน้ำหรือกิ่งไม้ที่เป็นหนามทำแนวกันไว้ไม่ให้เดินออกไปนอกบริเวณ ซึ่งการเลี้ยงวิธีนี้จะทำให้ไม่ต้องให้อาหารกับสุกรมาก นอกจากสุกรสามารถหาอาหารกินเองในบริเวณที่เลี้ยงไว้ได้ และประโยชน์ของการเลี้ยงแบบปล่อยก็คือ การที่สุกรหาอาหารกินเองได้ในบริเวณนั้น ทำให้บริเวณที่ปล่อยสุกรจะโล่งเตียน ไม่มีต้นไม้อื่นๆ และไม่มีหญ้าขึ้นสูงด้วย ดังเช่นการพูดเล่นของคนในชุมชนได้กล่าวว่า “...บริเวณนี้โล่งเตียนได้ เราได้ปล่อยรถ 7 ตัว (สุกร 7 ตัวที่เลี้ยงไว้) ให้มันจัดการ ปล่อยแค่อาทิตย์เดียว มันกินจนเตียนเลย...”

2.2.3 แพะ

การเลี้ยงแพะ คนในชุมชนได้มีการเลี้ยงแพะเพื่อใช้ในการบริโภคนมในครัวเรือน และการจัดจำหน่ายนมสด และผลิตภัณฑ์แปรรูปที่ได้จากนมแพะด้วย ซึ่งวิธีการเลี้ยงแพะจะใช้วิธีการเลี้ยงไว้ในคอก แล้วนำอาหารมาให้ โดยไม่ปล่อยให้เดินออกไปภายนอกคอก ส่วนเรื่องอาหารจะทำการเลี้ยงด้วยกิ่งกระถินที่หาได้ในบริเวณรอบ ๆ บ้านมาเลี้ยง ซึ่งจุดเริ่มต้นของการเลี้ยงแพะนั้น เป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภคในครอบครัว แต่เมื่อเลี้ยงได้ระยะหนึ่งปริมาณน้ำนมมีมากขึ้น จึงได้นำไปจำหน่ายในชุมชน แต่มีปัญหาคือได้ราคาต่ำ อาจจะไม่คุ้มต่อแรงงานที่ได้ลงไป จึงปรับเปลี่ยนจากการขายเป็นน้ำนมสด มาเป็นแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สบู่นมแพะ ทำให้ขายได้ราคาสูงขึ้น

2.3 เทคโนโลยีการเกษตร

คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการเกษตร โดยปรับให้มีความเหมาะสม ตามสภาพท้องถิ่น และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยังมี การต่อยอดเทคโนโลยีที่ตนเองเคยใช้มาก่อน รวมไปถึงการไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้อื่น

เพิ่มเติม เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง นอกจากนี้ยังมีการย้อนกลับไปใช้เทคโนโลยีในอดีต คือ การใช้แรงงานควายในการทำนา เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิต เนื่องจากไม่ได้ปลูกในพื้นที่มาก จึงทำให้สามารถนำกลับมาใช้ได้

คนในชุมชนมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เกิดความเหมาะสมกับตน โดยดูจากสภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์และนำมาปรับใช้กับตนเอง ดังคำกล่าวที่ว่า “...ด้านเทคโนโลยี เราปรับประยุกต์ให้เหมาะสม มีจักรยานก็มาประยุกต์ใช้ ในเรื่องของพลังงานก็มีเตาเผาถ่าน ไขเชื้อเพลิงไม่ต้องไปซื้อแก๊สใช้ จะมีอย่างเทคโนโลยีใหม่ ๆ ต้องประยุกต์ของใหม่กับของเก่า...”

การต่อยอดเทคโนโลยีเป็นการนำเทคโนโลยีที่ไปศึกษาจากแหล่งความรู้เพิ่มเติมให้เกิดความเหมาะสมกับตนเองที่มีบริบทที่แตกต่างออกไปจากแหล่งที่ได้ศึกษามา รวมถึงการดัดแปลงให้มีประสิทธิภาพที่มากกว่าเดิมด้วย

...วิธีเลือกเทคโนโลยี โดยดูว่าเรามีสิ่งไหน เรามีบ่อแก๊สอยู่แล้วแต่มันไกล ทำอย่างไรให้มันเกิดแรงอัดเยอะ โดยไปเจอจักรยานจากที่อื่นมา โดยคิดต่อจากที่อื่นมา โดยเขาใช้จากสิ่งนั้นได้ เราก็น่าจะใช้กับสิ่งนี้ได้ อย่างปั๊มกระแทก แบบการลัดน้ำเราไปเจอที่อื่นมาเราก็มาใช้ และคิดต่อยอดไปอีกแล้วมาปรับประยุกต์ใช้ของเรา...

การย้อนกลับไปใช้เทคโนโลยีที่เคยใช้ในอดีต เป็นการกลับไปใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยใช้มา เพราะภูมิปัญญาเหล่านั้นยังช่วยลดค่าใช้จ่าย ลดต้นทุนในการทำการเกษตร และเหมาะสมกับขนาดพื้นที่ของคนที่มีความเล็กด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า “...ใช้แรงงานสัตว์ ผมมีควายอยู่ โดยมีควายเอามาไถนา ย้อนกลับไป เพราะมีพื้นที่ในการทำนาไม่เยอะ ทำไว้กินเองสักประมาณ 3 งาน แค่นี้ก็พอกิน...”

3. การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร

การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนแบบพอเพียงของชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีการทำการพึ่งพาตนเอง การทำการเกษตรแล้ว ยังมีความเอื้ออาทรระหว่างกันทั้งกลุ่มคนที่วิถีตามแนว -

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบเดียวกันและคนอื่น ๆ ในชุมชน โดยมีการเอื้ออาทรความรู้ และอาหารระหว่างกัน การแบ่งปันสิ่งของต่างๆ การปรับประยุกต์ใช้ในด้านจิตใจ มีจิตใจมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเอง และการมีความเชื่อเพื่อต่อสังคม

การเอื้ออาทรระหว่างกัน โดยเฉพาะด้านความรู้ที่เกี่ยวกับการทำการเกษตร เศรษฐกิจพอเพียง และด้านอาหาร ที่คนในชุมชนสามารถปลูกผักที่ปลอดภัยไว้บริโภค

ตัวอย่างเช่น การแบ่งปันชะอมที่ปลูกไว้เป็นรั้วบ้าน “...บ้านข้าง ๆ ที่เขาจะกิน หรือมีงานเขามาขอ เราก็บอกให้เขาเก็บไปได้เลย...”

นอกจากการแบ่งปันด้านพืชผลทางการเกษตรที่ปลูกไว้ แล้วยังมีการแบ่งปันสิ่งของต่างๆ ที่ตนเองไม่ได้ใช้ให้กับคนอื่นที่ยังสามารถใช้ได้ โดยการบริจาคหรือการแบ่งปันให้กับคนรอบข้างที่เห็นประโยชน์จากสิ่งของเหล่านั้นด้วย ดังที่กล่าวว่า “...ถ้าเราใช้เสร็จถ้ามันไม่เก่า ยังมีความสำคัญกับเขา ก็ให้เขาไปเขายังใช้ประโยชน์ได้ เอื้อเพื่อต่อ แลกเปลี่ยนให้เขาไป แต่ไม่ใช่ว่าเอาของขาด ๆ เสียให้เขาอะ เขาใช้ได้...”

คนในชุมชนที่มีการดำเนินชีวิตแบบนี้ นำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับประยุกต์ใช้ในด้านจิตใจ มีจิตใจมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเอง มีจิตสำนึกที่ดีในการดำเนินชีวิต และระลึกรถึงผลประโยชน์ของส่วนร่วมเป็นหลัก รู้จักตนเอง เป็นคนไม่โลภ รู้จักการเสียสละให้กับผู้อื่น การรู้จักแบ่งปัน มีน้ำใจ มีการเอื้อเพื่อต่อกัน ทั้งในด้านของสิ่งของ พืชผลทางการเกษตรที่ตนเองได้ปลูกไว้ รวมไปถึงความรู้ที่ตนเองมี เมื่อมีผู้สนใจซักถามหรือขอความรู้ ก็แบ่งปันให้กับคนที่สนใจ เมื่อมีน้ำใจต่อกัน ก็จะส่งผลให้สังคมไม่สงบสุข ไม่วุ่นวายด้วย ดังที่คนในชุมชนได้กล่าวว่า “...สังคมไม่วุ่นวาย จะมีเอื้อเพื่อกันหมด คนนี้ก็มีน้ำใจ ผมสังเกตดูคนที่มาแนวนี้ทั้งหมดมีน้ำใจต่อกัน แบ่งปันกันได้ให้กันได้ เสียสละได้...”

4. การเรียนรู้ร่วมกัน

การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต เพราะคนเราจะต้องเรียนรู้เพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ในสังคมปัจจุบันให้ได้มากที่สุด คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการเช่นกัน มีการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการแลกเปลี่ยนจากผู้อื่น

ทั้งกลุ่มคนที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นที่ยอมรับ การเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมไปถึงการเรียนรู้จากคนที่เข้ามาศึกษาหาความรู้กับตนเองอยู่เสมอ คือ การถ่ายทอดให้คนในครอบครัว การเป็นแกนนำของคนในชุมชน รวมถึงการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ผสานความร่วมมือกับกลุ่มอื่น ๆ ที่มีแนวคิดเดียวกัน

คนในชุมชนมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เช่น การเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้น การเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติ รวมไปถึงการถ่ายทอดไปยังบุคคลในครอบครัวด้วย โดยมีวิธีการเรียนรู้จากการให้บุคคลนั้นได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ดังที่กล่าวว่า "...การถ่ายทอดให้คนในครอบครัว โดยให้เขาได้เรียนรู้ไปกับสิ่งไหนที่เราทำ โดยพยายามให้เขา เขาคุ่นเคยอยู่ทุกวัน ๆ ก็จะทำให้เกิดความเคยชินไปเอง..."

นอกจากการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ยังเป็นแกนนำในการเรียนรู้ของคนอื่นที่สนใจด้วย โดยเป็นแกนนำและเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่กล่าวว่า "...คนในชุมชนที่มีการเปลี่ยนตัวเอง และเมื่อเปลี่ยนได้แล้วก็ไปเป็นแกนนำ เป็นต้นแบบในแต่ละท้องถิ่น และชุมชน..."

การเชื่อมโยงเครือข่ายเป็นกิจกรรมหนึ่งที่คนในชุมชนที่มีวิถีการดำเนินชีวิตแบบนี้ได้มีการเชื่อมโยงกัน ระหว่างกลุ่มของคนในชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบเดียวกัน มีการเชื่อมโยงแบ่งปันความรู้ และวิทยาการต่างๆ ระหว่างกัน นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จด้วยกันด้วย โดยมีการกล่าวไว้ดังนี้ "...การเชื่อมโยงเครือข่าย คนที่สามารถปรับได้แล้วระดับหนึ่งจะแสวงหาในขั้นต่อไป ปรับตัวเอง เมื่อปรับไม่ได้ก็จะแสวงหาเครือข่าย เป็นโดยธรรมชาติ เหมือนคนที่เริ่มปรับได้แล้วก็จะหาแนวทางในการต่อยอดจะไปเรียนรู้ไปศึกษาแล้วจะมาเจอกัน..."

นอกจากนี้ คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า

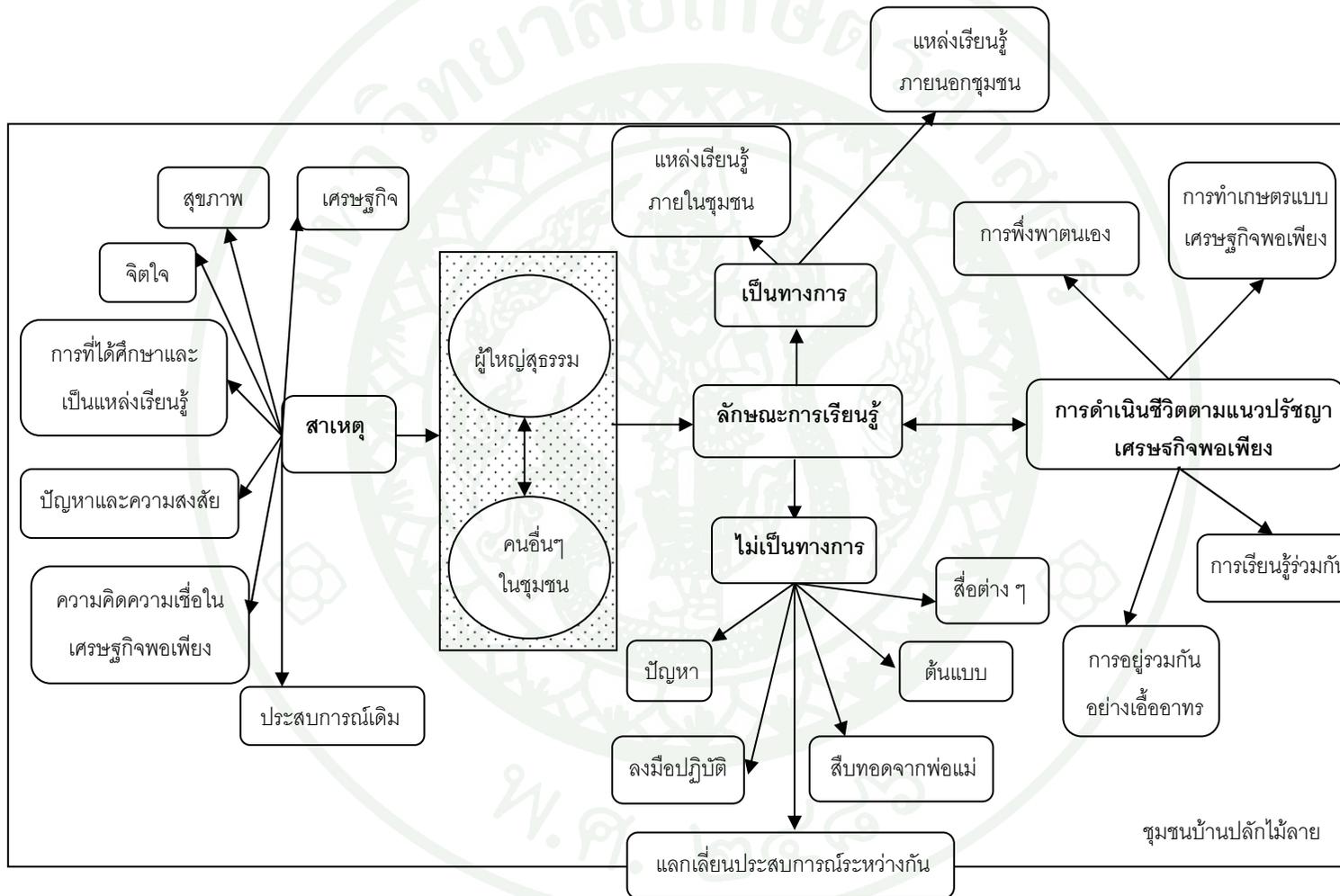
...เมื่อปรับได้แล้ว ก็จะแสวงหาเครือข่าย เป็นโดยธรรมชาติ เหมือนคนที่เริ่มปรับได้แล้ว ก็จะหาแนวทางในการต่อยอดจะไปเรียนรู้ไปศึกษา แล้วจะมาเจอกัน ในอดีตผมไม่รู้จักผู้ใหญ่วิบูลย์ คุณณรงค์ ไม่รู้จักพ่อคำเตื่อง พ่อคำผา แต่ตอนนี้รู้จักได้จับมือประสานได้

เป็นเครือข่ายร่วมกัน สร้างทีมงานร่วมกัน แนวความคิดเราไปต่อยอดเขา แนวความคิดเขา มาต่อยอดเรา มีการจัดกิจกรรมที่เป็นเครือข่ายกัน มีแกนนำหลายจังหวัด มีจัดกิจกรรมพูด เสวนา จัดบู๊ทแสดงภูมิรู้ ภูมิปัญญา เรียนรู้วิธีคิดแลกเปลี่ยนกัน...

การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ การดำเนินชีวิตแบบนี้บุคคลที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้นั้น ต้องมีพื้นฐานด้านอาชีพ สังคม คุณธรรม รวมไปถึงเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วย ดังที่แกนนำกล่าวไว้ว่า

...คนที่สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้มันต้องมีพื้นฐาน มี ประสบการณ์ชีวิตด้านอาชีพ ด้านสังคม เป็นคนที่มีคุณธรรม มีพื้นฐานของการให้ ช่วยเหลือ ไม่เอาเปรียบคนอื่น เกิดการตอบสนองที่ไว มีพื้นฐานเกษตรทฤษฎีใหม่ ฟังพา ตนเองก่อน มีการร่วมมือการให้ มีการร่วมกลุ่ม มีการสร้างพลังด้วยการใช้ชุมชน ใช้สังคม แบ่งปันกันกิน เหลือขาย รวมตัวกันขายเพื่อสร้างพลังการต่อรอง...

จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บข้อมูลของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีประเด็นหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ คือ สาเหตุ ของการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่ม คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายข้างต้น สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 10 แผนภูมิบริบทแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากแผนภาพที่ 10 สรุปความสัมพันธ์เกี่ยวกับการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่เริ่มต้นจากสาเหตุในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ สุธรรม และคนอื่น ๆ ในชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นได้เริ่มการเรียนรู้โดยมีการเรียนรู้ 2 ลักษณะ คือ 1) การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ ได้แก่ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และแหล่งเรียนรู้นอกชุมชน และ 2) การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ เรียนรู้จากปัญหา จากการลงมือปฏิบัติ จากการสืบทอดจากพ่อแม่ จากบุคคลต้นแบบ และจากสื่อต่างๆ โดยการเรียนรู้ข้างต้นจะเกิดขึ้นข้างในชุมชนบ้านปลักไม้ลายเอง ส่วนการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันจะเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยภายนอกชุมชนนั้น กลุ่มคนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการตั้งเครือข่ายของชุมชนอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ รวมถึงบุคคลในชุมชนต่าง ๆ ที่เข้ามาศึกษายังชุมชนบ้านปลักไม้ลายด้วย

เมื่อกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เรียนรู้แนวปรัชญา และการดำเนินชีวิตที่เป็นไปแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วได้นำมาปฏิบัติ คือ การพึ่งตนเอง การทำเกษตรแบบพอเพียง การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และการเรียนรู้ร่วมกัน

จากแผนภาพที่สรุปความสัมพันธ์เกี่ยวกับการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย สามารถอธิบายรายละเอียดของแต่ละคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการดำเนินชีวิต จำนวน 8 คน ในประเด็นสาเหตุการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดังนี้

ตารางที่ 3 รายละเอียดการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย

ประเด็น	ลักษณะการเรียนรู้			การดำเนินชีวิต
	สาเหตุในการเรียนรู้	เป็นทางการ	ไม่เป็นทางการ	
ผู้ใหญ่ สุธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านเศรษฐกิจ - ด้านจิตใจ - ด้านสุขภาพ - ประสบการณ์เดิม - จากการที่ได้ศึกษาและเป็นแหล่งความรู้ - จากความคิด - ความเชื่อ 	<ul style="list-style-type: none"> - แหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน - แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - จากปัญหา - จากการลงมือปฏิบัติ - จากการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน - จากการสืบทอดจากพ่อแม่ - จากสื่อต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - การพึ่งตนเอง - การทำเกษตรแบบพอเพียง - การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร - การเรียนรู้ร่วมกัน
อาบัง	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านเศรษฐกิจ - จากการที่ได้ศึกษาและเป็นแหล่งความรู้ - จากความคิด - ความเชื่อ 	<ul style="list-style-type: none"> - แหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน - แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - จากการลงมือปฏิบัติ - จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน - จากบุคคลต้นแบบ - จากสื่อต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - การพึ่งตนเอง - การทำเกษตรแบบพอเพียง - การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร - การเรียนรู้ร่วมกัน
ป้าบุญ	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพ - ด้านจิตใจ - ประสบการณ์เดิม - จากความคิด - ความเชื่อ 	<ul style="list-style-type: none"> - แหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน - แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - จากปัญหา - จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน - จากสื่อต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - การพึ่งตนเอง - การทำเกษตรแบบพอเพียง - การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร - การเรียนรู้ร่วมกัน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็น	สาเหตุในการเรียนรู้	ลักษณะการเรียนรู้		การดำเนินชีวิต
		เป็นทางการ	ไม่เป็นทางการ	
ชื่อ				
จุดใจดี	- ด้านจิตใจ	- แหล่งเรียนรู้ ภายนอก	- จากการลงมือ ปฏิบัติ	- การพึ่งตนเอง
	- จากการที่ได้ ศึกษาและเป็น	ชุมชน	- จากการ	- การทำเกษตร แบบพอเพียง
	แหล่งความรู้	- แหล่งเรียนรู้ ภายใน	แลกเปลี่ยน ประสบการณ์	- การอยู่ร่วมกัน อย่างเอื้ออาทร
	- จากความคิด ความเชื่อ	ชุมชน	ระหว่างกัน	- การเรียนรู้ ร่วมกัน
			- จากสื่อต่างๆ	
พีสน		- แหล่งเรียนรู้ ภายนอก	- จากปัญหา	- การพึ่งตนเอง
	- ด้านเศรษฐกิจ	ชุมชน	- จากการลงมือ ปฏิบัติ	- การทำเกษตร แบบพอเพียง
	- ด้านจิตใจ	- แหล่งเรียนรู้ ภายใน	- จากการ	- การอยู่ร่วมกัน อย่างเอื้ออาทร
	- จากปัญหาและ ความสงสัย	ชุมชน	แลกเปลี่ยน ประสบการณ์	- การเรียนรู้ ร่วมกัน
	- จากความคิด ความเชื่อ		ระหว่างกัน	
		- จากบุคคลต้นแบบ		
		- จากสื่อต่างๆ		
พีหมอ			- จากการลงมือ	- การพึ่งตนเอง
	- ด้านสุขภาพ	- แหล่งเรียนรู้	ปฏิบัติ	- การทำเกษตร
	- ด้านจิตใจ	ภายนอก	- จากการ	แบบพอเพียง
	- จากการที่ได้ศึกษา และเป็นแหล่ง	ชุมชน	แลกเปลี่ยน	- การอยู่ร่วมกัน
	ความรู้	- แหล่งเรียนรู้ ภายใน	ประสบการณ์	อย่างเอื้ออาทร
- จากความคิด	ชุมชน	ระหว่างกัน	- การเรียนรู้	
ความเชื่อ		- จากการสืบทอด จากพ่อแม่	ร่วมกัน	
		- จากสื่อต่างๆ		

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็น	สาเหตุในการเรียนรู้	ลักษณะการเรียนรู้		การดำเนินชีวิต
		เป็นทางการ	ไม่เป็นทางการ	
พินำ	- ด้านเศรษฐกิจ	- แหล่งเรียนรู้ ภายนอก	- จากการลงมือปฏิบัติ	- การพึ่งตนเอง
	- ด้านสุขภาพ	ชุมชน	- จากบุคคลต้นแบบ	- การทำเกษตรแบบพอเพียง
	- ด้านจิตใจ	- แหล่งเรียนรู้ ภายใน	- จากสื่อต่างๆ	- การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร
	- จากปัญหาและความสงสัย	ชุมชน		- การเรียนรู้ร่วมกัน
	- จากความคิดความเชื่อ			
พิมุก	- ด้านจิตใจ	- แหล่งเรียนรู้ ภายนอก	- จากปัญหา	- การพึ่งตนเอง
	- จากปัญหาและความสงสัย	ชุมชน	- จากการลงมือปฏิบัติ	- การทำเกษตรแบบพอเพียง
	- จากการที่ได้ศึกษาและเป็นแหล่งความรู้	- แหล่งเรียนรู้ ภายใน	- จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์	- การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร
	- จากความคิด	ชุมชน	ระหว่างกัน	- การเรียนรู้ร่วมกัน
	- จากความเชื่อ		- จากสื่อต่างๆ	

จากตารางที่ 3 แสดงการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย สาเหตุการเรียนรู้ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านจิตใจ จากประสบการณ์เดิม จากปัญหาและความสงสัย จากการที่ได้ศึกษาและเป็นแหล่งความรู้ และจากความคิดความเชื่อ

ลักษณะการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ และการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ โดยแต่ละประเด็นประกอบด้วย

การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ คือ จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน และแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน ซึ่งจากตารางพบว่า กลุ่มคนชุมชนทุกคนได้มีการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ

การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ คือ เรียนรู้จากปัญหา จากการลงมือปฏิบัติ จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน จากการสืบทอดจากพ่อแม่ จากบุคคลต้นแบบ และจากสื่อต่าง ๆ

การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การพึ่งตนเอง การทำเกษตรแบบพอเพียง การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และการเรียนรู้ร่วมกัน

สรุป วัฒนธรรมร่วมของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ กลุ่มคนที่ดำเนินชีวิตในรูปแบบมีความเชื่อว่าเป็นแนวทางที่จะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง สามารถผลิตปัจจัยสี่ในการดำเนินชีวิต สามารถพึ่งพาตนเองได้อยู่ได้ด้วยตนเอง นอกจากนั้นยังมีความเชื่อที่ว่า การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การปลูกพืชที่ปลอดภัย รวมถึงการปลูกพืชแบบผสมผสานด้วย

การรวมกลุ่มหรือการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกันของกลุ่มคนในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งภายในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย และภายนอกชุมชนที่มีวิถีการดำเนินชีวิตแบบเดิมกัน ซึ่งมีคนในชุมชนหลายคนพูดว่า “...คนที่เหมือนกันมักจะเจอกัน คนที่ชอบแนวนี้ (แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) เมื่อไปที่ไหน ก็จะไปเจอกัน ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกัน และโยงเป็นเพื่อนกัน เป็นกลุ่มเดียวกัน หรือคนที่ชอบเล่นหอย เล่นไฟ ไปไหนก็จะไปเจอกัน คนประเภทเดียวกันมักจะเจอกันเอง...”

นอกจากคนที่ดำเนินชีวิตที่น้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจะบอกถึงความสุข หรือผลสำเร็จที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตด้วย

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการสร้าง - ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี รวมถึงสองเงื่อนไข คือความรู้และคุณธรรม ดังนี้

ความพอประมาณ คือ คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีการนำทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่มาใช้ในการดำเนินชีวิต การทำการเกษตร ใช้สิ่งของที่ตนเองมีเองมีอยู่ อาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ ไม่ทำตามกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มีการทำการเกษตรที่ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ มีการใช้สารเคมีที่ไม่ก่ออันตรายต่อตนเองและคนที่บริโภคพืชผักที่ปลูกไว้ มีการทำการเกษตรแบบวิถีของตนเอง

ความมีเหตุมีผล คือ คนในชุมชนมีการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ โดยจุดเริ่มต้นในการใช้เหตุผล จากการทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือน เพื่อเป็นการตรวจสอบการใช้จ่ายของครอบครัว ว่ามีสิ่งไหนควรใช้เท่าไร สิ่งไหนควรตัดทอน รวมถึงสิ่งไหนควรตัดออกไป และผลที่ได้ออกมา คือ การวิเคราะห์ตนเองว่าตนเองมีศักยภาพเท่าไร เพื่อสามารถใช้เหตุผล และสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง

คนในชุมชนมีการใช้เหตุผลในการเลือกทำการเกษตรที่ตนเองมีความถนัด เช่น คนที่ทำการเกษตรแบบปลอดถัย เนื่องจากยังต้องส่งผักออกไปขายยังท้องตลาดทั่วไปด้วย จึงจำเป็นต้องมีผักที่สวยพอจะสามารถขายได้ (เนื่องจากผักที่ปลอดสารพิษจะไม่ค่อยสวย เพราะจะมีผักมากัดกินด้วย) จึงเลือกที่จะปลูกผักแบบปลอดถัยเพื่อขาย แทนการปลูกแบบปลอดสารพิษ รวมถึงการคนที่ปลูกพืชผสมผสานพืชเป็นการไม่ใช้สารเคมีเลย เป็นต้น

. การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการเปิดใจตนเองเป็นครั้งแรกของคนที่ต้องการที่จะเปลี่ยนวิถีชีวิตจากเดิมที่เคยทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว ปลูกผักไว้เพื่อจำหน่ายเป็นหลัก มาเป็นการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง โดยการปลูกผักไว้บริโภคเองภายในครัวเรือน ซึ่งมีความแตกต่างไปจากเดิม แตกต่างจากคนรอบข้างที่ไม่ได้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเดียวกับเรา

การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวอีกแบบหนึ่ง ทำให้สามารถวิเคราะห์ตนเองได้ ซึ่งจะเป็นช่องทางให้เราได้เห็นจุดแข็งจุดอ่อนของตนเองที่ผ่านมา โดยการวิเคราะห์ตนเองนั้นมีเครื่องมือที่สำคัญชิ้นหนึ่งที่ช่วยให้เราเห็นข้อมูลได้อย่างชัดเจนมากขึ้น คือ บัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือน บัญชีนี้จะช่วยให้สามารถรู้ว่าตนเองมีรายรับสมดุลกับรายจ่าย

หรือไม่ มีส่วนใดบ้างที่สามารถลดทอนลงได้ เกิดเหตุผลในการตัดสินใจในการใช้เงินตามความสามารถของตนเอง

เงื่อนไขความรู้ คนในชุมชนมีการศึกษาหาความรู้จากอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งจากภายในชุมชนและนอกชุมชน มีการศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา และเมื่อได้เรียนรู้มาแล้ว คนในชุมชนจะมีการประยุกต์และปรับให้ความรู้ วิธีการ กระบวนต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง

เงื่อนไขคุณธรรม เป็นสิ่งสำคัญที่คนในชุมชนมีอยู่ คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างกันของคนในชุมชน เอื้ออาทรความรู้ และอาหารระหว่างกัน การแบ่งปันสิ่งของต่างๆ การปรับประยุกต์ใช้ในด้านจิตใจ มีจิตใจมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเอง และการมีความเอื้อเฟื้อต่อสังคม

การรวมกลุ่มคนของคนที่มีความคิดแบบพอเพียงด้วยกัน เกิดการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน ถ่ายทอด สืบทอดความรู้ระหว่างกัน เกิดเครือข่ายความร่วมมือให้คำปรึกษา ความรู้ ประสบการณ์ มีไมตรี มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างกันจนทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข บุคคลที่ดำรงชีวิตแบบพอเพียงจะสามารถดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาได้อย่างยั่งยืน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมสู่วิถีแบบพอเพียงต่อไป

ข้อวิจารณ์

การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย ผู้วิจัยมีประเด็นในการวิจารณ์ผลการวิจัย 2 ประเด็น คือ ประเด็นด้านผลการวิจัยและประเด็นด้านกระบวนการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นด้านผลการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า สาเหตุหนึ่งที่คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายเริ่มต้นในการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ จากการที่เข้าไปศึกษาแนวปรัชญาและได้เป็นแหล่งความรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคนที่สนใจได้เข้าเป็นศึกษาเรียนรู้ ทำให้เป็นแรงจูงใจ และมีโอกาสให้เรียนรู้ตรงตามความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับ สนธยา พลศรี (2550) ที่ระบุว่า การเรียนรู้

เกิดขึ้นจากการที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการพูดคุยสนทนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในลักษณะต่างๆ ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ง่ายและเป็นไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้จะพบว่าเมื่อมีโอกาสได้ศึกษาเรียนรู้จะทำให้มีโอกาสได้เจอกับบุคคลที่มีความสนใจในประเด็นเดียวกัน ได้มีโอกาสได้พูดคุยและแลกเปลี่ยนความรู้ และวิธีการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 สาเหตุด้านจิตใจของผู้ที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจที่เป็นมีความเกรงกลัวต่อความผิด หรือบาปที่ตนเองได้ทำมาในช่วงวัยเด็กที่ทำ ซึ่งสอดคล้องกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรวุฑ, 2552: 33) ในเงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย ด้านจิตใจ คือการตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ จะพบว่าบ้านบุญที่พูดถึงประเด็นนี้ ว่า “...เลี้ยงไก่ตั้งแต่เล็กๆ ถ้าย้อนกลับไม่ได้จะไม่เลี้ยงเพราะกลัวบาป สมัยนั้นไม่ได้คิด เอาชีวิตเขามาเลี้ยงชีวิตเรา เวิร์กจะไม่มี จึงกลับมาใช้แบบพอเพียง...”

1.3 ปัญหาด้านสุขภาพเป็นสาเหตุในการเรียนรู้ของคนที่เป็นผลมาจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรที่เคยทำแบบเชิงเดี่ยว การใช้สารเคมีโดยตรงโดยการฉีดพ่นในแปลงหน่อไม้ฝรั่งที่มีการใช้สารเคมีเป็นจำนวนมากในการผลิตเพื่อประกันและควบคุมคุณภาพของผลผลิต และการได้รับพืชผลทางการเกษตรที่จำหน่ายในท้องตลาดมารับประทาน ซึ่งในปัจจุบันปัญหาสุขภาพได้เป็นปัญหาสำคัญ ซึ่งสุขภาพเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญ สอดคล้องกับ พรรณปพร ลีวิโรจน์ (2552) ระบุว่า วิธีเกษตรในระบบเศรษฐกิจพอเพียงที่พระเจ้าอยู่หัวดำรัสไว้ เป็นเกษตรแบบยั่งยืนที่ไม่พึ่งเทคโนโลยี เช่น บัญ ยากฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ทำให้กินอาหารที่ปลอดภัยปราศพิษนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดี เกิดชีวิตที่พอเพียง สิ่งแวดล้อมที่พอเพียง สุขภาพที่พอเพียง ความเป็นอยู่ที่สมดุลเกิดขึ้น ซึ่งเป็นเกษตรอินทรีย์

1.4 จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีการเรียนรู้จากต้นแบบ โดยการได้เห็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิต และมีการประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต โดยเรียนรู้ถึงรูปแบบการดำเนินชีวิต วิธีการทำการเกษตร และแนวคิดในการประยุกต์ใช้ชีวิตให้เกิดความเหมาะสมกับตนเอง เช่น พี่สนที่ได้ศึกษาเรียนรู้จากต้นแบบในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางเริ่มต้นและ

ต่อ ยอดในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบ ของ Albert Bandura (วรรณิ ลิ้มอักษร, 2551) ที่ว่าการเรียนรู้โดยการสังเกตจากพฤติกรรมของผู้อื่น หรือเป็นการเรียนรู้ที่มีตัวแบบ (Model) ให้บุคคลได้สังเกตเพื่อการเรียนรู้ ตัวแบบที่เป็นคนจริงที่ยังมีชีวิตอยู่ และสามารถสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบได้โดยตรง โดยไม่ผ่านสื่อใดๆ ทั้งสิ้น

1.5 จากผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันเป็นรูปแบบที่มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่มีประสบการณ์ ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ เป็นการเรียนรู้กับผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรง รวมถึงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของประชาชนชาวบ้านที่ได้จัดขึ้น เป็นเครือข่ายกันแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับเสน่ห์ จินะ (2551) ที่ได้ระบุว่า การจะพัฒนาระบบการเรียนรู้ของคนในชุมชน ควรมีลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้และการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปบทเรียน ซึ่งจากการวิจัยกลุ่มคนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิด และมีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายขึ้น เกิดกิจกรรมในการขับเคลื่อนความคิดในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

1.6 จากผลการวิจัย พบว่า กลุ่มคนในชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะมีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือน ทำให้สามารถรู้รายรับหรือรายจ่ายตนเอง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สามารถทำให้เกิดการออมเงินได้ การทำบัญชียังเป็นการช่วยวิเคราะห์ตัวเอง ทำให้มีเหตุผลในการตัดสินใจในการใช้เงิน รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย การใช้สิ่งของให้คุ้มค่าเป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล ซึ่งมีส่วนในการตัดสินใจในการซื้อ และการกิน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเลือกใช้สิ่งของต่างๆ เท่าที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) ที่ระบุถึงคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และ 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

1.7 การเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มคนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น คือ การเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการแลกเปลี่ยนจากผู้อื่น จากกลุ่มคนที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นที่ยอมรับ จากคนในชุมชน รวมถึงคนที่มีความสนใจในเรื่องนี้ เมื่อมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันจะทำให้เกิดแกนนำและต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกัน ระหว่างกลุ่มของคนในชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบเดียวกัน มีการเชื่อมโยงแบ่งปันความรู้ และวิทยากรต่างๆ ระหว่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ จ้างง หนูนิล (2551) ระบุว่าปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ที่สำคัญ คือ การให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้นำชุมชน การร่วมงานกับภาคีเครือข่ายภายนอก ที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชน และการหนุนเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากการวิจัยจะพบได้ว่าการเรียนรู้ของผู้นำชุมชน และผู้นำการปฏิบัติจะเป็นตัวขับเคลื่อนในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ประเด็นด้านกระบวนการวิจัย

2.1 จากกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย ที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลังจากการได้สนทนาและสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยจะสอบถามถึงคนที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคนอื่น ๆ ในชุมชนบ้านปลักไม้ลายต่อไป ว่ามีบุคคลใดบ้างที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะเข้าไปสัมภาษณ์ และสังเกตการดำเนินชีวิตต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับชาย โพธิธิตา (2552) ระบุถึงการเลือกตัวอย่างแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก ซึ่งเป็นการเลือกแบบไม่มีโครงสร้างที่เคร่งครัด จุดมุ่งหมายหลักของการเลือกตัวอย่างแบบนี้ไม่ใช่เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทน แต่เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เหมาะสมกับแนวคิด จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยวิธีการเลือกตัวอย่างที่เลือกจากการแนะนำต่อๆ กันไป ซึ่งนักวิจัยอาจใช้วิธีถามใครก็ได้ที่คิดว่าน่าจะมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งข้อมูล เมื่อได้ชื่อมาสักหนึ่งคน ก็ตามไปถามคนนั้นแบบเดียวกัน ต่อไปเรื่อย ๆ

2.2 จากกระบวนการวิจัยในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้บอกถึงวัตถุประสงค์ของการได้เข้ามาพูดคุยของผู้วิจัย และทำการสอบถามผู้ให้ข้อมูลว่า มีความเต็มใจที่จะให้ข้อมูลกับผู้วิจัย รวมถึงการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล โดยไม่บอกให้ผู้อื่นรู้ในสิ่งที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์พูดคุย และไม่เขียนชื่อผู้ให้ข้อมูลในรายงานการวิจัยด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ

ชาย โพรธิตา (2552) ที่ได้กล่าวว่า การขอความยินยอมก่อนลงมือเก็บข้อมูลจะต้องทำกับผู้ให้ข้อมูลทุกคนที่ทำการสัมภาษณ์ การสังเกต รวมถึงการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ที่ Rainwater and Pittma (1976 อ้างใน อลิศรา ศิริศรี. 2541: 256) ได้เสนอแนวทางออกของปัญหา นี้ไว้ว่า ผู้วิจัย ควรสงวนนาม และปกป้องบุคคลที่เป็นแหล่งข่าว หรือแหล่งข้อมูลที่ทำการศึกษา

2.3 จากกระบวนการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบข้อมูล ความครบถ้วนของข้อมูล และการจัดกลุ่มของข้อมูลที่ได้จากการลงสนาม โดยการนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้รับทราบถึงการวิเคราะห์ข้อมูล และการจัดกลุ่มของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลส่งผลให้ประเด็นต่าง ๆ ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับชาย โพรธิตา (2552) ระบุว่าเมื่อได้ทำการวิเคราะห์มาจนถึงขั้นได้ข้อสรุป และได้ตีความในเบื้องต้นแล้ว นักวิจัยควรมีการตรวจสอบว่า ข้อสรุปที่ได้นั้นมีความถูกต้อง และน่าเชื่อถือเพียงใด ซึ่งวิธีหนึ่งที่ใช้ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์จากภายนอก คือ การนำผลการวิเคราะห์ของเราไปให้เพื่อนนักวิจัยหรือนักวิชาการอื่นที่มีความสนใจเรื่องนั้นๆ อ่านและให้ความเห็น (Peer review) โดยอาจจะทำเป็นส่วนตัวหรือทำอย่างเป็นทางการก็ได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Schwandt (2007) ระบุถึงการตรวจสอบโดยเพื่อนนักวิจัย (Peer debriefing) สามารถช่วยในการแบ่งความคิดในกระบวนการเก็บข้อมูล และความเป็นเหตุเป็นผลในการจัดกลุ่มข้อมูล

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ในปี พ.ศ.2540 จนถึง ปี พ.ศ. 2551 ประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย แต่นับเป็นโชคดีของคนไทยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานทางออกให้กับคนไทยผ่านพันธกิจที่นี้ ทรงพระราชทานแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จนสามารถผ่านพันธกิจที่นี้ไปได้ ซึ่งหลายฝ่ายได้น้อมนำไปประยุกต์ใช้ในระดับต่าง ๆ ของสังคม รวมถึงในระดับของชุมชนด้วย โดยมีกลุ่มคนในชุมชนแห่งหนึ่งได้น้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จ คือ ชุมชนบ้านปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม กลุ่มคนในชุมชนน้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจไปใช้ในการชีวิตประจำวัน เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ จนเกิดการจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ขึ้น โดยศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ เป็นเครื่องยืนยันในการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จนประสบความสำเร็จ จนสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลที่สนใจในการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้ นอกจากนั้นชุมชนแห่งนี้ยังมีจุดเด่นที่พิเศษและแตกต่างจากที่อื่นในการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ คือ “...ศูนย์เรียนรู้ฯ แห่งนี้ ไม่ใช่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น แต่เป็นศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...”

จากเหตุดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนบ้านปลักไม้ลาย โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยคือเพื่อ 1. ศึกษาสาเหตุที่กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. ศึกษาการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย และ 3. ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย ซึ่งมีขอบเขตการวิจัย คือ ชุมชนบ้านปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยทำการศึกษา สาเหตุการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นใช้วิธีวิจัยแบบการศึกษาเฉพาะกรณีการวิจัย ทำการศึกษาจากกลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2553 ถึงเดือนพฤษภาคม 2554 รวมเป็นระยะเวลา 1 ปี

การเลือกกรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนบ้านปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จากเอกสาร สิ่งพิมพ์และทางอินเทอร์เน็ต พบว่า เป็นหมู่บ้านแห่งการเรียนรู้ มีการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีความชำนาญและประสบการณ์ได้ให้คำแนะนำกับเกษตรกรที่สนใจ จนได้รับการยอมรับในชุมชนบ้านปลักไม้ลายและชุมชนใกล้เคียง มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) ที่มีการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับกลุ่มต่าง ๆ ผู้วิจัยเลือกชุมชนบ้านปลักไม้ลายแห่งนี้เป็นการเลือกศึกษา (Purposeful sampling) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และสามารถดำเนินชีวิตได้ นอกจากนั้นคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีการถ่ายทอดวิถีชีวิตปกติของตนเองที่ดำเนินชีวิตประจำวัน ไม่มีการจัดฉากขึ้นเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชน ฯ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้วิจัยและเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร และผลงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียง ประกอบด้วย แบบบันทึกภาคสนาม แบบสัมภาษณ์คนในชุมชน แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ใหญ่สุธรรม จันทร์อ่อน เป็นผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) เป็นที่รู้จักของคนในหมู่บ้านด้านการเกษตรและการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ มีเครือข่ายและเป็นพี่ปรึกษาของคนใน

ชุมชนด้วย และในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้ใหญ่อุทธรมยินดีที่จะให้ข้อมูลและแนะนำบุคคลต่าง ๆ ในหมู่บ้านที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสังเกต สัมภาษณ์ และการสนทนาได้ถามด้วยตัวเองโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้วิจัยได้สอบถามถึงคนที่วิถีชีวิตดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคนอื่น ๆ ในชุมชนบ้านปลักไม้ลายต่อไปว่ามีบุคคลใดที่มีวิถีชีวิตดำเนินชีวิตเช่นเดียวกัน จนครบทุกคนที่กลุ่มเป้าหมายได้พูดถึงหรือแนะนำทำว่ามีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการใช้เทคนิควิธีแบบบอลลูกหิมะ (Snow ball) ได้จำนวนคนในชุมชน จำนวน 8 คน ที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบเข้มแข็ง (การนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และมีการพึ่งพาผลผลิตที่เกิดจากการปลูกพืชตามแนวปรัชญา ฯ ของตน) โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบการปลูกพืชมาเป็นเกณฑ์ในการศึกษา เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มคนที่มีรูปแบบการปลูกพืชในรูปแบบต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลในด้านความครบถ้วนของข้อมูลความเป็นจริงของข้อมูล และความถูกต้องของความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Valid and Reliable) โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ จากนั้นทำจัดประเภทของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนาได้ถาม และความคิดเห็นของผู้วิจัยออกจกกันอย่างเป็นระบบ และหาคำสำคัญของเนื้อหา จากนั้นนำข้อเท็จจริงที่ได้มาจัดกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การสร้างเป็นข้อสรุป

ผลการวิจัย

ชุมชนบ้านปลักไม้ลาย

ชุมชนบ้านปลักไม้ลายเป็นชุมชนที่มีสมาชิกของชุมชนดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้จนประสบความสำเร็จ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ จนได้รับการยอมรับของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย และชุมชนอื่น ๆ

ชุมชนบ้านปลักไม้ลาย เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตเชื่อมต่อระหว่าง 3 ตำบล คือ ตำบลหนองงูเห่าล้อม อำเภอเมือง ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน และตำบลห้วยขวาง อำเภอกำแพงแสน ซึ่งมีวัดปลักไม้ลายเป็นศูนย์กลาง โดยคนทั้ง 3 ตำบลใช้ประโยชน์และทำกิจกรรมร่วมกันที่วัด โดยการระบุนบ้านปลัก-ไม้ลายนั้นไม่ได้วัดด้วยอาณาเขตและวัดด้วยกิจกรรม

การรวมกลุ่มของคนในชุมชน โดยมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) แนวคิดของศูนย์แห่งนี้ คือ ลดต้นทุนการผลิต ปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ผลิตเพื่อบริโภคและบริโภคในสิ่งที่ผลิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพึงพิงธรรมชาติ ถ่ายทอดความรู้ ขยายเครือข่าย

1. สาเหตุของการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากปัญหาต่าง ๆ ที่กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายได้เผชิญ ทำให้เป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งสาเหตุของการเรียนรู้ได้ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านจิตใจ จากประสบการณ์เดิม จากประสบการณ์และความสงสัยจากการที่ได้ศึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้ และจากความคิดความเชื่อที่มีต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแต่ละสาเหตุมีรายละเอียด ดังนี้

สาเหตุด้านเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่คนในชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เผชิญ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการทำอาชีพเดิมไม่ประสบความสำเร็จ ขาดทุน เกิดภาระหนี้สิน และการไม่เชื่อมั่นในอาชีพเดิมว่าจะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

สาเหตุด้านสุขภาพทั้งตนเอง และครอบครัว เป็นผลมาจากการใช้สารเคมีโดยตรงจากการพฤติกรรมของคนในชุมชนที่ฉีดพ่นในแปลงเกษตร และการได้รับสารเคมีจากการซื้อพืชผลทางการเกษตรที่จำหน่ายในท้องตลาดมารับประทาน

สาเหตุด้านจิตใจ เป็นผลมาจากการที่คิดว่าตนเองไม่มีความสุขกับการดำเนินชีวิตแบบเดิม การเกรงกลัวต่อบาปที่เคยได้ทำมาตั้งแต่เด็ก รวมไปถึงความคิดและความเชื่อที่ว่า ถ้าเราฉีดสารเคมีจะเป็นการทำร้ายตนเองด้วย

สาเหตุด้านประสบการณ์เดิมที่เคยได้ทำมาก่อน ซึ่งมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีความคล้ายคลึงกับการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วสามารถอยู่รอดได้ แต่เมื่อเปลี่ยนแปลงมาทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวแล้วเกิดปัญหาขึ้น ทำให้นึกถึงความเป็นอยู่ที่เคยทำมาตั้งแต่เด็กที่พ่อแม่ได้สอนสั่งให้ทำมาตั้งแต่เด็ก

จากการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติที่เคยปฏิบัติมาตามเกษตรเชิงเดี่ยว หรือ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจที่จะดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วเกิดปัญหาขึ้น นอกจากการเรียนรู้จากการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ยังมีสาเหตุมาจากความสงสัยที่คนในชุมชนบางคนที่สาเหตุดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถอยู่ได้ในรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบนี้

สาเหตุจากการที่ได้ศึกษาและเป็นแหล่งความรู้ คือ เมื่อมีโอกาสได้ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เป็นต้นแบบให้บุคคลที่สนใจเข้าไปศึกษา ทำให้มีโอกาสได้เห็นความสำเร็จและวิถีทางที่สามารถอยู่รอดได้ และการที่บ้านพักได้รับการสนับสนุนจากหมู่บ้านให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในการพึ่งพาตนเองด้วย

สาเหตุสุดท้าย คือ ความคิดความเชื่อที่มีต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแรงผลักดันให้มีการปรับมาดำเนินชีวิตในรูปแบบนี้ โดยคำนึงถึงความมั่นคงในชีวิต เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจะสามารถดำเนินชีวิตไปได้อย่างมั่นคง สามารถดำเนินชีวิตได้ และเชื่อว่า “การเดินตามพ่อหลวงเป็นชีวิตที่มีความสุข ไม่ต้องไปแก่งแย่งชิงดีกับใคร”

2. การเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลการศึกษาลักษณะการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถแบ่งลักษณะการเรียนรู้ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ และการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ โดยมีรายละเอียดในแต่ละลักษณะ ดังนี้

ลักษณะการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ คือ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกและภายในชุมชน โดยการเรียนรู้ภายนอกชุมชนเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองและการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนที่มีความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้โครงการพระราชดำริต่าง ๆ เรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งผลการเรียนรู้ที่ได้ คือ แนวทางในการปรับใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง และได้แนวความคิดที่ในหลวงต้องการให้เกิดขึ้นกับเรา

ส่วนลักษณะการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน เป็นการเข้าไปศึกษาจากศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (บ้านปลักไม้ลาย) โดยเป็นศูนย์เรียนรู้ที่ถ่ายทอดแนวปรัชญา - เศรษฐกิจพอเพียงให้กับผู้สนใจ ถ่ายทอดวิถีชีวิตของตนเองและชุมชนที่ทำเป็นชีวิตประจำวัน ผลการเรียนรู้ที่ทางศูนย์ต้องการให้เกิดขึ้น คือ สามารถความรู้ไปปรับใช้ตามวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถดำเนินชีวิตตามวิถีทางตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ เกิดทักษะในการปฏิบัติ

ลักษณะการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ สามารถแบ่งลักษณะการเรียนรู้รูปแบบนี้ได้ ดังนี้

- 1) การเรียนรู้จากปัญหา ซึ่งปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ ในการหาหนทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง โดยศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ ทำให้เกิดกระบวนการคิด
- 2) การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เมื่อได้ลงมือปฏิบัติทำงานทำให้เกิดการพัฒนางานออกไปจากเดิม ทำให้เกิดสิ่งใหม่ หรือวิธีการใหม่ ๆ ทำให้มีความเหมาะสมกับตัวเอง มีการประยุกต์สิ่งที่ตนเองมี หรือทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่มาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง
- 3) การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการที่ได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่มีประสบการณ์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและเพิ่มเติมความรู้ระหว่างกัน
- 4) การเรียนรู้จากการสืบทอดจากพ่อแม่ เป็นการเรียนมาตั้งแต่เป็นเด็กที่ตนเองได้เคยทำมาก่อน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ได้ซึมซับมาจากครอบครัว และยังรวมไปถึงการถ่ายทอดไปสู่ครอบครัวปัจจุบันของตนเองด้วย
- 5) การเรียนรู้จากต้นแบบ เป็นรูปแบบหนึ่งในการเรียนรู้จากตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ โดยการเรียนรู้จากต้นแบบ เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต วิธีการทำการเกษตร และแนวคิดในการประยุกต์ใช้ชีวิตให้เกิดความเหมาะสมกับตนเอง และ
- 6) การเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ที่ตนเองความสนใจจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต เป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และรับทราบถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญในการดำเนินชีวิตต่อไป

3. การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากสาเหตุการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประสบการณ์ที่ตนเองได้มีการปฏิบัติมาก่อน จนเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มคนในชุมชน จนมีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่าง ๆ คือ การพึ่งตนเอง การเกษตรแบบพอเพียง การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

3.1 การพึ่งพาตนเอง เริ่มจากการเปิดใจตนเองเพื่อที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น และแตกต่างจากเดิม นอกจากนั้นยังมีการปลูกผักไว้กินเองเป็นอีกแบบหนึ่ง que แสดงถึงการพึ่งพาตนเอง โดยการปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง ทำให้การได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัย ส่งผลให้มีสุขภาพที่ดี รวมถึงยังเป็นการลดรายจ่ายหรือไม่มีรายจ่ายภายในครอบครัวเลยในแต่ละวัน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สามารถทำให้เกิดการออมเงินได้ การทำบัญชียังเป็นการช่วยวิเคราะห์ตัวเอง ทำให้มีเหตุผลในการตัดสินใจในการใช้เงิน และการพึ่งพาตนเองโดยการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย การใช้สิ่งของให้คุ้มค่าเป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล ซึ่งมีส่วนในการตัดสินใจในการซื้อ และการกิน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

3.2 การทำเกษตรแบบพอเพียง สามารถแบ่งได้ 3 ประเด็น คือ การเกษตรด้านพืช การเกษตรด้านสัตว์ และเทคโนโลยีการเกษตร ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

การเกษตรด้านพืช กลุ่มคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายมีการเลือกปลูกพืชชนิดต่าง ๆ หลายหลากชนิดตามความต้องการในการใช้งานและการใช้ประโยชน์ในอนาคต ซึ่งสามารถแบ่งประเภทการปลูกพืชได้ คือ 1) การปลูกพืชแบบอินทรีย์ คือ การไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ในแปลงปลูก ตั้งแต่กระบวนการเตรียมดิน จนถึงการเก็บเกี่ยว 2) การปลูกแบบผักปลอดภัย คือ เมื่อเก็บไปบริโภคจะไม่มีอันตรายจากสารเคมีใด ๆ 3) การปลูกพืชที่ผสมผสานกัน in แปลงเดียวกัน โดยมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่แรกที่ปลูกพืชโดยไม่เป็นโรคระบาดของโรคพืชและแมลงศัตรูพืช จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้สารเคมี in แปลงเกษตร และ 4) การปลูกพืชแบบคอนโด เป็นการปลูกพืชตามความลาดหลั่นตามความสูงของพืช เพื่อเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย

การเกษตรด้านสัตว์ กลุ่มคนในชุมชนที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการเลี้ยงสัตว์ไว้ คือ ไก่ไข่ สุกร และแพะ ซึ่งมีการเลี้ยงแบบอินทรีย์ทั้งหมด โดยการเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่จะทำการเลี้ยงไว้เพื่อบริโภค ส่วนผลผลิตที่เหลือจากการเลี้ยงการจะทำการแบ่งปันเพื่อนบ้าน การจำหน่าย รวมไปถึงการแปรรูป เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วย

เทคโนโลยีการเกษตร คนในชุมชนมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการเกษตร โดยปรับให้มีความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่ และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุดในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ นอกจากนี้ยังมีการต่อยอดเทคโนโลยีที่ตนเองเคยใช้มาก่อน และการไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้อื่นเพิ่มเติม เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับตนเองด้วย

3.3 การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการพึ่งพาตนเองและการทำการเกษตรอย่างพอเพียงแล้ว คนในชุมชนมีความเอื้ออาทรระหว่างกัน มีการแบ่งปันผักปลอดภัย มีการประยุกต์ใช้ในด้านจิตใจ ทำให้จิตใจมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเอง มีจิตสำนึกที่ดีในการดำเนินชีวิต และระลึกถึงผลประโยชน์ของส่วนร่วมเป็นหลัก รู้จักตนเอง เป็นคนไม่โลภ รู้จักการเสียสละให้กับผู้อื่น การรู้จักแบ่งปัน มีน้ำใจ มีการเอื้อเฟื้อต่อกันในของสิ่งของ

3.4 การเรียนรู้ร่วมกัน เป็นสิ่งที่คนในชุมชน ๗ ปฏิบัติอยู่เสมอ มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแลกเปลี่ยนจากผู้อื่น กับปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นที่ยอมรับ จากคนที่เข้ามาศึกษาหาความรู้กับตนเองด้วย นอกจากนี้คนที่สามารถดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังเป็นแกนนำในการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนที่สนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ด้วย เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงยังมีการเชื่อมโยงเครือข่ายเป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนที่มีวิถีการดำเนินชีวิตแบบนี้ได้มีการเชื่อมโยงกัน แบ่งปันความรู้ และวิทยาการต่าง ๆ ระหว่างกันด้วย

การประยุกต์ใช้แนวทางพระราชดำริในการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยน้อมนำแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ และวิเคราะห์ถึงผลการวิจัยที่ได้รวบรวมข้อมูลมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการลงภาคสนาม โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ประเด็น คือ การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการวิจัย การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานในการดำเนินการวิจัย และผลประโยชน์แก่สังคมไทย ความคุ้มค่าในการลงทุน การขยายผล การประยุกต์ใช้ประโยชน์ของโครงการภายใต้เงื่อนไขความเป็นจริงในระยะยาว

1. การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ดังนี้

ความพอประมาณ

นักวิจัยเลือกเก็บข้อมูลในประเด็นที่มีความเป็นไปได้ คือ สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ผู้ให้ข้อมูลสามารถให้ข้อมูลกับผู้วิจัยได้อย่างครบถ้วน โดยเลือกอย่างเหมาะสมและตอบคำถามการวิจัยได้อย่างครบถ้วนตรงประเด็น

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมอย่างเต็มความสามารถที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องสถานการณ์ เนื่องจากการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพนั้น หลังจากการลงสนามเพื่อเก็บข้อมูลผู้วิจัยต้องกลับมาเขียนบันทึกภาคสนามในทันที ถ้ามีการเก็บข้อมูลมากจนเกินไปในแต่ละครั้ง อาจทำให้ไม่สามารถเก็บรายละเอียดหรือประเด็นที่สามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างครบถ้วน แต่ผู้วิจัยก็ไม่ได้ทิ้งโอกาสที่จะรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์และสามารถตอบคำถามการวิจัยได้

ความมีเหตุผล

ประเด็นในการวิจัยและการทำงานผู้วิจัยใช้ความสมเหตุสมผลในการเก็บข้อมูลเพื่อความเชื่อมั่นในผลการวิจัย เนื่องจากการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง เช่น จากคนในชุมชน เอกสาร การบอกเล่า รวมถึงการตอบซ้ำในประเด็นเดิม

การสอบถามประเด็นเดิมกันกับผู้ให้ข้อมูลคนอื่น เป็นต้น ทำให้มีข้อมูลจำนวนมากจึงต้องอาศัยหลักการของเหตุผลในการยืนยันข้อมูลที่ได้รับ ว่ามีความน่าเชื่อถือและสมเหตุสมผลมากน้อยเพียงใด โดยใช้ดุลพินิจในการพิจารณาโดยตรง และตัดสินใจจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ หากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว พบว่ายังตอบคำถามการวิจัยได้ไม่ครบถ้วน และครอบคลุม ผู้วิจัยก็จะทำการรวบรวมข้อมูลที่ยังขาดหายไปให้ครบถ้วน

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

ผู้วิจัยดำเนินการลดความเสี่ยงของตนในการวิจัย โดยการวางแผนการดำเนินโครงการ การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การสอบถามในกรณีตัวอย่างของผู้มีประสบการณ์ในการทำวิจัย และหาทางออกไว้เมื่อเจอปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ความเสี่ยงในการวิจัยส่งผลให้การวิจัยดำเนินไปได้ ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งแรกผู้วิจัยจะทำขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจ้งวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลทราบก่อน จากนั้นจึงทำการสอบถามถึงประเด็นที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นการป้องกันในการแสดงผลการวิจัยของนักวิจัยได้

การใช้ความรู้

ผู้วิจัยได้ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในทุกเรื่องเพื่อให้อภินิหารณ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ใช้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ในการทำงานและเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการนำเสนอผลการวิจัยที่ได้ทำการศึกษา มา การทำงานทุกอย่างต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเพื่อให้งานเหล่านั้นสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

นอกจากนั้นการที่ผู้วิจัยมีความรู้ในเรื่องที่ศึกษาอย่างเดียวยังไม่เพียงพอต่อการลงพื้นที่ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยยังต้องมีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มคนที่เข้าไปศึกษาหาข้อมูลด้วย เช่น ผู้ให้ข้อมูลทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ผู้วิจัยต้องมีความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ด้วยว่าเป็นอย่างไร มีความเหมือนและแตกต่างจากการเกษตรแบบอื่น ๆ อย่างไร เป็นต้น

การมีคุณธรรม

รายงานผลการวิจัยอย่างตรงไปตรงมา มีความซื่อสัตย์ต่อผู้ที่ให้ข้อมูล ไม่มีัดแปลงข้อมูล รายงานผลการวิจัยตามความเป็นจริง รวมถึงการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลตามที่ผู้วิจัยได้ให้ คำมั่นไว้ก่อนที่ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ผู้วิจัยก็ปกปิดความลับที่อยากจะเกิดความขัดแย้ง หรือข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการปกปิดให้เป็นความลับ และสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยต้องคำนึงถึงตลอดเวลาก็คือการเคารพในศักดิ์ศรีของผู้ให้ข้อมูล

2. การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการดำเนินงานโดยน้อมนำหลักการทรงงานของในหลวงไปใช้ในการวิจัย คือ ภูมิสังคม ไม่ติดตำรา ปลุกป่าใน - ใจคน ความซื่อสัตย์ สุจริต จริใจต่อกัน และการทำงานอย่างมีความสุข ซึ่งมีรายละเอียดในการปฏิบัติ ดังนี้

ภูมิสังคม

การดำเนินการวิจัยของผู้วิจัยได้ดำเนินการตามสภาพความเป็นจริงที่ได้พบเห็นในขณะนั้น เก็บข้อมูลด้วยความยืดหยุ่นตามสภาพที่เป็นอยู่ ตามแบบแผนวิถีชีวิตประจำวัน ตามกิจกรรมของชุมชนหรือผู้ที่ให้ข้อมูลเป็นอยู่ เนื่องจากการวิจัยกับกลุ่มคนในชุมชน นักวิจัยไม่สามารถควบคุมการดำเนินชีวิตให้เป็นไปอย่างที่เราต้องการได้ ต้องศึกษา รวบรวมข้อมูล ตามภูมิสังคม ไม่มีการจัดตั้ง หรือจัดฉากตามความต้องการ

นอกจากนั้นได้ตระหนักถึงความแตกต่างของระหว่างบุคคลในการเก็บรวบรวมข้อมูล บุคคลแต่ละคนมีนิสัยใจคอ รวมถึงบุคลิกที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยต้องคำนึงถึงความแตกต่างประเด็นเหล่านี้ด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถตอบคำถามการวิจัยได้

ไม่ติดตำรา

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างมาก เนื่องจากการวิจัยจะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างชัดเจนเพื่อให้เป็นไปตามกระบวนการวิจัย แต่การวิจัยเชิงคุณภาพนั้น จะมีการกำหนดกรอบไว้เพียงกว้าง ๆ เพื่อให้ตอบคำถามการวิจัย

เท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยสามารถปรับให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ในสภาพพื้นที่ที่กำลังรวบรวมข้อมูลอยู่

ปลูกป่าในใจคน

การสร้าง ความเชื่อมั่นให้กับผู้ให้ข้อมูลเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลของนักวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะข้อมูลส่วนใหญ่มาจากการบอกเล่า หรือเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ความไว้วางใจและความเชื่อใจจึงเป็นเรื่องสำคัญ นักวิจัยต้องรักษาสัญญา และมีความซื่อสัตย์ต่อผู้ให้ข้อมูลโดยการรักษาความลับที่ได้เก็บรวบรวมมา เนื่องจากการรักษาความลับเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ให้ข้อมูลแล้ว หากนักวิจัยไม่ปฏิบัติแล้ว จะเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของตัวนักวิจัยเองแล้ว ยังเป็นการทำลายศาสตร์ของการวิจัยเชิงคุณภาพด้วย เพราะนักวิจัยคนอื่น ๆ ที่จะเข้าไปศึกษาในชุมชนนั้นก็ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วน เพราะขาดความเชื่อใจในการวิจัยไปเสียแล้ว

ความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกัน

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยหลักคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการทำงาน สิ่งใดที่เริ่มต้นจากการมีคุณธรรมแล้ว สิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำย่อมเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกประเด็นที่คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม สามารถใช้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นเผยแพร่ให้กับคนในชุมชนต่าง ๆ ที่สนใจ ได้พัฒนาให้เกิดผลในทางที่ดีต่อไป โดยการเสนอผลการวิจัยอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีัดดแปลง ตัดทอน หรือเพิ่มเติม ผลการวิจัย นำเสนอด้วยความซื่อสัตย์ ยึดถือในจรรยาบรรณของนักวิจัยในการทำงาน นำเสนอด้วยความจริงใจ

การทำงานอย่างมีความสุข

การทำงานใด ๆ สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ ความสุขที่ได้ทำงานนั้น ๆ งานใดที่ทำด้วยความสุขก็จะทำให้งานนั้นสำเร็จไปได้ การทำงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยทำงานด้วยความสุข สนุกในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากเจอกลุ่มคนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีอัธยาศัยที่ดี เต็มใจ และให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี ให้คำแนะนำในวิถีชีวิตแบบพอเพียง ผู้วิจัยจึงมีความสุขที่ได้เข้าไปในชุมชนเข้าไปรวบรวมข้อมูลที่เกิดประโยชน์ ต่อสังคมต่อไปด้วย

3. ผลประโยชน์แก่สังคมไทย ความคุ้มค่าในการลงทุน การขยายผล การประยุกต์ใช้ประโยชน์ของโครงการภายใต้เงื่อนไขความเป็นจริงในระยะยาว

จากการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผลที่เกิดขึ้นจะเกิดประโยชน์สูงสุด มีความคุ้มค่า และประโยชน์ที่เกิดขึ้นในระยะยาว คือ การนำผลที่ได้ไปใช้ในทางปฏิบัติและการเผยแพร่สิ่งที่ค้นพบในการศึกษานี้ ดังนั้น กลุ่มคนที่สนใจดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรมีการประยุกต์ใช้ผลการวิจัยไปใช้ต่อไปเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุด

การนำผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่าหากบุคคลใดจะนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตนั้นขั้นตอนแรกจะต้องรู้จักการเปิดใจตนเองเพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลง ดังเช่นคนในชุมชนปลูกไม้ลายซึ่งต้องการจะเปลี่ยนวิถีชีวิตจากเดิมที่เคยทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว ปลูกผักไว้เพื่อจำหน่ายเป็นหลัก มาเป็นการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง โดยการปลูกผักไว้บริโภคเองภายในครัวเรือน ซึ่งมีความแตกต่างไปจากเดิม นอกจากนี้การเปิดใจตนเองนั้นยังรวมถึงการรับฟังความรู้ ความคิดเห็นใหม่ ๆ และวิถีทางที่แตกต่างจากเดิม เพราะถ้าเราไม่เปิดใจของตนเองให้กว้างแล้ว ก็จะไม่สามารถรับรู้สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมได้

นอกจากนี้แล้วการวิเคราะห์ตนเองก็เป็นสิ่งจำเป็นอีกอย่างหนึ่งของคนที่จะนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งการวิเคราะห์ตนเองจะเป็นช่องทางให้เราได้เห็นจุดแข็งจุดอ่อนของตนเองที่ผ่านมา โดยการวิเคราะห์ตนเองนั้นมีเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้เราเห็นข้อมูลได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ดังเช่นการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือน บัญชีนี้จะช่วยให้สามารถรู้ว่าตนเองมีรายรับสมดุลกับรายจ่ายหรือไม่ มีส่วนใดบ้างที่สามารถลดทอนลงได้ เกิดเหตุผลในการตัดสินใจในการใช้เงินตามความสามารถของตนเอง

จากผลการวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้ว่าถ้าบุคคลใดจะมาดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรมีการเปิดใจตนเอง และสามารถวิเคราะห์ตนเองเพื่อนำตนเองเข้าไปสู่การดำเนินชีวิตในแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่พอเหมาะ พอสม และพอควรกับตนเองและสังคม

ผลการวิจัยที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

การศึกษารวบรวมข้อมูลการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้สามารถเป็นข้อมูลให้กับกลุ่มคนที่มีความสนใจที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตแบบเดิมมาเป็นแบบเศรษฐกิจพอเพียงได้ทราบถึงจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ทั้งในเรื่องของการเปิดใจตนเอง หรือการวิเคราะห์ตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตแบบพอเพียงในรูปแบบของตนเอง เพราะเมื่อเราใช้ชีวิตในรูปแบบของเราก็จะทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างยั่งยืน เพราะความยั่งยืนเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการให้เกิดขึ้นกับตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคง และที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นข้อค้นพบในการวิจัยที่น่าจะเกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง และมีความยั่งยืนยิ่งขึ้น คือ การรวมกลุ่มคนของคนที่มีความคิดแบบพอเพียงด้วยกัน เกิดการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน ถ่ายทอด สืบทอดความรู้ระหว่างกัน เกิดเครือข่ายความร่วมมือให้คำปรึกษา ความรู้ ประสบการณ์ มีไมตรี มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างกันจนทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข บุคคลที่ดำรงชีวิตแบบพอเพียงจะสามารถดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาได้อย่างยั่งยืน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมวิถีแบบพอเพียงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลาย ที่ทำการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามวิถีชีวิตของตนเองที่ได้ปฏิบัติเป็นประจำทำให้เกิดความยั่งยืน เป็นการสร้างแรงจูงใจ และเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญให้กับคนในชุมชน และนอกชุมชนที่มีความสนใจ โดยดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งตนเอง การทำเกษตรแบบพอเพียง การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และการเรียนรู้ร่วมกัน จึงควรเผยแพร่ลักษณะในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับบุคคลที่สนใจสามารถเรียนรู้รูปแบบการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

2. จากการศึกษาพบว่า คนในชุมชนเริ่มต้นในการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั้น คือ ความเกรงกลัวต่อบาป ต่อความผิดที่ตนเองได้ทำไว้ในวัยเด็ก ทำให้เกิดความสนใจที่จะหาทางออกในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และไม่ไปเบียดเบียนชีวิตของผู้อื่น หรือสิ่งอื่น ๆ จึงควรมีการสร้างความตระหนักรู้ต่อบาป หรือความผิดที่ได้สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้เรียนรู้ที่จะอยู่กับผู้อื่น และการไม่ทำลายชีวิตของผู้อื่นเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

3. การเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำไปสู่การปฏิบัติ สิ่งแรกที่ต้องทำ คือ การเปิดใจตนเองเพื่อยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น และแตกต่างไปจากเดิม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยดำเนินมาก่อน รวมถึงแตกต่างไปจากครอบครัวรอบข้างที่มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากเรา การเปิดใจทำให้เกิดการรับฟังความรู้ และวิถีทางที่แตกต่าง ดังนั้นผู้ที่สนใจจะเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองแบบเดิม มาดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรเปิดใจตนเองเพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลงเป็นอันดับแรกก่อน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการศึกษาคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีสุขภาพร่างกายที่ดี มีการรวมกลุ่มกัน รวมถึงมีภาระด้านหนี้สินที่ลดลง หลังจากการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจึงควรศึกษาคนในชุมชนที่ยังไม่ได้ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยว เพื่อเป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างที่เกิดขึ้นในชุมชนเดียวกัน ว่ามีปัจจัยใดบ้างเป็นสาเหตุในการดำเนินชีวิตตามแบบที่ตนเองดำเนินชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

2. จากการศึกษา พบว่า คนในชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีระดับการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติใช้หลายระดับ เช่น ผู้ที่เป็นคนเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลง คนที่ทดลองนำไปใช้แบบง่าย ๆ ก่อน คนที่ต้องเห็นคนอื่นสำเร็จก่อนจึงจะทำตาม โดยมีการดำเนินชีวิตด้วยการเปิดใจยอมรับ การลงมือปฏิบัติ และการรวมเป็นเครือข่าย รวมถึงการเป็นแหล่งเรียนรู้ จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงสาเหตุและปัจจัยที่คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายในการเพิ่มระดับความเข้มข้นในการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล

3. จากการศึกษาศึกษาการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ พบว่า คนในชุมชนมีภูมิหลังที่แตกต่างกัน เช่น สภาพพื้นที่ สภาพปัญหา ลักษณะการเรียนรู้ เป็นต้น จนนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ดังนั้น ควรมีการศึกษาถึงการให้ความหมาย (Meaning) ของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิดของแต่ละคนว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรตามภูมิหลังของตนเอง

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์. ม.ป.ป. นายสุธรรม จันทร์อ่อน หมอদিন

อาสาประจำอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. (Online)

www ofs101. ldd. go. th/ LDDNews/ LDDNewsSubjects/ SUB3/ SuthumJanOrn. ppt,

1 พฤศจิกายน 2553.

กรมส่งเสริมการเกษตร. ม.ป.ป. **วิธีการพัฒนาชีวิตโดยหลักเศรษฐกิจพอเพียง.**

(Online). <http://nan. doae. go. th/ nan09/ general/ phorpuing. htm>, 12 พฤศจิกายน 2553.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ม.ป.ป. **การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง.**

(Online). <http://www. moac. go. th/ builder/ sfeco/ index. php? page= 538& clicksub= 538>, 12 พฤศจิกายน 2553.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2551. **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย.** กรุงเทพฯ: เบรนเบส บั๊คส์.

กุลธิดา รัตนโกศล. 2551. **คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้การบริหารความเสี่ยงของกลุ่มพัฒนาอาชีพ.** ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงใต้ สำนักบริหารงานการศึกษา
นอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2549. **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร.** (Online).

<http://www. sufficiencyeconomy. org>. 1 พฤศจิกายน 2553.

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรวารุฑ. 2552. **ตามรอยพ่อชีวิตพอเพียงสู่**

การพัฒนาที่ยั่งยืน. (Online). <http://www. sufficiencyeconomy. org/ e- book- detail2. php? id= 10>, 12 พฤศจิกายน 2553.

จำนง หนูนิล. 2551. **ประสบการณ์การเรียนรู้ในวิถีชีวิตชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านบางสะพาน จังหวัดนครศรีธรรมราช.** (Online).

http://www.siced.go.th/koratsite1.08/UserFiles/File/re_111152.pdf, 23 พฤศจิกายน 2553.

ชาย โพนธิสิตา. 2552. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

ณัฐพงษ์ ทองภักดี. 2550. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย.** รายงานสัมมนาวิชาการประจำปี 2550 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ทีศนา แชมมณี. 2552. **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิตา ชูโต. 2545. **การวิจัยเชิงคุณภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แม็ทส์ปอยท์ จำกัด.

ประเวศ วะสี. 2542. **เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางประชาสังคม: แนวพลิกฟื้น เศรษฐกิจสังคม.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

ประสาท อิศรปริดา. 2538. **สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพฯ, นำอักษรการพิมพ์.

ปริญานูช พิบูลสรารุช. 2549. **เศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ด้านการศึกษา.** (Online). http://pikul.lib.ku.ac.th/FullText_SE/SE010103.pdf, 13 พฤศจิกายน 2553.

พรธนปพร ลีวิโรจน์. 2552. **วิถีชีวิตพอเพียงกับสุขภาพ.** (Online). <http://swhcu.net/km/mk-articles/sw-km/104-w-health.html>, 19 กันยายน 2554.

อรสุดา เจริญรัต. (บรรณาธิการ). 2551. **คำพอสอน: ประมวลพระบรมราชาโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.

ภาวิตา ธาธาศรีสุทธิ. ม.ป.ป. **การจัดและการบริหารงานวิชาการ**. เอกสารประกอบการสอน,
ภาควิชาบริหารการศึกษาและอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค
พับลิเคชั่น.

มัลลิกา เขียวหวาน. 2546. **การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนว
เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตจังหวัดอ่างทองและพระนครศรีอยุธยา**.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

วรรณิ ลิ้มอักษร. 2551. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.

วิรุฬห์ ศรีสนธิ. 2544. **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากร
ป่าไม้ วัดปลักไม้ลาย ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม**.
วิทยาสาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศูนย์สารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. ม.ป.ป.
บ้านปลักไม้ลาย. Online. <http://plukmailay.mooban thai.com>, 12 พฤศจิกายน
2553.

สนธยา พลศรี. 2550. **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์

สากล ศรีรัตนศักดิ์. 2551. **กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในบ้านเมืองนะ ตำบล
เมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สุธรรม จันทร์อ่อน. 2553. **ผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สัมภาษณ์**, 30 มิถุนายน 2553.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2548. **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร**. (Online). <http://www.sufficiencyeconomy.org/old/show.php?Id=1>, 28 ตุลาคม 2553.
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. **ภาพรวมเศรษฐกิจไทยปี 2540**. (Online). <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=218>. 1 มกราคม 2554.
- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. ม.ป.ป. **การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. (Online). <http://www.sufficiencyeconomy.org/old/show.php?Id=56>, 30 ตุลาคม 2553.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ม.ป.ป. **ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคกลาง**. (Online). www.opsmoac.go.th/article_attach/J01.pdf, 9 พฤษภาคม 2554.
- เสน่ห์ จินะ. 2551. **การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านตาแว่น ตำบลเรือง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนากุมิสังคมอย่างยั่งยืน, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อภิชาติ พันธเสน. (บรรณาธิการ). 2549. **สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อลิศรา ศิริศรี. 2541. **การนำวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณามาใช้ในการวิจัยทางการศึกษา**. รวมบทความทางวิธีวิทยาการวิจัย เล่ม 1 ชุดรวมบทความเล่มที่ 16. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารี พันธุ์มณี. 2546. **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: ไยใหม่.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2541. **ภูมิปัญญาชาวบ้าน: วิธีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้-แก้ปัญหาของชาวบ้านไทย**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.

Bloom, B.S. 1964. *Taxonomy of Educational Objectives : the Classification of Educational Goals*. New York : David Mckey.

Creswell, J. W. 2007. *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing among Five Approaches*. 2nd ed. Thousand Oaks, California: Sage.

Gagne', R.M., W.W. Wager, K.C. Goals, and J.M. Keller. 2005. *Principles of Instructional Design*. 4th ed. CA: Thomson.

Schunk, D. H. 1991. *Learning Theories: An Educational Perspective*. New York: Macmillan.

Schwandt, T. A. 2007. *The SAGE Dictionary of Qualitative Inquiry*. 3rd ed. Thousand Oaks, California: SAGE.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูล

บันทึกภาคสนาม

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ฯ (บ้านปลักไม้ลาย)

วันที่ 20 กันยายน 2553

เวลา 9.00 – 10.30 น.

บันทึกเวลา 18.00 น.

ผู้บันทึก: นายวิชา ชันติบุญญานุรักษ์

บรรทัดที่	ข้อมูล	การวิเคราะห์
5	เวลา 9.00 น. ผู้วิจัยเดินทางออกจากบ้าน เดินทางตามถนนมาลัยแมนผ่านมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โค้งหนองงูเหลือม และวัดอ้อมน้อย(ธรรมอิสระ) เจอป้ายสวนสมุนไพร่อดปลักไม้ลาย แล้วเลี้ยวซ้ายตรงไปตามเส้นทาง สองข้างทางเป็นแปลงผัก ไร่อ้อย ข้าวโพด และแปลงหน่อไม้ฝรั่ง ตรงไปเรื่อยๆ เจอสวนสมุนไพร่อดปลักไม้ลาย เลี้ยวขวา จากนั้นถึงศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
10	เวลา 9.40 น. ถึงศูนย์เรียนรู้ชุมชน เมื่อไปถึงไปพบผู้ใหญ่ จึงเข้าไปพูดคุยกับลูกชายของผู้ใหญ่ซึ่งกำลังสีข้าวโดยเครื่องสีข้าวที่อยู่ในโรงที่วางไว้อยู่ โดยลูกชายของผู้ใหญ่บอกว่า “ผู้ใหญ่อยู่ที่เล่าไก่” จึงเดินไปพบผู้ใหญ่ที่เล่า ซึ่งเมื่อได้พูดคุยกับผู้ใหญ่	
15	ผู้ใหญ่บอกว่า “กำลังสร้างเล่าไก่อินทรีย์เพิ่มเติม เพราะจะขยายให้ใหญ่ขึ้น” จากนั้นได้เดินมาที่อาคารที่จัดการถ่ายทอดความรู้ (ซึ่งเป็นบ้านที่ผู้ใหญ่อาศัยอยู่)	
20	จากนั้นจึงทำการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่สุธรรม (ซึ่งในขณะสัมภาษณ์นั้นจะได้ยินเสียงเครื่องสีข้าวที่ทำงานอยู่ตลอดเวลา) โดยอธิบายว่า “เป็นการสอบถามเพิ่มเติม ในรายละเอียดที่ยังมีข้อสงสัยอยู่” นักวิจัย: ศูนย์การเรียนรู้มีฐานความรู้ก็ฐานความรู้ และอะไรบ้าง ผู้ใหญ่: มีอยู่ประมาณ 20 ฐานความรู้ (พร้อมส่งเอกสารมาให้ด้วย) นักวิจัย: กลุ่มเป้าหมายที่ทางศูนย์ต้องการให้เข้ามาศึกษาดูงานภายในศูนย์	

บรรทัดที่	ข้อมูล	การวิเคราะห์
5	<p>ผู้ใหญ่: กลุ่มเป้าหมายกลุ่มแรกคือเกษตรกร กลุ่มต่อมาคือ ลูกหลานเกษตรกร คือ นักเรียน เยาวชน นักศึกษา จริงๆแล้วใน แนวเศรษฐกิจพอเพียงใช้ได้กับทุกๆ อาชีพ กระบวนการคิด พื้นฐานให้เป็นนักบริหาร กลุ่มเกษตรกรก็สามารถใช้ได้ทั้งหมด ถ้านักบริหาร นักการเมือง ผู้บริหารหรือเยาวชนที่มีโอกาสเป็นผู้บริหารประเทศหรือองค์กรอะไร ถ้ามีแนวคิดในเชิงบูรณาการ</p>	
10	<p>โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้งานพัฒนาเป็นไปตามที่ควรจะเป็น เพราะที่ผ่านมาเราไม่ได้ยึดหลักของการบูรณาการแบบเศรษฐกิจพอเพียง เราไม่ได้ยึดทุนหรือทรัพยากรที่มีอยู่ นำไปใช้ให้เกิดคุณภาพ แต่ตรงกันข้ามเรากลับไปพัฒนาเชิงเดี่ยว แบบ</p>	
15	<p>เชิงทุนนิยม ทำให้เรามองหาทุน เราเข้ามาทำลายทรัพยากรและ ทุนที่มีอยู่ เราทิ้งไป เราทำลาย มันทำให้การพัฒนาเป็นไปตามที่ ควรจะเป็น และสุดท้ายก็จะได้รับผลกระทบ ที่ในอดีตเราคิดว่า มันจะดีขึ้น แต่จริงแล้วเรารู้ว่าทุนหรือทรัพยากรทางธรรมชาติถูก</p>	
20	<p>ทำลายไปแล้วหรือทิ้งไปแล้ว เราเพิ่งมารู้ว่าทุนมันอยู่กับเราอยู่ แล้ว เราไปแสวงหาทุนภายนอก ที่เป็นวัตถุดิบ ก็จริงแล้วมัน เหมาะสมเพียงแค่ระดับหนึ่งนั่นเอง แล้วทำให้เกษตรกรถูก</p>	
25	<p>ปลุกฝัง ในการที่จะแสวงหาทรัพยากร สแสวงหาทุนภายนอก แต่ สุดท้ายเราล้มทุนที่เราที่มีอยู่ ทุนทางปัญญา ทุนทางองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ที่มีอยู่ แล้ว ไม่ว่าจะป็นชีวภาพ ไม่ว่าจะป็นดินฟ้าอากาศ ซึ่งเหมาะสมกับการทำการเกษตรอยู่แล้ว แต่เราไปทำลาย เราทำลาย</p> <p>จุลินทรีย์ ทำลายความสมดุลทางธรรมชาติ เอายาเคมีมาใช้ แต่ สุดท้ายเราก็มาได้รับผลกระทบ จากการใช้เคมี การการทำ เกษตรแบบเชิงเดี่ยว การใช้เครื่องจักรใหญ่เข้ามาทำงาน สุดท้ายแล้วกลายเป็นผลเสียมากกว่าผลได้ (มีต่อ)</p>	

แนวคำถามในการสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิต
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบรายบุคคล

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวและสถานภาพโดยทั่วไป

ชื่อ - นามสกุล.....
อาชีพ..... วุฒิการศึกษา.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิต
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็นหลัก	ประเด็นรอง
สาเหตุการเรียนรู้แนว ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง	<ol style="list-style-type: none"> 1. พี่เริ่มใช้ชีวิตในรูปแบบนี้(เศรษฐกิจพอเพียง) เพราะอะไร 2. อะไรเป็นจุดเริ่มต้นที่ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. ปัญหาอะไรที่เป็นสาเหตุสำคัญในการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4. พี่มีความคิดอย่างไรเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5. ปัญหาใดที่เป็นสาเหตุหลักที่สุดในการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 6. สิ่งใดบ้างเป็นแรงผลักดันให้คุณได้เรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
การเรียนรู้แนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	<ol style="list-style-type: none"> 1. พี่ได้รับรู้เกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครั้งแรกเมื่อไร 2. พี่เริ่มต้นในการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตเมื่อไร 3. พี่ได้เรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากที่ใดบ้าง 4. พี่ได้เรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากที่ใด หรือแหล่งใดมากที่สุด

ประเด็นหลัก	ประเด็นรอง
	<p>5. พี่มีวิธีการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการใด</p> <p>6. พี่ช่วยยกตัวอย่างหรือเหตุการณ์ในการเรียนรู้ด้วยวิธีแลกเปลี่ยนประสบการณ์</p> <p>7. สิ่งที่พี่ได้จากการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ (แหล่งเรียนรู้ภายนอกและภายในชุมชน)</p>
<p>การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</p>	<p>1. หลังจากการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว พี่ได้นำไปปฏิบัติอย่างไรบ้าง</p> <p>2. สิ่งแรกในการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในความคิดของพี่คืออะไร</p> <p>3. สิ่งใดหรือวิธีใดเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>4. พี่คิดว่าเศรษฐกิจพอเพียง คืออะไร</p>

**แนวคำถามในการสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายที่ดำเนินชีวิต
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบกลุ่ม**

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพโดยทั่วไป

ชื่อ - นามสกุล.....

อาชีพ.....

ลักษณะของสภาพพื้นที่

.....
.....

**ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิต
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**

ประเด็นหลัก	ประเด็นรอง
สาเหตุการเรียนรู้แนว ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง	<ol style="list-style-type: none"> 1. อะไรเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. ฝึมีความคิดอย่างไรเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
การเรียนรู้แนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฝึได้ร้รู้เกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครั้งแรกเมื่อไร 2. ฝึมีวิธีการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการใด 3. ฝึได้เรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากที่ใดบ้าง 4. ฝึได้เรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากที่ใด หรือแหล่งใดมากที่สุด
การดำเนินชีวิตตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลังจากการเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ฝึได้นำไปปฏิบัติอย่างไรบ้าง 2. สิ่งแรกในการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในความคิดของฝึคืออะไร 3. สิ่งใดหรือวิธีใดเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนบ้านปลักไม้ลาย

ชื่อ – นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....

แนวคำถามในการสัมภาษณ์

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านปลักไม้ลายเป็นอย่างไร
2. อาณาเขตของชุมชนบ้านปลักไม้ลายคือบริเวณใดบ้าง
3. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายเป็นอย่างไร
4. อาชีพของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายคืออะไร
5. การรวมกลุ่มของคนในชุมชนบ้านปลักไม้ลายเป็นอย่างไร
6. มีสถานที่ใดบ้างเป็นแหล่งรวมตัวหลักของคนในชุมชนที่จะเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ภาคผนวก ข
ตัวอย่างรหัสของการจัดกลุ่มข้อมูล

ตัวอย่างรหัสของการจัดกลุ่มข้อมูล

รหัส	ความหมายของรหัส
สาเหตุการเรียนรู้	
CE	ด้านเศรษฐกิจ
CH	ด้านสุขภาพ
CM	ด้านจิตใจ
CEx	จากประสบการณ์เดิม
CP	จากปัญหาและความสงสัย
CEd	จากการที่ได้ศึกษาและเป็นแหล่งความรู้
CF	จากความคิดความเชื่อ
ลักษณะการเรียนรู้	
การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ	
LFO	แหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน
LFI	แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน
การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ	
LNP	จากปัญหา
LNA	จากการลงมือปฏิบัติ
LNEx	จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน
LNF	จากการสืบทอดจากพ่อแม่
LNM	จากบุคคลต้นแบบ
LNMe	จากสื่อต่าง ๆ
การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	
WS	การพึ่งตนเอง
WA	การทำเกษตรแบบพอเพียง
WC	การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร
WL	การเรียนรู้ร่วมกัน

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ - นามสกุล นายวิชา ชันติบุญญานุกฤษ์
วัน เดือน ปี ที่เกิด วันที่ 24 เดือนเมษายน พ.ศ.2529
สถานที่เกิด จังหวัดนครปฐม
ประวัติการศึกษา ศึกษาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)
เกียรตินิยมอันดับสอง
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประวัติการทำงาน ครูผู้ช่วย โรงเรียนวัดใหม่ล้านกเขวก
สำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร
ทุนการศึกษาที่เคยได้รับ ทุนอุดหนุนการค้นคว้าและวิจัยประเภท
วิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตวิทยาลัย ประจำปี
งบประมาณ 2554